KÜLTÜR VE SANAT DERGİSİ

kıyı

80

YIL: 7 ● KASIM 1992 ● 8000 TL.

atatürk

bu sayıda: ● ismet zeki eyuboğlu ● altay taşkın ● nazif evren ● sabiha gökçen ● ahmet özer ● mehmet aydın ● nilgün kozal ● ali mustafa ● vedat yazıcı ● ömer kayaoğlu ● necati mert ● arife kalender önel ● ümit feza şahin ● tamer öncül ● tansu bele ● enver atılgan ● ilyas tunç ● hasan hüsnü durgun ● tacim çiçek ● ergun evren ● ismet kemal karadayı ● neşe yaşın

KIYI'dan

● 80. sayımızdayız.
Saygıdeğer okurlar, 80 aydır dergimiz **Kıyı**'yı düzenli olarak sizlere sunmaktan kıvanç duyuyoruz. Bu denli zaman içinde kesintisiz olarak, **Anadolu**'nun bir iki kenti dışında bir başka derginin bu rekoru kırdığını sanmıyoruz. Bir ilgi ve bağlılığın sonucu olarak her ay yaşadığımız coşkuyla, her sayımızda yeni konular, yeni imzalarla çıkmayı sürdüreceğiz.
80 sayı bir coşkunun, bir dayanışmanın ürünüdür. Öyle ki dergisi birkaç gün geciken, nice okurumuz, bizleri günün her vaktinde arayarak yaşadıklarımızdan kendini bilgili kılmak isteyişi çalışma gücümüzü artırmakta, yorgunluğumuzu bizlere unutturmaktadır. Her sayımızda okur ailemizin sürekli çoğalması da bize ayrı bir kıvanç vermektedir.
Kıyı'yı sevenler, **Kıyı**'yı elden ele, dilden dile değişik alanlara götürenler halayımızın çemberini daha da genişletmektedirler. Sesimiz giderek daha yaygınlaşmakta, abonelerimizin sayısı giderek artmaktadır. Bu yoğunluğa, yeni ufuklar, yeni güzellikler katalım. **Kıyı**'yı hep birlikte 100. sayımıza doğru taşıyalım.

● Kasım sayılarımızdaki geleneksel tavrımızı yineliyor, Atatürk'le birlikte olmanın kıvancını bir kez daha yaşıyoruz. Dergimizin bu sayısında, araştırmacı - yazar sevgili **İsmet Zeki Eyuboğlu** ağabeyimizin yeni bir yazısını okurlarımıza sunuyoruz. **"Ankara'nın Taşına Bak"**arken yaşadıklarımızı bir kez daha yakından görmenin sorumluluğunun bilincini taşıyoruz.

● 28 Ağustos 1928 - 25 Kasım 1980 tarihleri arası, acılarla, umutlarla ve şiirle yıkanan bir ömrün sayfalarına ikisi yayımlanmış biri yayıma hazır üç kitap sığdıran, **Çanakkale**'de başlayıp **Trabzon**'da düğümlenen yaşamıyla yazınımızın bir yıldızı olan, sevgili **İlhan Demiraslan**'ı ölümünün 12. yılında saygıyla anıyoruz.

● Şair **İbrahim Dizman** arkadaşımızın bu sayıda **"Köyde çıkan ilk gazete"** olan **Güzelordu** üzerine kapsamlı bir araştırma yazısına yer veriyoruz. **Bilal Köyden**'in serüvenli yaşamını, bu yaşamın önemli bir kesidi olan **Güzelordu**'yu okurken basın yaşamımızın nice çilelerle dolu olduğunu bir kez daha yaşıyoruz. **Dizman** arkadaşımızın dergimiz için değişik konularda yeni **"atardamar"**lar hazırladığını da sevinçle belirtmek isteriz.

● Şair arkadaşımız **Ahmet Özer**'in dergimizin 37. sayısında yer alan Trabzon'da ilk kitapçı **Kitabı Hamdi Bey** adlı yazısı, TRT Trabzon radyosunun 9 Ekimde yayımlanan **"Karadeniz ve İnsan"** adlı programında yer aldı. Dergimizde belgesel nitelikte yer alan nice konunun, bundan böyle de araştırmacılara konu olabileceğine inanıyoruz.

● **Trabzon Gazeteciler Cemiyeti "Trabzon'un Basın Alanında Yetiştirdiği Değerlere Saygı"** çerçevesinde bir dizi program oluşturdu. 4 Ekim 1992 günü basın tarihimizin öncülerinden **Cemal Reşit Eyuboğlu** anıldı. 22 Ekim günüyse **Kıyı**'nın pek çok sayısında yer verdiğimiz, gazeteci - yazar **Ömer Turan Eyuboğlu**'nun yetiştiği ortam, yaşamı ve sanatıyla yayımladığı gazetesi **Hakimiyet** değerlendirildi. **Ömer Turan Eyuboğlu**, arkadaşımız **Ahmet Özer** tarafından bütün yönleriyle dinleyenlere tanıtıldı.

● **Ankara**'da ilki 1987 yılında çıkan **TRABZON** dergisinin 1991 tarihli **5.sayısı** yayımlandı. Büyük boy 112 sayfalık dergi son derece özgün; şiir, yazı ve fotoğraflardan oluşuyor. **Bilgin Aygül**'ün yönetmenliğini yaptığı **TRABZON** dergisini gelecek bir sayımızda önceki sayılar gibi tanıtacağız. **TRABZON** dergisine emeği geçen herkesi kutluyor, dergiyi edinmek isteyenlere yazışma adresini veriyoruz: **Necatlbey Cad. No.: 88 / 3 Bakanlıklar - 06640 ANKARA.**

● Kardeş kuruluşumuz **Orsev (Ordu Sanatevi)**'in çağrılısı olarak **Ordu**'ya giden **Trabzon**'un 76 yıllık tarihine tanık sevgili ağabeyimiz gazeteci - yazar, kültür adamı **Şevket Çulha**, 1916 - 1918 yılları arasındaki işgal günlerini, bir çocuk olarak yaşadığı **Ordu ve Gölköy**'de yıllar sonra bulunmanın sevinç ve heyecanını yaşadı. O yılların anılarını **Orsev**'de dinleyicilerine anlatmaktan büyük bir coşku duyan **Çulha** için her şey bir düş büyüsü içindeydi. **Orsev**'e omuz verenlerin gösterdiği bu değerbilirlik için içten teşekkür ediyor; onlar adına dergimize düşen görevi, her zaman karşılamaya hazır olduğumuzu bir kez daha yineliyoruz.

● Geçtiğimiz günlerde basın ve edebiyat dünyamız yine kayıplar verdi. Basın alanında olduğu gibi, hazırladığı şiir antolojisiyle de edebiyatımıza katkıları olan gazeteci - yazar **İlhami Soysal**'ı 20 Eylül 1992 günü bir trafik kazasında yitirdik. Kasım ayı **Nevzat Üstün**'den **Orhan Veli**'ye, **İlhan Demiraslan**'dan **Enver Gökçe**'ye, **Sevgi Soysal**'dan **Fahrı Erdinç**'e nice güzel değerimizin aramızdan ayrıldığı bir aydır. Dünyamızı güzelleştiren bunlar gibi nice güzel insanın anılarına içten saygılar.

● 1992'nin son sayısında, aralık ayında buluşmak dileğiyle, tüm okurlarımıza, başarılar, sağlıklar, esenlikler...

Kurucusu: **Ahmet Selim TEYMUR**

Sahibi: Kuzey Gazetecilik Matbaacılık ve Ambalaj San. A.Ş. Adına
M. Naci ÖZKAN

Genel Yayın Yönetmeni	: **Gündoğdu SANIMER**
Genel Yayın Yönetmen Yardımcısı	: **Arslan PULATHANELİ**
Sanat Danışmanı	: **Ahmet ÖZER**
Yazı İşleri Yönetmeni	: **Melih S. ERTÜZÜN**
Dizgi	: **İsmail FANDAKLI**
Kapak, İç Düzenleme, Görsel Dnş.	: **M. Reşat SÜMERKAN**
Film - Montaj	: **Ahmet ÖZKAN**

Baskı: **sakarya matbaacılık** Kunduracılar Cad. No.: 42 / D
Tel.: (03) 21 72 32 Fax: (03) 21 91 59 61200 - TRABZON

Abone Koşulları : **Yıllık: 80.000 TL.**
Yurtdışı Abone : **50 DM**
Yazışma Adresi : **P.K. 183 - TRABZON**
Ederi : **8000 TL. (KDV Dahil)**
Aylık Dergi

Abone ederinin, Gündoğdu SANIMER adına 731607 numaralı postaçeki hesabına yatırıldıktan sonra, dergi adresine bilgi verilmesi rica olunur.

Gönderilen ürünlerin daktiloyla yazılması rica olunur.
Ürünler yayınlansın, yayımlanmasın geri verilmez.
(P.K. 183) Kod No.: 61001 - TRABZON

— ulu önder'in ölümünün 54. yıldönümünde

ankara'nın taşına bak

● İsmet Zeki EYUBOĞLU

Yine geldik katına büyük **Atatürk**'ün, gözlerimizden çok gönüllerimiz yaşlı, acımazlığın güçlendirdiği uğursuz ellerle devrimlerine bıçak çekildiği bir dönemde. Onun, geleceğimizi aydınlatan bilgece ışıldağı tuttuğu verimli, sevecen, uygarlığa uzanan, yeniliği yoğuran elleriyle kurduğu bilgi ocaklarının; yine kendi adının arkasına sığınılarak, ortadan kaldırılmak, değiştirilmek, aydınlığa değil karanlığa alıştırmak istenen bir evrede; geldik katına bu yüceler yücesi; tarihi bir bilim değil geçmişleri kapsayan çocuksu öyküler diye benimsetmek isteyen bir anlayışın egemen olduğu ortamda.

İstenmeyen, beğenilmeyen bir başarının daha iyisini, daha verimlisini ortaya koymadan öne atılan kimselerin tarih katındaki yerleri uygarlık denen yargıcın önünde boynu bükük oturmayı gerektiren yontulmuş ağaç kütükleridir. **Atatürk**, günümüzde yaygın bir deyim niteliğini kazanan **"çağ atlamak"**tan değil, içinde yaşanan topluma yeni bir çağ yaratmaktan yanadır. Atlamayı sevenlerin, günün birinde ayakları takılıp düşmeyeceklerine kimse güvence veremez, oysa çağ yaratmayı başaranların önünde durabilecek bir engel görülmemiştir. Bir bakın uygarlık tarihine, bütün büyük başlar çağlarının üzerinden atlama koşularına girenler değil, uluslarına yeni birer çağ yaratanlardır. Çağını yaratmayanın çağın üzerinden atlaması balmumundan kanatlar takınıp güneşe yükselmesine benzer. Böyle yapmıştı söylencelere konu olan **Girit Kralı**'nın oğlu **İcarus**, şimdi Egedenizi'nin derinliklerinde dalmış bitmeyen uykusuna, çağının üstünden değil, kendi canının doruğundan atlamış yokluğun uçurumlarına.

"Atatürk için ne yazılsa azdır" dedi **Ömer Kayaoğlu** ağabeyimiz telefonda bana, o sevecen diliyle, doğrudur. **Atatürk** günlerin gündeme getirdiği sorunlarla yüklü bir devrim odağıdır, bir gelişim ışıldağıdır, bir evrim ocağıdır; oradan yayılır anlayanlara uygarlığın aydınlığı, insan olmanın tadına varmayı gösteren düşün ilkeleri. Bir daha okuyun onun **"Söylev"**ini, daha önceden anlayarak, sindirerek okumuşsanız. Okumamışsanız anlayamazsınız bu büyük, ulusumuz - ülkemiz için yeni bir çağ yaratan insanı, onu başkalarının değil kendi dilinden anlamak, dinlemek, öğrenmek gerekir. Kişi, kendini kendi diliyle anlatmayı bilendir, bu başarının gizemine erendir.

Ankara'nın taşına bak
Gözlerimin yaşına bak
Uyan Gazi Kemal uyan
Şu feleğin işine bak.

Bu dizeler söylenmemeliydi bir devrimcinin, çağını yaratan bir önderin ardından. **Gazi Kemal** hep uyanıktır, onun gölgesinde uyumayı uyanıklık sayanlara seslenmeliyiz, seslenirken de **"gözlerimizin yaşını"** boşuna akıtmamalıyız, ağlamak erkişiye yakışmaz, ölünün ardından bile. Neyleyelim, gücümüzün yetmediği yerde ağlamayı, gözyaşı dökmeyi bir alışkanlık edinmişiz. **"Feleğin işine"** bakmamıza de gerek yok artık, **Atatürk**'ün kurduğu ocaktan yetişenlerin yaptıklarına, onun nice emeklerle kurduğu çağdaş kurumları yoketmeyi çağdaşlık sayanlara, yıpranmış eskiyi teyellerek, boyayarak yeni diye satışa çıkaranların acınası, gülünesi durumlarına bakmalıyız.

Gazi Kemal, feleğin gücünü yenmiş, gösterilen değil, gösterdiği yolda gitmenin gereğine inanmış, geçmişin değil, geleceğin yaratıcı atılımlarının önemini kavramış, çağdaş olmayı geriye değil geleceğe - ileriye bakmakta aramış, bulmuş bir öncüdür. **"Ankara'nın taşı"** yağmurların, esen yellerin, sıcakların, soğukların etkisiyle aşınıyor, eskimiş yüzeyinin altından daha sağlam olan yüzü üste çıkıyor, biz şimdi o taşlar oranında bile değişemeyen, olduğu gibi kalan, daha katı taşlara, **Gazi Kemal**'in evrimci, devrimci aydınlığı karşısında geleceğin ışığından gözleri kamaşarak, geçmişin karanlık mağaralarına, kaya oyuklarına sığınmayı başarı sayan yarasalara bakarak **"gülelim, oynayalım kâm alalım dünyadan"**.

Günler çağlardan çok daha hızla, çok daha verimlilikle değişiyor, geçiyor. Bu hızlılık, bu yaratıcı atılımlar karşısında **"serv-i revanım"**ı kolumuza takıp **"Sabadad"**da gitmenin gereği kalmadı, **Atatürk**'ün verdiği uygarlık ışıldağıyla devrim tapınağına gidelim. Bugün, kimi çevrelerde, **Atatürk**'e karşı olumsuz kıpırdamalar var, dahası ona sövmek bile bir beceri sayılıyor, devrimler yeriliyor, **Atatürk**'ün bile bilmediği, duymadığı karanlıklara, geçmişin derinliklerine gidilmek isteniyor. Oysa düşünemiyorlar ki o sövüp saymalar, yermeler, olumsuz girişimler bile **Atatürk**'ün getirdiği, uygulama alanına koyduğu özgürlük sonucudur. Tarih denen bilime, geçmişi konu edinip bize anlatana inanıyorsak, **Atatürk**'ün gençlik dönemine, İkinci **Abdülhamid** çağına gidelim. **"Yıldız Mahkemesi"**nde yargılanıp ölüm yargısına çarptırılan devrimci **Mithat Paşa**'nın sürgünde boğdurulmasının nedeni neydi? **İkinci Abdülhamid**'i tahta çıkaran **Midhat Paşa**'nın **Abdülaziz**'in ölümünde parmağı bulunduğu savı. Şimdi düşünelim, padişah kendisini tahta çıkaran, bir yenilik yanlısını öldürmekte sakınca görmemiş. Yine bu padişahın döneminde (**İkinci Abdülhamid**) kendisini beğenmeyen, eleştiren, ye-

on kasım

Altay Taşkın

yıllardan
bindokuzyüzotuzsekiz
aylardan
kasım
günlerden
on
saatlerden
dokuz
dakikalardan
beş
anımsattı
Atatürk'ü
yüreklerimiz
çarptı
anıyoruz
saygıyla
on kasımda
vatanı
kurtaranı
arıyoruz
Ata'mı

ren yazarların, ozanların yerleri neresiydi? Söyleyelim: Sürgün, **Avrupa**'ya kaçma.

Konu apaçık, demek o dönemde düşünme, düşündüğünü söyleme, sövme, yerme eleştirme özgürlüğü yoktu, bu özgürlüğün adını anmak bile nerdeyse ölümü göze almaktı. Oysa, **Atatürk**'ün getirdiği özgürlük ortamında, onu sövmek bile bir yiğitlik, bir beceri sayılıyor nerdeyse. Devrimcileri anlamak, uygarlık alanında gerçek yerine koymak kolay değildir, sağlıklı düşünmeye elverişli bir baş, sağlam bir anlayış gücü ister. Geçmişiyle bugününü, bugünüyle geleceğini göz önüne getirerek kesin yargıya varamayan, yalnızca başkalarının aktarmalarıyla, savlarıyla yetinen kimselerin evrimleri, devrimleri kavrama olanakları yoktur; güneşi görmeyen bir göz ışığın tadını çıkaramaz. Bugün, geçmişte, Osmanlı döneminde boynu vurulmuş, suçlanmış, yasaklanmış, dahası **"dinsiz"** sayılmış nice kişinin üstünlüğü, büyüklüğü tartışmaya açılmıştır. Biraz bilimsel düşünelim. Onaltıncı yüzyılın ünlü bilgini, **Şeyhülislam Ebussuud Efendi**'nin; elimizde bulunan **"fetvaları"**nda, dinden sapmış diye gösterdiği, yasakladığı **"tarikatlar"** bile Atatürk'ün pekiştirdiği inanç özgürlüğünden yararlanılarak yaşatılmıyor mu? İslam dininin kutsal kitabında (**Kur'an'da**) **"mezheb"**, **"tarikat"** gibi kuruluşlara elverişli bir bölüm var mıdır? Kuşkusuz yoktur. Oysa, yine, **Atatürk**'ün bize verdiği özgürlük ışıldağının aydınlığında hepsi yolunu bulmuş, gönlünün uyarınca, üstelik gerçeğe aykırı olarak, yürüyor. İşte **Atatürk**'ün üstün yanlarından biri de budur, uyanalım, anlayalım, görelim.

"Gerçek" denen kavramın eğilir, bükülür yanı yoktur, onda insanın olumsuz gücünü kıran, istenilen biçime sokulmaya elverişli olmayan, sağlam bir içerik vardır. Düşünmeyi, inanmayı seven kişinin bu içeriği öğrenmesi, değerini kavraması gerekir. İnsan, duygularının, eğilimlerinin etkisiyle değişebilir, başkalaşabilir, ancak **"gerçek"** değişmez, başkalaşmaz. Gerçeğin en azılı, en acımasız yapısı **"yalan"**dır. Yeryüzünde **"yalan"**la geçerlik tanıyan bir inanç kurumu bilinmiyor. Peki, **Atatürk**'ü anlamadan, öğrenmeden, getirdiği yeniliklerin tadına varmadan, yalanın kalın, kara örtüsü altına saklanarak onu yermenin, kötülemenin anlamı nedir? Bu sorunun yanıtı yoktur. **Atatürk**'ü anlayıp anlatma konusunda **"ev sahibini"** bastırmak için **"yavuz hırsız"** olmak bir erdem değil, erdemsizliktir, bu gerçeği de unutmayalım.

Atatürk'e karşı çıkmayı bir erdem sayanların çoğu, o olmasa, başka bir **"kahraman"** çıkacak, yurdumuzu saldırılardan kurtaracaktı diyor. Yine tarihe soralım: **Atatürk**'ün yetiştiği ortamda bu üstün başarıyı kim sağlayacaktı, onun yaşadığı ortamda bulunanların hepsini yakından bilmiyor muyuz? Onsekizinci yüzyıldan bu yana, **Osmanlı Devleti**'ni yıkıma sürükleyenlerin torunları mı? **Balkan Savaşı**'nı çıkaranlar mı? **Birinci Büyük Savaş**'a girenler mi? **Amerikan Mandası**'nı biricik kurtuluş yolu bilenler mi? İşte bu katı, bu acı gerçekler öğrenilmeden **Atatürk**'ü anlama, değerini kavrama, başarılarını görme olanağı yoktur. Tarihin bilim olduğuna, gerçeği söylediğine, kimilerinin çıkarı için yalancı tanıklık etmek gibi bir eksikliği, yozluğu bulunmadığına inananların, yine tarihin ışığından kaçmamaları gerekir. Tarihi, uygarlığın karşısına sık sık yalancı tanık diye çıkarmanın, suçtan aklandırıcı bir yanı olmaz kanısındayız. Tarih yargılar, yargılanmaz.

Yeri gelmişken, buraya bir anımı kısaca sıkıştırayım. Babasının çok değerli **"yazma"** kitaplarını **İstanbul Sahaflar Çarşısı**'nda satarak, **Beyoğlu** içkievlerinde tüketen, eski bir arkadaşım, **İkinci Abdülhamid**'i yüceltmek, **Atatürk**'ü kötülemek düşüncesiyle, **"Yalan Söyleyen Tarih Utansın"** adlı bir yapıt yayınlamıştı. Bu yapıtın adı bile düşünme yeteneğinden yoksunluğun, kavramların içerikleri anlama gücünden uzaklığın ilginç kanıtıdır. Bir bilim olan tarih yalan söyler mi? Söylerse bilim olur mu? Tarih olur mu? Yalanı bilim değil, tarih değil ancak tarih bilincinden, bilim anlayışından yoksun yazar söyler. Matematik, fizik, gökbilim, kimya, toplumbilim, ruhbilim, kazıbilim, biyoloji gibi kanıtlamalara, saptamalara dayanan, sözünü ancak kesin verinlerin ışığında söyleyebilen bir bilim yalan söyler mi? Bilimsel verileri açıklamada, bilgin dayandığı kanıtları düzenlerken, yanılabilir, ancak söylediği yalan değil yanlıştır, onu da yine bilim düzeltir. Bilimin yanlışını bilimdışı düşünen kişi düzeltemez. Kavram bulanıklığına yuvarlanmış bir kimsenin olayları değerlendirmesi sözkonusu değildir. Bilimsel değerlendirme hepsinden önce bilinç açıklığını gerektirir, bulanık bilinçten açık yargı beklemek düşte gördüğü dağı uyandıktan sonra kürekle denize dökmeye çalışmak gibidir. Bugün, biz, **Atatürk**'ü geçmişin yarattığı geleneksel düşlerde değil, yaşadığımız gerçeklerin ortamında görmeye çalışalım.●

osmanlıca sözcük kullanma hevesi

● **Nazif EVREN**

Yaşam sürecinin, dörtte üçünü yaşamış olan kişilerin dolaplarında ilaç kutuları, doktor reçeteleri, çoğalıyor. Bunlar, doğa yasasına karşı koymanın belgeleri sanki.

Birkaç gün önce ilaç kutularını ve reçeteleri karıştırdım. Hepsinin üzerine yazmışım, "..... doktor tarafından bana verildi, yemeklerden sonra bir bardak suyla içilecek, altı saatte bir, bir hafta sürekli, günde bir tane, sıkıntı gelirse bir kaşık,".... sürüp giden bir liste... Yalnız, bir kutunun üzerine birşeyler yazmamışım. Üstünde, "PROSPEKTÜSÜ OKUYUN" diye yazıyor. Ben de kutunun içindeki kağıdı alıp okumaya çalıştım. Tabi anlayabilirsen anla... İki kez anlayamadım. Hem okuduğumu hem de neden böyle yazıldığını...

Otomobile araba dedik ya, komşumuzun bir arabası var sağ olsun arasıra bizi de bindiriyor. Birkaç gün önce araba işlemez oldu. Çektiler, çektidirler.. Onarıma götürdüler... Bir hafta sonra iyileşmiş olarak döndü. Sordum, geçmiş olsun komşum neyi varmış?.. "Sorma birader, radyotör su kaçırıyormuş, konjektör işlemiyormuş, amortisör bitmiş..., vantilatör iyi dönmüyormuş, eksoz delinmiş..." Yeter arkadaş hepsini anladım...

Tayyarenin adı uçak oldu. Amma, içine girip parçalarını saysak kimbilir kaçını anlayamadığımız hatta söyleyemediğimiz birçok parça işitirdik... Evet, otomobile araba, tayyareye uçak demekle iş bitmiyor... Bu teknik araçların, kafa kağıtları teknik üstünlüğü olan ulusların fabrikalarında çini mürekkeple yazılıyor...

Bizim, onlara ne zaman ad vereceğimizi yüce Atatürk çok önceden

keşfederek "ULUSUMUZU ÇAĞDAŞ UYGARLIK DÜZEYİNİN ÜSTÜNE ÇIKARACAĞIZ" demiş...

İşte o zaman her çeşit teknik aygıtın kafa kağıdı bizim fabrikalarımızda yazılacak. İsim babası biz olacağız...

Konuşma ve yazınımızda arı dil kullanma konusu hayli yol aldı. Bu noktaya gelinceye kadar çok sarsıntılar oldu. Bir zamanlar Osmanlıca'nın yanında, ve arasında Fransızca sözcükler kullanmak moda idi. Böyle konuşanlar bilgili kişi sayılırdı. Fransızca okullarımızda öğretilmeden okutulurdu. Bugünkü İngilizce gibi. Cumhuriyetin ilk yıllarında bile, okullarımızdaki ders konuları Osmanlıca kurallardan kaynaklanırdı. 1920'li yıllarda İzmir Öğretmen Okulunda iken, Türkçe öğretmenimiz Türk adlarına önem verir okula yazılırken hepimize birer Türk adı vererek kaydederdi. Bütün defterler bu adlara göre işlenirdi. Bir de, Arap ABC'sinin bazı harflerini sevmezdik. Yazı "meşk" derslerinde "Ziya Gökalp'ten" örnekler yazdırır Turancılığı severdi. Bir yazı dersi örneğini anımsarım. Şöyle: "Vatan ne Türkiyedir Türklere ne Türkistan, vatan büyük ve müebbet bir ülkedir turan"

Bu öğretmenimiz Rıza Tevfik'in, şiirlerine aşıktı. Bir yıl süreyle din dersleri okuduk. "Kur'an-ı Kerim, Tecvit, İhfasıyla ızharıyla, idgamıyla, siyeri nebisiyle"

Edebiyat, içinden çıkamadığımız bir dersti. Adına "EDEBİYAT SANATI" denilen parçaları doğru olarak ne okuyabiliyor ne de anlıyabiliyorduk. Örneğin, "Hazırol bezmi mükafata eya mesti gurur rahneyi sengi siyah pembei minadandır."

Bu "TAKİD" düğümlenme sanatı imiş... Anlamı: "Ey gururlu sarhoş olan kişi, ödül törenine hazırol çünkü, siyah taşın yarası şişenin ağzına konan pamuktandır..."

Aslında bu ödül törenine değil de, ceza törenine hazırol demekmiş. Sen beni küçük görüyorsun ama, hani o kuyuların ağzındaki taşı sürte sürte çukurlaştıran ip var ya, işte o ip şişenin ağzına konan pamuktan yapılır. Beni küçük görme, anlamında imiş...

Başka bir örnek. "Hiddetle kızarsa da o zalim, benzer mi cemali safi aya, olsaydı hurşit peyinde saye keysusu gibi kalırdı mazlum."

Sevgilisi kızdığında bile yüzü aya benzemezmiş. Güneş arkasına düşse saçları gibi kapkara kalırmış..." İşte bunlar edebiyattı...

Geometri dersine "Hendese" denirdi. Şimdi teorem denilene, ozaman DAVA denirdi.

Hendese okumak DAVA çözümlemekti. Önce, çözemlenecek dava ezberlenir. Şekli tahtaya çizilir, çözemlenmek için uğraşılırdı.

Öğretmen okulunun ikinci sınıfında bir geometri dersinde, dersimize öğretmenle birlikte Bakanlık müfettişi de girdi. Öğretmen Süleyman Bey defterini açtı, nasılsa benim numaram gözüne ilişmiş olacak ki tahtaya kaldırdı.

"Anlat bakalım davayı" dedi. Anlattım, Dava aynen şöyle idi: "Bir hattı münkesiri muhattep diğer bir hattı münkesiri muhattebi ihata ederse, ihata eden hattı münkesiri muhattep, ihata olunan hattı münkesiri muhattepten azamdır" Anlamı: Aşağı yukarı şöyle. Kırık hatlardan oluşan bir çember, başka bir çemberi kuşatırsa, kuşatan, kuşatılandan büyüktür. Ya da uzundur.

Davayı ezbere söyledim, çizimini yaptım, sıra böyle olduğunu ıspatlamaya geldi. Birçok harf, şu şundan azamdır, bu bundan asgardır diye, tahtayı doldurdum. Fakat sonuç yanlış. Terledim. Öğretmen yanıma geldi. "Ulan çivrilli" "Bana çivrilli derdi." "Kafana bir vurursam, bir de tahta vurur aklın başına gelir" deyip, yanlışımı gösterdi. Ama ders saati de sona erdi. Böyle dava çözerek geometri okuyan ben, 1944 yılında köylerde okul yapımı sırasında, planı yere uygularken, dikdörtgen açısının nasıl toprağa uygulanacağını HASANOĞLAN YÜKSEK KÖY ENSTİTÜSÜ'nden gelen stajyer öğrencilerle yapabildim.

Bu konuda verilecek örnekler pek çok. Bunları niye yazıyorum. Bu günün döneminde de iki heves var. 1920'lerdeki Fransızca modası şimdi İngilizcede. Bir de Osmanlıca sözcük kullanımında. Kullandıkları Osmanlıca'nın kökünü ekini bilmedikleri için, pekçok yanlışlıklar oluyor. Aslında, arı Türkçe varken bu hastalıklı sözcüklere bilmem niye özeniriz.

Hastalıklı dedim, evet, osmanlıca sözcükler hastalıklıdır. Bir sözcüğün başı ağrıyorsa "MİSAL" karnı ağrıyorsa "ECVEF" daha gerisinde bir ağrısı varsa "NAKIS" adı verilir. Bu hastalıkların ayrı dalları da vardır. Ayrıca, Osmanlıca sözcüklerin kalıpları vardır. Örneğin: "MÜFAELE" kalıbının bir anlamı vardır.

Bu kalıba giren sözcükler, karşılıklı çatışmayı anlatır. Örneğin: Muharebe, "savaş", Münakaşa "Karşılıklı tartışma".... gibi.

TRT konuşmacılarının her gün söyleyip durdukları "TAHRİB OLDU" sözcüğü, koskoca bir yanlıştır. Bir nesne, TAHRİP olmaz. "TAHRİP EDİLİR"...

Osmanlıca süzcüklerde erkeklik dişilik de vardır. Dişi sözcüklerin kuralları ayrı, erkek sözcüklerin kuralları ayrıdır. Osmanlıca da "ESRE, ÜSTÜN, ÖTRE, ŞEDDE" gibi işaretler vardır. Gerçi bunlar yazı dilinde pek kullanılmaz ama okunurken yerinde kullanılmazsa büyük yanlışlıklara neden olur. Örneğin: Akıllı insan anlamına gelen bir sözcük vardır. "FİRASET" Oysaki birçok kişi bunu feraset olarak kullanırlar. "FERASET HAYVANAT-I FERESİYE" Katır cinsi anlamına gelir.

Saray dili olan Osmanlıca, artık dönemini, işlevini yitirmiş, yerini herkesin anlayabileceği arı dile bırakmıştır. Okullarımızda artık, eski dilin kuralları yoktur. Eskiyi kullanmaya heves ettikçe sürekli yanlış yapar komik oluruz. Bu yanlışlıklar, bugün, Üniversitelerimize kadar tırmandı. Bunun yanında arı dili yanlış okuyanlar da var. Bunun en iyi örneği, TBMM'deki yemin töreninde görülen "EGEMEN" sözcüğünün "EYEMEN" olarak okuyanlarda...

Bütün bunların yanında yediyüz yıllık egemenliğin bir kültür hazinesi olan Osmanlıca'nın incelenmesi de gerekmektedir. Bu hazinenin yeni kuşaklara ve dünyaya duyurulması gerekmektedir. Bu konunun çözümlenmesi de üniversitelerimizde yetişecek uzmanlara düşmektedir. Osmanlıca, bu amaç için yetişecek uzmanlara iyi öğretilmelidir. ●

— *atatürk'ün manevi kızı*

sabiha gökçen'le söyleşi

● Söyleşen: **Ahmet ÖZER**

Sabiha Gökçen adı, **Atatürk**'ün manevi kızı olmasının yanında, ilk kadın pilotumuz, ilk bayan asker pilotumuz olarak aklımızın bir köşesinde varlığını sürdürmüştür hep. Ansiklopedilerin **'Gökçen'** maddesinde olsun, bulmacalarda sorulan sorularda olsun hep karşımıza çıkan bu değerli insanın 4-11 Eylül 1992 tarihleri arasında **Trabzon**'da olacağının haberi benim gibi birçok insanımızı da sevindirdi. **Atatürk**'ü gören bir kuşağın varlığı, bir yerde Cumhuriyetimizin de güvencesi olmuştur. Bu güvence, Atatürk'ün manevi kızı **Gökçen**'e daha bir anlam kazandırmış oluyordu.

Sabiha Hanım'ı **Trabzon**'da kaldığı günlerden birinde, onu, görmesini istediğim kimi dostlarımla ziyarete gittik. Çevresini saran gençlerin varlığıyla kıvanç duyan Sayın Gökçen, sorularımıza sonuna değin büyük bir dikkat ve ilgiyle yanıt vermeyi bir görev saydı. Büyük bir coşkuyla çağında geçen kimi konulara açık yüreklilikle karşılıklar verdi. Bu tanıklığın okurlarımızla paylaşılması da bize düşen bir görevdi. Anlattıklarını bir banttan çözerek okura yansıtırken, çeyrek yüzyıllık bir yaş diliminde hep **Atatürk**'le olmanın kimi zaman kıvancını, kimi zaman coşkusunu, kimi zaman da **Ata**'sının ölümüyle oluşan hüznünü yaşadığına tanık olduk. Sorular öncesinde konuya bir açıklamayla girdim. Bu açıklama kuşkusuz onun anılarına önemli bir belge oluşturan **"Atatürk'ün İzinde Bir Ömür Böyle Geçti"** adlı, büyük boy 431 sayfalık kitap üzerineydi. Bu kitabın çerçevesinin dışında iki saate yaklaşan söyleşiye girebilirdim artık. Sorular, sorulara kapı araladı, yanıtlar ardı sıra geldi...

- Efendim Atatürk'ün İzinde Bir Ömür Böyle Geçti" nasıl oluştu?

- Anılarımı yazma konusunda bana **Oktay Verel**'i önerdiler. Sayın **Verel**'le bu işi gerçekleştirdik.

- Zengin bir yaşama sahip olanların ne yazık ki yaşadıklarını yazma konusunda bizlere yeterli bilgi bırakmadıkları bir gerçek. Sanırım bu, işin heyecanı oluyor. O heyecanı yaşayan kişinin yeniden bu duyguyu yazıya dökmesi ona bir katkı yapmıyor...

- Gerçekten bu çalışma noktası virgülüne dokunmadan gerçekleştirildi. Benimle daha öncelerde de söyleşiler yapılmıştı. Ancak bu kitap istediğim boyutta oldu.

- Kitap, istenilen bir düzeyde nice kişinin eline geçmedi sanırım.

- 5000 adet basılmıştı. Hatta şunu belirtmek isterim. Bu kitap yayımlandıktan sonra da hatırladığım anılarım oldu. Onlar burada yer alamadılar. **Atatürk**, benim için **"anılarımı yazsın"** demişti. **Atatürk**'ü kaybedeceğimizi hiçbir zaman düşünememiştim. Şimdi hayatıma **Trabzon** da katıldı. **Trabzon**'a ben 1930 yılında **Atatürk**'le birlikte de gelmiştim. **Ege** Vapuruyla.

Sabiha Hanım'ı 1930'lu yıllara götürüp ordan günümüze bir yolculuğa çıkaralım dedik. Öncelikle de şu soruyu sorduk:

- Efendim, Celâl Bayar'la Atatürk arasındaki dostluk bağı konusunda neler biliyorsunuz? Atatürk, kurtuluş savaşımızın ikinci adamını bir yana bırakıp, Bayar'a başbakanlık görevini vermesi, sizce ne anlam taşıyor?

- **Atatürk Celâl Bayar**'ı severdi. Ona verdiği görevlerde başarılı olduğunu görmüştür. Bu **İnönü**'yü beğenmemek anlamı taşımıyor. Amaç üst düzeydeki insanların yetişmesini sağlamaktı. Hatta zaman zaman **'Ben cumhurbaşkanlığını bırakacağım, onu bir arkadaşım üstlenecek"** diyordu. **Celâl Bayar**'ın **Atatürk**'ün sağlığında onun direktiflerini aynen yerine getirdiği bir gerçektir.

Atatürk'le **İnönü** arasında kuşkusuz anlaşmazlıklar olmuştur. Daha ayrıntısını bilmiyorum. O tarihlerde **Türk Kuş**unda vazifeliydim. Askeri hava okulunu bitirdikten sonra staj gördüm. 1938'da tayinim oldu. **Atatürk**'ü görmek için Dolmabahçe Sarayı'na gittiğimde sürekli bana **İnönü**'yü sorardı. Bir dargınlığı yoktu ancak, zaman zaman tartışmaları olurdu. **İnönü Ankara**'da yaşardı.

- Hastalığı sırasında İnönü'nün Atatürk'ü hiç ziyaret etmediğini söylerler sizce bu doğru mudur?

- Birtakım olaylar yarattılar. **Atatürk**'e, yakınındakiler, **İnönü**'nün hasta olduğunu söylüyorlardı. **Atatürk** de buna çok üzülüyordu. Onun için de bana **"Git İnönü'yü gör, sağlık durumunu öğren"** diyordu. **"Benim selamlarımı söyle"** diyordu. Onlar birbirlerini çok seven insanlardı. **İnönü** de onun sağlığından hep haber beklerdi. **İnönü**'ye onun sağlık durumunu anlatınca üzülürdü. Bir gün yanındayken **Tevfik Rüştü Aras** geldi **"inönü artık yaramaz bir çocuğa benziyor, rahatsızlığı çok mühim. Pankreası iş görmez bir durumda"** demişti. Oysa **İnönü** hasta değildi, sağlıklıydı.

- Atatürk İnönü'yü çağırmadı mı?

- O gelmez diye çağırmıyordu. Onu çok özlüyordu. Bu kişiler **İnönü**'ye de aman **İstanbul**'a gitmeyin yolda nahoş hadiseler olabilir, suikast olur diyorlardı.

- Sayın Gökçen, Atatürk Devrimi, O günün koşullarındaki Türk toplumu için birer çağdaş atılım sayılan değerler Atatürk tarafından nasıl düşünüldü? Nasıl hayata geçirildi?

- Atatürk'ün gayesi memleketimizi çağdaş bir düzeye ulaştırmaktı. Bu amaçla, bu işleri gerçekleştirdi. Mesela **Hava Kurumu**nu ta 1925'te kurdu. O ta 1916'da havacılığın mühim bir araç olduğunu biliyordu. Yeni yazıyı kabul etmek de çok zordu. Ben **Arap** harfleriyle ilkokulu bitirdim... O zaman liseyi bitirenler bile bu işi doğru dürüst bilmiyorlardı. Eski yazı çok zordu. **Atatürk** bu zorluğu düşünerek yeni yazıyla ulusumuzun bütün bireylerini okur yazar yapmak istiyordu.

- Kadın hakları konusunda da söyleyecekleriniz olacak kanısındayım...

- **Atatürk** her sahada muvaffak olacağına inanıyordu. Kadınların erkeklerden farklı bir düzeyde olmasını istemiyor; onların iyi yetişmelerini, memlekete faydalı olmalarını istiyordu.

- Sevgili Hocahanım, bir başka soru sormak istiyorum: Atatürk, büyük nutkunda, 'arkadaşlarım beni bir yere kadar takip ettiler. Ondan sonra yalnız kaldım' der. Bu bir yerde Kurtuluş Savaşına başladığı arkadaşlarıyla yolunun ayrıldığını da gösteriyor. Bu nasıl bir ayrılmaydı?

- Arkadaşlarıyla arasında kimi tartışmalar olmuştur. **Nutuk**'ta yazılanlar doğrudur. Bazı konularda arkadaşlarıyla ayrı düşmüştür.

- Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kurulmasını neye bağlıyorsunuz?

- Demokrasiye bağlıyorum. Demokrasinin o dönemlerde ülkemiz için bir düş olduğunu düşünürsek, bunun anlamı daha iyi anlaşılır. **Atatürk**'ün özlediği demokrasiydi. Yaşasaydı tam manasıyla bir demokrasi kurmaya kararlıydı. Bir deneme yaptı. **Fethi Okyar**'ı bu partinin başına getirdi. Hatta hemşiresini de bu partiye kattı, kendine muhalif yaptı. Ancak memleketimizin bu iş için olgunlaşmadığını gördü. Bu işin kavranamadığını gördü. Kubilay olayı da o yılların bir ürünüdür.

- Efendim, Atatürk'ün sizin de adınızın geçtiği vasiyetinin dışında, bir başka vasiyetinin olduğunu söyleyenler olmuştur. Böyle bir şey sözkonusu mudur?

- Vasiyet değil. Bir tane vasiyeti vardı. Ancak **Atatürk**'ün ölümünün 20. yılında açılması söz konusu olan önemli evraklar

Ahmet Özer, Sabiha Gökçen'le. Trabzon, 10 Eylül 1992.

vardı. İş Bankası'nın kasasında saklanan bu evraklarla birlikte annesi Zübeyda Hanım'dan kalan Zehra, Rukiye ve bana verilmek üzere kasalara konan altınlar vardı. Atatürk bir bayram'da bizlere hediye etmesine rağmen, küçük olmamız nedeniyle onları üzerlerine adlarımızı yazıp bir kasaya koyduğunu hatırlıyorum. Ölümünün 20. yılında gazetelerin bu kasanın açıldığını belirten haberini okuyup bana ait olanının evraklarla birlikte bulunamayışı nedeniyle üzüldüm. Durumu **Atatürk**'ün manevi oğlu Abdürrahim Tuncak'a açıkladım. Bir yandan da Maliye Bakanlığı'na dilekçe ile müracaat etmeme rağmen bir cevap alamadım.

- Atatürk doğduğu toprağı, Selanik'i, pembe boyalı evi özler miydi? Doğum yerinin ulusal sınırlarımızın ötesinde oluşu konusunda neler düşünürdü?

- **Atatürk Selanik**'i çok severdi. Orda büyüdüğü için, çocukluğu orda geçtiği için daima o doğduğu evin özlemini çekerdi. Ordaki bazı yerleri sürekli hatırlardı. Balkan Devletlerinin temsilcileri gelmişti. Benim de üniformalı olmam istendi. Beni onlara takdim etti. Programda **Selanik** yoktu. **Atatürk, Selanik**'i de bu programa katmamı istedi. Özlediği o yerlere uçarak gittim. Evi o zaman da müzeydi.

- Son zamanlarda Latife Hanım'la olan evliliği üzerine düzeysiz yorumlar yapılarak, evliliği istismar ediliyor. Bunun bir filme konu olmasını da düşünerek, konu üzerinde neler söylemek istersiniz?

- Ben Latife Hanım'la görüşmeyi çok isterdim. Ancak eski anıları onu üzer diye düşünmüşümdür. **Atatürk**'le arasındaki, bir karı - koca anlaşmazlığıydı. Latife Hanım biraz daha sabırlı olsaydı, belki ayrılmak söz konusu olmazdı. Acaba acele mi etti diye düşünürüm.

- Atatürk'ün ölümünden sonra II. Dünya Savaşı çıkıyor. Savaşa girmesek de onun sıkıntılarını çekmiş bir ulusuz. O yıllarla ilgili ne gibi gözlemleriniz oldu?

- İnönü bizi savaşa sokmadı. İnönü her şeye muktedir bir kişiydi.

- O günlerin sıkıntılarını yaşayanların yoğun eleştirileriyle karşılaşmışızdır. Aç bırakıldığımızı, ekmeğin karneye bağlandığını, buğdayın çürütüldüğünü...

- Evet herkese dörtte bir ekmek veriliyordu. Ağır işçilere tam ekmek verilirdi. Havacılar da ağır işçi sayılırdı. Konu biraz abartılmıştır. Oysaki savaşa girmek bunlardan çok daha tehlikeliydi. İnönü halkın bu duruma düşmesini istememiş, savaşa girmemizi önlemiştir. Onlar savaşı yaşamış bir kuşaktı..

- Atatürk'ün Cumhurbaşkanı olduktan sonra, yurtdışı gezisine hiç çıkmayışını neye bağlıyabiliriz?

- Kendisi istemedi sanırım. Ona lüzum görmedi. Şimdi olduğu gibi yurtdışına çıkmak için bir özlem duyulmuyordu. Şah, kral ayağına geldi. Hatta **Roosevelt** de gelecekti, bir nedenden dolayı gelmedi.

- Atatürk'ün ilkelerine, devrimine düşüncelerine, bugün saldıran cüceler görüyoruz. Bu ilkelliğe nasıl bir yorum getiriyorsunuz?

- Bunları hiç hoş karşılamıyorum. O, o kadar güzel bir sistem bıraktı ki bu yoldan başka bir yolda gitmek gerekmez. Gerçi II. Dünya Savaşı çıktı, demokrasi denemesi oldu, istenilen bir düzeyde ilerlemeler olamadı..

- DP'yi onun getirdiği sistemden bir sapma olarak değerlendiriyor musunuz? Örneğin kadın haklarında, laiklikte, sosyal yaşamda verilen ödünler, ilkelerden sapmalar, yaratılan olumsuz ortam.. söz sizin.

- Tam bir sapma olduğunu söyleyemem. Bir kere **Atatürk** laikliği koydu. Bu yoldan başka yol takip etmek de gereksizdir zaten. O, kadınların eşit haklara sahip olmasını istiyordu. **Afet** Ablamın tarih profesörü olarak yetişmesi, bu anlayışa bir örnektir. O kadının arka plana itilmesini istemiyordu. Bugün üniversiteli kızların örtünerek derslere girmesi hiç çağdaş bir durum değil. **Atatürk**'e karşı yapılan her şey, söylenen sözler için tek kelimeyle nankörlük diyebilirim. **Atatürk**'ün yaptığı hizmetleri bilmiyorlar, memleketin ne şekilde kurtulduğunu, ne şekilde bu duruma geldiğimizi bilmiyorlar. Yokluklar içinde, kaç milletle savaşarak bu memleketi kurtardı. Atatürk, Cumhuriyeti kurdu, ardından da demokrasi geldi. Ona karşı gelenlere nankör diyorum.

- Son yıllarda bir başka görüş de Atatürk'ü son yıllarında çevresi yönlendirdi diyor. Atatürk çevresinin etkisiyle istediğini yapamadı deniliyor. Sofrasının boyutunu ele alarak, neler söylemek istersiniz?

- Asla, katiyyen. **İnönü**'yle olan ilişkilerinde muhalif olanlar, İnönü aleyhine söz etmişlerdir. **Atatürk** iyi ve güzel olan her şeyi ülkesi için düşünmüştür. Ona karşı olanları dinlemesine karşın, yine de kendi görüşlerini tatbik etmiştir.

- Eski yazının kaldırılıp latin esasına dayanan yeni alfabenin alınmasını, Osmanlı kültürüyle Cumhuriyetin bağını kesmek anlamında olduğunu değerlendirenler var. Osmanlı ile ilgili bağ koparılmasıydı, cumhuriyet ağacı büyüyümezdi diyebilir miyiz?

- O her güzel işi takdir ederdi. Osmanlı devrinde yapılan iyi hareketleri de beğenirdi. Eski yazı çok zordu kolaylık açısından, yeni alfabeyi aldı. İngilizceyi bilirsiniz, yazıldığı gibi okunmaz. Eski yazı da böyledir. Osmanlı devrinde yapılanların da öğrenilmesine inanırdı.

- Siz onun bir gün ölebileceğini düşünebiliyor muydunuz?

Sahiba Hanımın bu soru karşısında gözleri birden buğulandı. İki gözünden iki iri yaş damlası, yıllara tanık çizgilerle dopdolu yanaklarından aşağıya döküldü. Sessiz bir şekilde:

- Asla. Son zamanlarında hastaydı. Ölünce çok üzüldüm. Benim için **Atatürk** hiç ölmeyecek kişiydi.

- Bizim, bizden sonraki kuşaklar için de aynı duygular söz konusu. Gerçi sizler o acıya yakından tanık olmuş bir kuşaksınız. Onun düşüncelerini, yaptıklarını bilen, gören kişilersiniz. Savunma konusunda bizlere düşen görevlerin de büyüklüğünü biliyoruz.

- Sizin yetiştireceği gençler, sizler gibi düşünenler... Memleketin istediği de budur.

- Atatürk yaşasaydı bugün nereye varırdık sizce?

- Tam bir demokrasiye varırdık. **Atatürk** her türlü yozlaşmaya izin vermezdi. Kadınların açık fikirli olmalarını ve her sahada çalışmalarını isterdi. Örtülü bir şekilde olmalarına asla müsade etmezdi.

- Sizin bugün yapmak isteyip de yapamadığınız bir durum söz konusu mu?

- Dileğim **Atatürk**'ün çizdiği yoldan gidilmesidir.

- Nasıl uçuyordunuz? Bir bayan olarak bu zor işi nasıl gerçekleştiriyordunuz?

- Mesleğimi çok seviyordum. Havaya çıkılınca her şey unutuluyor. Hiç düşme korkusu yaşamadım. Bir ara paraşütle atlayınca karlar arasında köpekler çevirdi etrafımı, işte o zaman korkmuştum.

- Atatürk sizin Avustralya'ya bile uçmanızı istiyordu sanırım.

- Söz konusu ben değildim. **Atatürk,** Türk kadınının kimliğinde kadının yüceltilmesini istiyordu.

- Tunceli olaylarında da görev aldınız değil mi?

- **Eskişehir**'de birinci bölükte görevliydim. Baktım arkadaşlarda bir telaş var. Bir harekat hazırlığı olduğunu öğrendim. Bir kız olduğum için böyle bir göreve gidemeyeceğim düşünüldü. Tabur komutanı da aynı şeyi söyleyince alay komutanı **Zeki Doğan**'a çıktım. Hava kuvvetlerini kuran, **Atatürk**'ün çok sevdiği bir kişiydi. Onun **Çanakkale**'den arkadaşıydı. O zaman teğmendi. Zamanın tayyareleri bir uçuşla **Elazığ**'a gidemiyordu. Bana izin verin **Atatürk**'ten izin alayım dedim. **Atatürk**'e telefonla haber verdiler, gittim görüştüm. **Atatürk, "Mareşal'e soralım" dedi**. Ardından izin çıktı. Bombardıman uçakları iki kişilikti. 50'şer kilogramlık iki bomba taşıyordu. **Tunceli**'nin bir kısmı isyan nedeniyle bombalandı.

- Bir rütbeniz oldu mu? Halide Edip Hanım gibi...

- Kanun yoktu. Bayanlara bir rütbe verilmiyordu.

- İstanbul gibi yerleşik bir kent varken, Kurtuluş Savaşı yıllarında Atatürk'ün Ankara'yı başkent yapması konusunda neler söylersiniz?

- **Ankara**'yı çok seviyordu. Burayı değerlendirmek istiyordu. **Ankara**'nın Türkiye'nin ortasında olması, her tarafa yayılma açısından da önem taşıyordu.

- Anıtkabire zaman zaman da olsa gider, onunla yeniden görüşür müsünüz?

- Evet değişik zamanlarda, ziyaretine giderim.

- Değerli Hocahanım, son bir soru sormak istiyorum: Trabzon'u nasıl buldunuz?

- Fevkalâde bir şehir. Gerek halkıyla, gerek tarihi varlıklarıyla, doğal güzellikleriyle çok güzel. Görmemek bir kayıptır bence. Çok güzel yerler gördüm. Özellikle köşk beni çok etkiledi.

- Sizi sorularımızla yorduk. Verdiğiniz bilgiler için çok teşekkür ederiz. Atatürk'ü gören bir kuşağın insanlarıyla birlikte olmanın mutluluğunu bizlere yaşattınız, sağlıklar, esenlikler uzun ömürler dileriz.

- Ben de çok memnun oldum. Teşekkür ederim, sağolun.●

osman bolulu'nun şiiri

● Mehmet AYDIN

Osman Bolulu'nun şiirlerini, **Selvi Yayınevi**, iki kitapta toplayıp yayımladı. Bunlardan biri, taşmalardan oluşan **TAŞIN İYİSİ**, öteki **YURT / BOYU SEVİŞMEK** adlı şiir kitabı. (İkisi de 64'şer sayfa, ikisinin basımı da Şubat / 1992) Bolulu şiir, dil, eğitim gibi çeşitli alanlarda ürün veren bir yazıneridir. Özellikle, son üç yıldır Türkçenin anlam yönü üzerindeki incelemelerini, Türk Dili Dergisinde yayımlamaktadır ve bu yazılar ilgi çekmektedir.

Bolulu'nun şimdiye değin altmışa yakın dergide yazı ve şiirleri çıkmış; öncekilerle birlikte beş ayrı adla beş şiir kitabı yayımlanmıştır. Bunlardan **DALLARIN UCUNDAKİ** (1955, Türk Sanatı yayını) adlı ilk kitabında daha çok anılar, gençlik duyguları doğa ve aşk temaları işlenir. Burada şair, sürekli arayış içindedir, kimliğini yapma yolundadır. Bol bol güncel olaylara, çevresindeki oluşumlara yer verir. Bunlan coşkulu ve lirik biçimde anlatır. Umudu kendisine baş tacı eder. **"Böyle eser umudun rüzgarı"** (İstanbul Dergisi: 2), **'Bu canına yandığım dünya, umut dünyası."** (Nilüfer:72) **"Boy atan ekinlerle efiler yüreğim"** (Nasır:12), **"Bağrı yanık türkülerce sessiz / Dağ başlarında, dere kenarında / Otlarla böceklerle dosttum, bilseniz"** (Yeni Erciyes:8) Bu arada yurdunu düşünmekten kendini alamaz. **"Çocukların gözlerinde kuşlar gibi / Benim genç alnımda sıcak sıcak / Yadellerde kucaklar garibi / Anam olacak, bacım olacak / Vatandır Zeynep'in emzirdiği kucak kucak"** (Yenikale:7)

Bu dönemde, bol kavuştaklı ve dış uyaklı halk tarzından yararlanmaktadır. Bu tarzı, serbest nazma uygulamaktadır. Şiirlerinde Cahit Külebi havası sezilir. Özellikle gençlik tutkularıyla **"Afrodit", "Aiza"** gibi yerli olmayan kişiler dile getirilir. Aşkının objesi **"Nermin"** bile "Nero" ya dönüştürülür.

İkinci kitabı **BİLEŞİM ÇİZGİSİ** (1963. Mim Yayınları)nde büyük kentler dışındaki doğa tutkunu kimselerin ezgilerine yer verilmiştir. Ayrıca yalnızlık duyguları işlenir. **"Bölük somunlar gibiyim / Sofralara çıkamam / Yalnızlığın taşında parçalanmış aynam / Geceler koyu, geceler yalnız, geceler soğuk"** (Varlık Yıllığı:1962) **"Uzak kasabamızı kucaklayan karanlığa doğru / İstanbul'dan geliyordu bu tren"** (B.Ç. 21) Dünyanın sırrını çözümlemeye çalışır. **"Yüreğimin derinliğine ektiğin ne ki / Kırk bin hasatçının biçemediği / .... "Nerde, hangi bahçede yeşerecek bu tohum? / .... "Kapılar önünde kaçıncıdır şaşırdığım? / Bir** anahtar var **elimde, paslı'** (Türk Düşüncesi) Hiç bir zaman öğretmenliğini, bir kıyıya itmez. **"Bir rüzgar esiyordu bozkıra / İnsanlığın destanını söyleyen / İlk dersimde / Evet yavrularım başlangıç Atatürk dedim / Her sözcüğün üstünde dura dura."** (Varlık)

Gene aşk içindedir. **"Koklanası ince ellerini ararım / Taze sarmaşıklar gibi tırmanan"** (s.39) Gene doğayla bütünleşir. **"Benim kaderimi yaşıyor / Koyulhisar yolundaki çam ağacı / Uzakta, tedirgin / Cömertçe dallarını yola bırakıyor / Gölge vermeli ağaç dediğin"** (Varlık) Bu kitabında Osman Bolulu'nun şiiri, olgunlaşmıştır, yolunu bulmaktadır.

"Gündemdışı" adlı üçüncü kitabında, toplumsal aykırılıklar, çelişkiler ve bitmeyen sorunlar dile getirilir. Bu kitap, Bolulu'nun açıkta kaldığı günlerin ürünüdür. O bakımdan kırgınlıkların dile getirildiğini görürüz bu kitapta. Kimi şiirlerinde söylev havası ağır basar. Sanatçının bu dönemdeki şiirlerinde, zaman zaman Attila Ilhan'ı düşündüren dizelere rastlarsınız. Ama yine Bolulu, kendisidir.

Osman Bolulu, asıl sanat gücünü **YURT / BOYU SEVİŞMEK**'te göstermiştir. Bu yapıtta Osman'ın kendi biçimini tamamen yakaladığını görüyoruz. Halk diliyle kültür dili, şiirin sesiyle duyarlık ustaca bütünleştirilmiştir. Kitapta şairin yaşantısı yanında, estetik yapı da gözardı edilmeyerek, pek çok konuya değinilmiştir. O, yurdun gerçek sahipleriyle olumsuz tavırlı şair, yazar ve aydınları karşılaştırır. Anadolu insanının özelliklerini sayıp döker. Ülkedeki terslik ve çelişkileri sergiler. Teknik tarımdan **yoksun** bırakılmış köylerimizden söz eder. Toplumun sınıfsal yapısını irdeleyerek, insanın sürekli çaba ve üretim içinde olmasını ön plana çıkarır. **"Karanlığı doğrayarak / Yeşertiyi coşkulayan su / Yüreğimin nadasında çekirdek / Bir işim olmuştur hep** (s.21) **"Varlıkları salkım salkım / Hakçasına değil dağılım / Birinde varsıllığa son yok / Ötekinin bacağında don yok / Gör, anla duy demeye - in yok, cin yok"** (s.17)

Öte yandan bayrağımızın simgesel görüntüsüne, yeni ve yüce anlamlar katar. Misak-ı Milli anlayışını savunur. Her türlü karanlığın karşısında yer alır. Birtakım olumsuzluklara anlamlı sorular sorarak, onlara doğru yanıtlar arar. Başeğme ve yılgınlığı asla kabul etmez. **"Sabır eğirir erdem dokuruz / Amma / Bahtta varsa Bedrettin olacağımız / Töremize yazılmamıştır, zulme pısmak / Dadaloğlu'dur bu toprak.** (s.8) Anadolu'yu kendi kişiliğiyle özdeşleştirirek gözler önüne serer. **"Benimdir yerde yatan / Serilmişliği yurt düzeyini tutan / Kocaman ölü bu / Sizlerden biri / Sizsiniz"** (s.27) Halkın özlemleriyle, kendi tutkularına yönelmeyen kalemleri kargışlayarak, sonunda onu, bilincin aydınlığında buyruğu altına alır. Kendi haklarını korumada gereken duyarlığı göstermeyen halka serzenişte bulunur. **"Oğluna sağır, kızına sağır / Uykusunda ağır / Kulak kesilmez çağır çağır / Dölü biçilirken yekinmeyeni / Bilmem ki neye sevdim seni?"** (s.53) Ama bir türlü halkından kopamaz. **"Nice sitemde bulunsa da dilim / Başka yangında değilim / Fırtınasına sevmişim seni / Kavgalardan koparılmış bir demet çiçek gibi / Ayaklarına fırlatırım kellemi / Hele gelsene beri!"** (s.53) Bütünsel yapıda toprağımıza ve kültürümüze eğilir. **"Bu toprak Yunus'un toprağı / Kış yaz açan / Süleyman'a bal emzirip / Erdemi erişleyip arkazlayan / Sevecenlik bohçasıdır burada insan"** (s.7) Şiirlerinde çok güzel kullandığı sözün değerine inanır, onu her şeyin başı, kavgasının temel aracı sayar. **"Sözün topuğunda kurşun / Beyninde kızgın ütü / Yürek mührüne vurmamışsan sözü / Hangi gönlün postanesinde duracak / Hangi denizde vuracak dalgası? / .... "Söz dediğin bıçak parlaması / Yeşertidir uğruyu doğrayarak / Silahtır söz: tak tak tak..."** (s.31)

Bolulu; şiir üretiminde olumlu sanata ve sevince yöneliktir. Sevgi, umut, bilinç, deneyim, sabır ve direnç kavramlarını; onlara içten / doğrudan yaklaşım ilkeleriyle anlatır. Sevgiyi herkese yaymak ister. **"Kin gemilerini hurdaya çıkardık"** (s.5) **"Sevinçle yarılır karanlıkların önü"** (s.24) **"Sevgisizlikler arkasında büyür erdemsizlik"** (s.25)

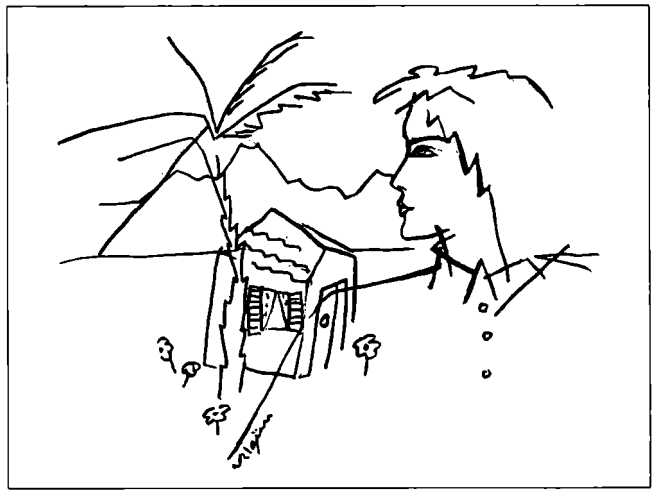

(Desen: Nilgün KOZAL)

"Sevgiyi terkimize sara sara / umudu yakıp çıra çıra / Düşünceyi çekip gergeflere / Deneyimi yollarımıza öre öre / Direncimizde yarınları göre göre / Geliyor musunuz o yere?" (s.23) Öğretmenlerin işlevine ve rolüne değinir, onları kıyanlara karşı çıkar, öğretmenliği yüceltir. **"Yüreğimiz horlanmış çocukların ezik bakmasından / Umutları çaka çaka varır kamunun ortasına / Kucağımızda bir deste gül, yurt coğrafyasından / Ellerimiz harç koymuştur, anıtların en hasına"** (s.47) Öğretmenleri **"ekiciliğin ağdası"** ve **"sevecenlik bohçası"** olarak niteler.

Sanatçı; gençlerin içine düşürüldükleri durumlar için ağıtlar düzer. **"Bende kaldı akça ellerin / O tan açan o yiğit başın / Dilimde erkek türkülerin / Oğlum kızım yavrum kardeşim"** (s.57) **"Çiçeksi yüzü dört duvara yakışmayan / Sen misin sen misin gülüm karanlığa uygun düşmeyen?"** (s.56) Burjuva aşkının yapaylığını sezdirip emekçi aşkını yeğler. **"Bulamıyorum ince ellerinin kanadını / Ey bozkırların küçük kadını."** (s.63) Bir lokma ekmek uğruna yaşamlarından olanların durumlarını dile getirir. Halkına yabancılaşmış aydınları silkeler. Her alandaki kent yaşayışıyla, kırsal kesim yaşantısını karşılaştırır. Bütün katı kabukları kırmak ister. Kimi zaman, o, donuk yüzlerde gördüğü acılardan dolayı, uzak beldelere kaçmak ister. Onun düşünceleri, duyguları, özlemleri ve umutlarının nabzı; hep halkı ve yerli kültürün verileriyle atar.

Bolulu; emekçilere, alın teri dökenlere saygı duyar. Ne var ki onlar, kendi çizgilerinin bilincine bir türlü ulaşamamışlardır. Bu nedenle onların kör inançlarını kırmaya, onları bilinçlendirmeye çalışır, Kadınların çeşitli özelliklerini öne çıkararak; onların analık, sevgili, yaşam arkadaşı **"Benim gibi geçimsizlik dağını / bin tarha bölüp / Gül bahçesine dönüştüren"** (s.62) olanlarını değerlendirir. Uzaklarda bozkırlarda bıraktığı kadınların özlemini çeker. Nedense kent kadınına bir türlü ısınmaz.

Osman Bolulu, şiirlerinde en çok karşılaştırmalara yer verir, Bakımlı - bakımsız, varlıklı - varlıksız insanlarla; Ankaradaki Altındağ Kavaklıdere semtlerini karşılaştırır. Konulara hep bütünsel açıdan bakar. Ayrıca halk deyimlerine bol bol yer verir. Kimi zaman çok tatlı yeni sözcükler üretir.

Osman Bolulu'nun şiirleri, içerik yönünden insanın özünü ve toplumumuzun özlemlerini dile getirmektedir. Yapı yönünden konuyla sesi, en güzel biçimde bağdaştırmış; gür, tok ve erkekçe yansıtmaktadır. O; yavan, cılız, mız mız sese iltifat etmez.

TAŞIN İYİSİ'den; Osman Bolulu toplumun, insanın çapraşık yönlerini elekten geçirir. Acı gerçekleri, iğneleyici bir gülüşle gözler önüne serer. Hiçbir sakatlık, onun neşterinden kurtulamaz. İnsana ilişkin bütün konular; hicvin iğneleyici, düşündürücü, çalım yaratıcı imbiğinden geçirilmiştir.

Taşlamanın kişisele kayması, küfrün tuzağına düşmesi, güncelden kurtulamaması tehlikesi, her zaman söz konusudur. (Böyle olunca, çoğu taşlama ömürsüzdür.) Kuru taşlamalar, didaktikte bukağılanır. Taşlamanın bunlardan kurtulması, düşüncesiyle, yapısıyla şiiri birlikte harman etmesi gerekir. Osman Bolulu, bu işi başarmıştır. Onun taşlamaları Nef'i, Neyzen, Kazak Abdal çizgisinin, çağdaşlaştırılmış biçimidir. Onlarda insanın açmazlarını, dününü, bugününü ve yarınını; önerisiyle birlikte görürsünüz, şiirin inceliğinden ayrılmadan....

Yurdumuzun, insanımızın tarihsel - sosyal konumunu, aydınların onlara bakış açısını dile getiren iğnelemeye bakın: **"Tek başına destan / Amma / Esamesinin okunmadığı yer: MEMEDİSTAN"** (s.17) Çalıp çırpıp millet malının üstüne yatanları, bakın nasıl rezil ediyor: **"MAL BEYANI: Ne karıştırıyorsunuz / Elin malını / Aşağısından yukarısından / Adamın malı karısından"** (s.28) **BİR İMPARATORLUĞUN** niçin çöktüğünü anlamak mı istiyorsunuz? **"Saraylar gördüm / O ne öyle Harem Dairesi / Yaylak / Sanki tekeye duracak oğlak / Otuzbeşinde müteverrim / Macunların seğirtisinde / Dölü döşü katımlı / Derken çöküp gitmiş bir hanedan / ve sonra efendim / Haber salınmamış avam kolundan"** (s.38) Sorumluluğunu bilmeyen aydınlar, nasıl teşrih masasına yatırılıyor, görünüz: **"Ne suyu noksan, ne ekmeği noksan / Kitabı da kelamı tastamam / Ayaklanamaz belkemiği noksan"** (s.5) Ülkenin sorunlarını çözmede akıl birliğine varmayışımıza kızar: **"Kimi akıldan piyade, kimi akıldan jet / Bir aklı karar görmedi gitti şu memleket"** (s..47) Bu hal, kimi zaman, onda karamsarlık yaratır: **"Artık vazgeçtim bir baltaya sap olmaktan / Baltaların sapı kıvrılmış sapılmaktan"** (s.54) Dünya bile Osman Bolulu'nun taşından kurtulamaz: **"Varlığını kaptırıp kör, sağır bir tutkuya / Daha ayakları ermeden durulmuş suya / Kısırdöngülerle yalpalayan şu dünya / Düşlerimizin altında ezilmesin sonra..."** (s.50)

Osman Bolulu'nun bu iki kitabı, aslında tek bir kitaptır. Ancak o, taşlamaları ayrı bir kitaba, daha şiirsel saydıklarını da başka bir kitaba almayı yeğlemiştir. Her iki kitapta, birbirinin yanında yer alabilecek şiirler vardır. Hepsinde sorunların, gerçeklerin işlenmesinin üstüne üstlük şiirsellik, imge, sözcük istifi, ses; hiç ihmal edilmemiştir. Gerçekler, şiirin içinde yoğrulmuştur.●

tanık şiir*

Ali MUSTAFA

yakılmış sözlerle geldi
derin sürülmüş ekin toprağına
zamana tanık elleri
araladı kabuğuna sinmiş günleri

dilleri yılların örgüsünde
direnen çiçekler açardı
yürüdü alevlerin ortasına
ısıdan sözler sundu

emekle yaşıt*

emekle yaşıt bir imece bu
ekin veriliyor derinlere
yürekte boyveriyor uçlar
insanla yaşıt bir sevda bu

günden geceye eklenirler
toprak elleri toprak yürekleri
toprakla yoğrulmuş hamur ömürleri

delikanlılar kızlar gelinler
yoksulca günler ardında
örtünürler ortak bir hüznü
sarındıkları diken taş toprak
çöker üzerlerine azar azar

tütünün ağusunu balca
fındığın zifirini gülce
çayın rengini narca
taşırlar imece günlerine
emekleri yıldızlarca çok
yüzlerinde sevinç izleri yok

fadime, asiye, dursun, gülizar
fındık dallarında
tütün damarlarında
çay yapraklarında
kalır yoksullukları kâr

** Şairin Cem Yayınevi'nde çıkan Çağdaş Yangınlar adlı yapıtından.*

şiirle...

● Vedat YAZICI

KADIN, SEVİ

"Karadutum, çatal karam, çingenem,
Nar tanem, nur tanem, bir tanem,
Ağaç isem dalımsın salkım saçak,
Petek isem balımsın, ağulum,
Günahımsın, vebalimsin.
Dili mercan, dizi mercan, dişi mercan,
Yoluna bir can koyduğum,
Gökte ararken yerde bulduğum,
Karadutum, çatal karam, çingenem,
Daha nem olacaktın bir tanem?
Gülen ayvam, ağlayan narımsın
Kadınım, kısrağım, karımsın."

Sihirli masal sözcükleriyle yüklü uzun bir soluk, bir ses. Gerçeğin en güzeline, kadına, kadınına, karısına Bedri Rahmi Eyüboğlu'dan. İçten, duyarlı, hoyrat, açık ve yalın.

Kadın ve erkek... Yaşamın vazgeçilmez birlikteliği. Bir elmanın iki yarısı. Oktay Rifat'ın karısıyla paylaştığı mutluluk gibi...

"Sofralar seninle serin
Odalar seninle ferah
Günüm sevinçle uzun
Yatağında kalktığım sabah

Elmanın yarısı sen yarısı ben
Günümüz gecemiz evimiz barkımız bir
Mutluluk bir çimendir bastığın yerde biter
Yalnızlık gittiğin yoldan gelir"

Hangimiz yaşamadık ilk aşkı, hangimiz taşımadık yüreğimizde kıpır kıpır, o ilk coşkuyu. İlkyazla, ilk mevsimle birlikte. Düşle gerçeğin el ele tutuştuğu ilk gençlik yılları... Açığa vurulamayan gizli duygular, çekilen gizli sevdalar...

"Hani bir sevgilin vardı
Yedi sekiz sene önce,
Dün yolda rastladım
Sevindi beni görünce.

Sokakta ayaküstü
Konuştuk ordan burdan,
Evlenmiş, çocukları olmuş
Bir kız, bir oğlan.

Seni sordu
Hiç değişmedi, dedim.
Bildiğin gibi..
Anlıyordu.

Mesutmuş, kocasını seviyormuş,
Kendilerininmiş evleri..
Bir suçlu gibi ezik,
Sana selam söyledi."

Behçet Necatigil'in Gizli Sevda'sından Sâlâh Birsel'e, Güzin'in Gençlik Yılları'na uzanan şiir çizgisinde anımsanan minnacık bir yüz; masal şehzadesini bekleyen, sonsuz düşlerle yüklü...

"Ben Güzin'i düşünürken
Güzin'in de düşündükleri vardı
İnce inceydi parmakları
Minnacık bir yüzü vardı
Güzin'in kedileri vardı
Benim gibi okşanmak isteyen
Ama sevdanın adı geçsin
Güzin kaşlarını çatardı

Güzin masalların da Güzin'i
Şehzadeler Güzin'in de şehzadeleri
Bir büyük defter tutar
Güzin'in hayalleri"

Nedir sevi? Gizli bir tutku. Sonsuz bir özlem. Yalnızlığı, suskunluğu dağıtan söyleşme. Cahit Külebi'nin dizlerinde azar azar sayıp döktüğü istekleri gibi mi?

"Senin dudakların pembe
Ellerin beyaz,
Al tut ellerimi bebek
Tut biraz!

Benim doğduğum köylerde
Ceviz ağaçları yoktu,
Ben bu yüzden serinliğe hasretim
Okşa biraz!

Ya bir eylül günü bankta bıraktığı sevgilisini anımsaması İsmail Uyaroğlu'nun?

"Beyaz bir şiir
Yazmak istiyorum sana
Sevgilim orda mısın
O bankta mısın hâlâ

Hâlâ ıslak mı alnın
Öpmüştüm hani, hatırla
Ve sen yumuşacık gülümserdiştin
Sokulup bir kedi gibi
Koltuğumun altına

Uzaklarda kalan bir sevgili.., Bir masal kızı belki... Bir başka yöreden, bir başka ülkeden, Mariyya ve Asaf halet Çelebi'nin arayışı...

"çin kadar uzaklarda
    can kadar yakından
sen bir masal kızısın
dün
    çinden gelmişsin
bugün lizboa'dan
yüzünde tarçın kokusu
    gözünde cin
bir gün buradan gidersin
            mariyya"

Nice sevdalar yaşanmış yeryüzünde, nice sevda şiirleri yazılmış, söylenmiş. Daha da yaşanacak, yazılacak, söylenecek sevi üstüne, kadın üstüne. Sevdiği kadını anlatmakla bitirebilir mi Sezai Karakoç Şehrazat'ında, kim bilir?

"Sen gecenin gündüzün dışında
Sen kalbin atışında kanın akışında
Sen Şehrazat bir lamba bir hükümdar bakışında
Bir ölüm kuşunun feryadını duyarsın

Sen bir rüya geceleyin gündüzün
Sen bir yağmur ince hazin
Sen şarkılarca büyük uzun
Sen yolunu kaybeden yolcuların üstüne
Bir ömür boyu yağan bir ömür boyu karsın"●

o resme bakarken

● **Nilgün KOZAL**

Onu alıp götürdüklerinde öylece bakmıştım. Şimdiki gibi. Suçluydu. Bu yargıya varan ben değildim. Suçlu ilan edildiğinde doğru olup olmadığını düşünmedim hiç, çünkü düşünme yeteneğimi kaybetmiştim. Onu ihbar ettiğim anda mı kaybetmiştim, yoksa zaten hiç olmamış mıydı... Anımsamıyorum.

Bir büyünün etkisinde gibiydim. Bunları yaşayıp yaşamadığımdan da emin değilim.

O resme bakıyordum yalnızca. Bir sanat eseri karşısındayım. Ben yapmıştım. Aslında pek resim yaptığım söylenemez. Daha doğrusu hiç resim yapamam. Düz bir çizgi bile çizemem. Ne bir çiçek, ne de bir ev resmi çizebilirim. Ne insan, ne hayvan... Yine de bunu ben yapmış olmalıyım. Bütün herşey aynen benim yaptığım gibi...

Mağara duvarındaki boğa resmine benziyor şurdaki. Bu ne karanlık! Nerdeyim!.. Mağaraya ne zaman girdiğimi anımsamıyorum. Bir turistik gezideyim herhalde. Ödül alıp bu geziye gönderildim. Yoksa memurluktan aldığım parayla Avrupa'ya değil, başka bir kentte bile zor giderim. Mağara duvarındaki resimler sanatın yabansı başlangıcıymış. Güzel görünsünler diye yapılmışlar. Yabansı başlangıç... Ateşten önceki uzun, karanlık gecelerin korkusuna açtım birdenbire gözümü. Dışarda çivit rengi bir gece vardı. Uzun ulumalara dönüşen hayvan sesleri. Yanardağ titremeleri. Yer yarılması, gök çatlaması... Bir ok geldi saplandı göğsüme. Kan fışkırıyor mağara duvarına. Yarasalar uçuştu... Ödül filan almadım ben. Neden burda olduğumu düşünmüyorum. Burda değilim zaten.

Ben kedi soyundanım. Bazen insan, bazen hayvan olabilirim. Bu özellik yalnız ilkellere özgü sanılır. Oysa ben en gelişmiş bir toplumun, en gelişmiş insanlarından biri olma şansımı yitirmiş göründüğümden, içimdeki ilkelliğin ateşinde yıkanabilirim. Yanıyorum... Eski inançlardan yakımı sıyırmak isterken yapaylığım boğazımı sıkıyor. İlkelliğim baskın.. Kösnül... Kaçmak kendimden olabildiğince uzağa.

Onu ihbar ettiğimde suçlu olup olmadığı önemli değildi benim için. Suçun ne anlama geldiği, ya da gerçekliği... Düşünme yeteneğim olmadığı için suç ve ceza üzerine de düşünce üretemezdim. Başkalarının söylediklerine uyuyordum. Benden istenileni yapıyordum yalnızca. Davranışlarım inançsız... Kuru kafalardan artakalan ölü düşüncelerdi tahtakurularının kemirdiği içimde.

Para çalmış. Bunu neden yaptığının önemi yoktu. Sonuca bakılır. Yaygın peşin yargılardandı benimki de.

Aynı iş yerinde çalışıyorduk. Her karşılaşmamızda "Nasılsın!" diye sorarken dudaklarının arasındaki düz çizgi köşelerde yukarı doğru kıvrılarak bir arkaik gülümseme oluştururdu. Ona yalnız bir kez dokunmuştum. Gömleğine kahve dökülmüştü de ıslak bezle temizlemeye çalışmıştım. Heykel görüntüsü birden yumuşayıvermişti. Ilık esintiler yayılıyordu yüzüme. O günden sonra iş saatleri dışında da görüşmeye başlamıştık.

Sevgiden sözederdi. Gülüp geçerdim içimden. Aldırdığım yoktu böyle duygulara, ama ciddiye almış görünüyordum ben de. Putlarım inançsız... Yalnızca bir gece, ikinci güneşin batışını izlerken, griye çalan gökyüzünde yeşil benekler oluştuğu anda yüzüme bakmıştı... Çok yakındık. Bakışları sıcaktı. Nasıl bu kadar yumuşak ve sıcak bakabiliyordu. İçimde kaynayan birşey oluşuyor, sonra eriyip akıyordu. Sevdiği insanları anlattı. Annesini, babasını, kardeşini... Birlikte büyüdüğü arkadaşını... Önceleri çok yoksulmuşlar. Babası bir marangozun yanında çalışırmış. Bir gün kaza geçirmiş, parmakları kopmuş. Eve kapanıp içkiye vermiş kendini. Annesi temizlikçiliğe başlamış. Ne doğru dürüst yemeğe, ne de ısınmaya yetermiş paraları. Küçük kardeşi hastalanmış da, komşular yardım etmese kurtulamayacakmış. O çevreden üniversiteyi bitirip bütün zorluklara karşın işe girebilen yalnızca arkadaşıyla kendisiymiş. Sevdiklerinin mutluluğu için herşeyi göze alabilirmiş.

Bunlar üzerinde düşünmek, sözlerine inanmak ya da inanmamak gibi bir kaygım yoktu. Onu ihbar ettiğimde suçlu olup olmadığı üzerine hiçbir kaygı taşımadığım gibi.

Bazan kedi değil de örümcek soyundan geldiğimi düşünürüm. Ya da şu dikenli sarmaşıktan... Küçük beyaz çiçekler açar. Kırmızı tohumları var. Zehirli olduğu söylenir. Kuşlar bilir. Yalnız bunu bilmeyen insanlar var, çünkü bir dağ yamacında hiç geziye çıkmamışlardır. Yılan ıslığı duymamış, bir kertenkeleye dokunmamışlardır.

Kitap getirirdi okumam için. Felsefeyi anlatırdı. Bir gün menekşe bir balon getirdi. Arkaik gülümsemesiyle uzattı. Değişikti bakışları. Dalgındı. Mısır piramitlerinin labirentleri gibiydi yüzü. Afrika rallisinden dönmüş, sonra okyanusta katamaran yarışına katılmış da saçları biraz dağılmış... "Biri polise parayı benim çaldığımı söylemiş! Çalışanlar arasında kasanın şifresini yalnızca ben biliyormuşum. Oysa o sayıları öğrenmek hiç de zor değildi." dedi. Elimi tuttu, yüzümü okşadı. "Hapse girebilirim. Belki de seninle... Bir daha.." Sözlerini bitiremedi. Gözlerinde yaşlar vardı. Onu hiç böyle görmemiştim. Ağlayan bir heykeldi sanki. Gözyaşları taşın derinliklerinden süzülüp gözlerine doluyor, sonra aşağı yuvarlanıyordu. Taşın özsuyunda erime... Benim bedenimin içindeki boşluktaysa eriyecek hiçbirşey yoktu. Bedenim var mıydı...

O hapse gireli birkaç yıl geçmişti. İkinci güneşin yükseldiği gün aynı mevsimdi. Sıcak kar yağışı vardı. Sıcak yağmur. Sıcak... Gökyüzünde menekşe bir balon. Bir çocuk tutuyordu balonu.. Onu hala anımsamama şaşırıyordum.

Resimde sanatçının aktarmak istediği düşünceler bana çok uzak gelmişti önceleri, çünkü doğadışıydım. Putlarımın inançsız çocuğu... Gözlerimi ayıramıyordum bir türlü resimden. Öylece bakıyordum. İçimde birşeyler mi eriyordu ne!.. Burnuma sıcak çörek kokusu gelmeye başladı. Şık bir kadın geldi yanıma. Duvardaki saati gösteriyordu. Sergi salonu kapanmak üzereymiş. Dışarı çıktım.

Büyü birdenbire etkisini kaybetti. İşte o zaman kendimle kaldım. Yüzüme çok yakındım ama yüzleşmekte güçlük çekiyordum. Bütün hücrelerime yayılan bir ürperti geziniyordu bedenimde. Tuhaf birşeydi.●

günler

Hasan AKARSU

Ölülerimize dönüyoruz yüzlerimizi
Görmemiz için
Şiirlere girmezler mi
Güneş ardımızda, dağlar
Deniz de

Bandırma Vapuru bir daha

Geçiyoruz böylece
Susmanın en iyi konuşmak
Gülümsemenin anlamak olduğu
Canım günlerden.

devletin malı deniz yemeyen domuz
atasözü

Yollarımız gide gide daraldı
Ataların izinde yürüyoruz
Önümüzde iki seçenek kaldı
Ya hırsız olmalı veyahut domuz

deli deliyi sever imam ölüyü
atasözü

Bir ömür ardında namaza dursam
Nedense bir türlü makbul olamam
Allah için hakkı yenilmemeli
Öldüğüm gün beni sevecek imam

işten artmaz dişten artar
atasözü

Komşum çalışıyor gece ve gündüz
Üçüncü küpü de doldurdu dümdüz
Ben her öğün azalttım da lokmamı
Dişimin kovuğu dolmadı henüz

bana dokunmayan yılan bin yaşasın
atasözü

Ataları aklayalım da yine
Nasıl dinsin bu kuşkunun öfkesi
Karışmışsa çeyizimin içine
Ak örtülerdeki pire lekesi

Ömer KAYAOĞLU

atardamar

BİR BASIN ÖNCÜSÜ VE TÜRKİYE'NİN İLK KÖY GAZETESİ

GÜZELORDU, tutkulu bir serüvendir; bir ömrü kuşatan sevdalı bir öyküdür. Başka bir deyişle, ***Cumhuriyet*** *aydınlarının inanılmaz savaşımına coşkulu ama hüzünlü bir örnektir.*

Kırk yıldan fazladır üzeri küllenen ve giderek söylencelere dönüşen bu serüveni gerçi ben kaleme aldım, ama bu toplam ***Ordu Sanatevi****'nin,* ***Ordu Sanatevi İnceleme - Araştırma Kurulu****'nun bir ürünüdür.*

Köyden*'in yaşamı, basın tarihimizin önemli bir sayfasıdır. Bu sayfada yaşanan gerçekliği yaşayan nice* ***Köyden****lerin olduğu inancı bu çalışmamıza güç katmıştır.*

Öte yandan, ***Bilal Köyden****'in kızı sayın* ***Solmaz Çavuşoğlu,*** *eşi sayın* ***Nazmiye Köyden*** *ve o yılların çocuk tanığı* ***Prof. Oktay Güvemli*** *bilgi ve belgelerle bu incelemeye sonsuz katkılarda bulundular.*

Bu çalışmayı hep birlikte bir serüveni izler gibi, bir öyküyü okur gibi gerçekleştirdik, sizin de aynı tadı alacağınızı umuyoruz.

İbrahim DİZMAN

bir basın öncüsü ve türkiye'nin ilk köy gazetesi

● İbrahim DİZMAN

Türkiye'nin ilk köy gazetesi olan GÜZELORDU'yu uzun yıllar kendi yaptığı baskı makinesiyle yayımlayan **Bilal Köyden**, 1894 yılında, **Ordu**'da **Şeyhoğulları**'na mensup bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelir. **Rüştiye**'yi bitirir. **Köyden**'in yetiştiği çevre, **Civil Havzası**, **Ordu** yöresinin verimli topraklarına sahip bir bölgedir. **Uzunisa** köyü ise bu havzanın merkez köyüdür. Yörenin köklü ve varlıklı aileleri (**Şeyhoğulları** da bu ailelerdendir) **Karadeniz**'in özgün aristokrasisini bir yaşam biçimi olarak sürdürmektedirler. Fotoğraflar çeken, evlerinde kütüphaneler bulunan, çiftçiliği bilimsel yöntemlerle yapan ailelerdir bunlar. Böyle bir çevrede yetişen **Köyden**, ileriye açık, ufku geniş bir gençtir. Ancak, **Birimci Dünya Savaşı** onu yirmi yaşında yakalar. Savaş nedeniyle **Erzincan Zabit Mektebi**'ne sevkedilir. Savaşa **Kafkas Cephesinde** katılır, yaralanır. Aynı yıllar **Rus** işgalinden kaçan **Trabzonlular**'ın akın akın **Ordu**'ya gelişine, koleraya, sıtmaya, açlığa ve yoksulluğa tanık olur.

1924, **Cumhuriyet**'in yurtta coşkuyla temellenmeye çalıştığı bir dönemdir. **Köyden** de önündeki uzun yılları, giderek bütün yaşamını kaplayacak gazetecilik sevdasını yüreğine düşürdüğü bu yıllar, **Cumhuriyet**'e ve **Atatürk Devrimleri**'ne bağlı bir aydın konumundadır, **Ordu**'da. Henüz otuz yaşındadır. **Ordu**'daki TEKÂMÜL ve HADİMİ CUMHURİYET gazetelerinde şiirler, makaleler yayımlamaktadır. Aynı dönem **Trabzon**'da da basın yaşamı bir çok **Anadolu** kentine göre gelişmiş bir durumdadır. Klâsik basının ötesinde mizah dergileri de yayımlanmaktadır. **Köyden**, **Trabzon**'daki KAHKAHA ve DEVEKUŞU adlı gazetelere de yazılar yollar; yazıları yayımlanır. Yüreğinden, otuz yaşının birikimlerinden kalemine akan duygu ve düşünceleri kurşun kalıplara dökülüp mürekkep kokusuyla karışırken, **Köyden**'in de yaşam çizgisi belirmeye başlar.

Takvimler 1927'yi gösterirken **Atatürk Devrimleri** de art arda tüm ulusu sarsmakta, halkın önünde yepyeni ufuklar açmaktadır. **Bilal Köyden** uğraşına girer: Gazetenin adı GÜZELORDU olacaktır. Halka, **Atatürk Devrimleri**nin ışığını taşıyacak, çağdaşlığı savunacaktır. **Türkocağı Matbaası** ile anlaşır ve 20 Temmuz 1927 çarşamba günü, ilk sayıyı okuyucuya ulaştırır. **Köyden**, gazetenin amacını anılarında şu tümcelerle açıklıyor:

"Güzelordu'nun maksat ve gayesi, emsali misillü, her sahada memlekete faydalı olmaktan ibaretti. Bu prensip dairesinde yürüdüğümüz müddetçe; kâh sevinç, kâh hüzün ve elem duyduğumuz zamanlar oldu. Ummadığımız hadiselerle karşılaştık. Bunların üzüntüsü, türlü mahrumiyetten doğan sıkıntılarla birleşince, tahammül kabiliyeti gevşemeğe yüz tutar, fakat elde edilen bir başarı bu sarsıntıyı tamire medar olurdu... taassup ve gerilik zihniyeti cemiyetin bünyesine yerleşmiş yenirce mikroplarıydı. Batıllar silsilesinin saf halk arasında gördüğü bu itibarı, iç acısıyle müşahade etmemek elden gelmezdi. Diğer taraftan memleketin bir çok derdi, ihtiyacı vardı. Dördüncü kuvvet olarak vasıflandırılan gazetelerin hemen her sahada faydalı olmaları mümkündür. Bu arada karınca kararınca Güzelordu'nun da çorbada bir avuç tuzu bulunması onun için ulaşılmaz bir bahtiyarlık olacaktı. Güzelordu, işte böyle bir düşüncenin, böyle hülyalı bir meslek aşkının mahsulü olmak için intişar sahasına atılmıştı."

Bilal Köyden "hülyalı bir meslek aşkıyla" başladığı **Güzelordu** serüveninin daha ikinci sayısında, yargı ile tanışır. Gazetenin **"Şaka"** sütununda çıkan yazılardan alınan biri için dava açılır. Sonradan iş tatlıya bağlanır ama, **Köyden** bunu bir yanlış anlama olarak değerlendirmiyor ve anılarında özellikle vurgulayarak, **"Bu vaka meslek mesuliyetini yüklendiğimizin ilk haftasında atılmak istenen ilk çelme idi."** diyor.

Güzelordu, Cumhuriyet yöntemini yürekten destekleyen bir yayın politikası izler, ama yerel çaptaki yöneticilerin adaletsizliklerini ve kimi yolsuzlukları da yazmaktan kaçınmaz. Sağlam bir gazetecilik ürünü olan bu tür haberler, kanıtlarla desteklenerek kamuoyuna duyurulduğunda, ellerinden birşey gelmeyen sorumlular, yine kendi deyişiyle, saman altından su yürütürler. Bu gazete nasıl yok edilir? Elbette dönemin en korkulan

Bilal Köyden (sağdan ikinci), Ordu Milletvekili Kahraman Sağra (sağdan beşinci) ile bir köy gezisinde. (Fotofraflar Bilal Köyden'in arşivinden alınmıştır.)

Güzelordu'nun yayımlandığı yıllarda Ordu. (OFSAD, eski Ordu arşivi)

suçlamasıyla: **Muhalif**. Kısa bir süre sonra fısıltılar gazetesi, **Güzelordu** aleyhine çalışmaya başlar kentte. Kimi aboneler bundan etkilenerek, aboneliklerini iptal ederler. Bu durum, yürekli ve gerçekçi bir gazetecilik yapmaya çalışan **Köyden**'i derinden yaralar: **"Bu gibi vakalarla karşılaşmaktan derin teessür duyuyorduk. Maneviyatımız sarsıntı geçirdiği zamanlarda, gazetenin ilk sayısında başlık kısmına koyduğumuz bu vecizeyi hatırlayarak tecdidi iman ediyorduk: Sebatkarlık faziletlerin en büyüklerinden biridir; sebat, çalışan ve yaşayan insanı muhakkak muvaffakiyete isal eder."** Toplumdaki kimi çarpıklıklara değindikçe **Köyden**'in başı durmadan belaya girer. Örneğin, **"çağdaşlık"** adı altında yaşanan yozlukları eleştirince soluğu Vali'nin karşısında alır. Oysa yazıda bir suç unsuru yoktur; **"Ortada bir alafrangalık iptilasıdır gidiyor, der, ama mali durumları elverişli midir, bunu düşünmezler, avare delikanlılar kumar, dans, işret ve fantaziyi adabı insaniyeden addederler. Likörün yeri turşulu mide değildir. Madem ki Avrupa muaşeret usullerini alıyoruz, o halde Avrupalıların eğlenceden evvel kazanma düsturunu da kabul etmemiz lazım"** diye yazar. Bu çok doğal eleştiri bile dönemin işgüzar yöneticilerince **"gericilik"** olarak değerlendirilir. Kuşkusuz, bu tür suçlamalarda kimi çevrelerin yaydığı **"muhaliflik"** karalamasının da payı vardır. Şöyle diyor Köyden: **"İlk seneler partili olmadığımız için, bağımsızlığımıza muhalefet sıfatını bir dereceye kadar yakıştırmışlardı. Zaman zaman görüşlerimizi serbestçe müdafaa edişimiz ise hakkımızdaki şüpheyi kuvvetlendiriyordu."**

1928 yazı devrimi hiç beklemediği olumsuz bir durumla karşı karşıya bırakır **Köyden**'i: Bundan böyle yeni **Türk Abecesi** kullanılacaktır! Küçük bir **Anadolu** kentindeki mütevazi matbaalar nasıl ve ne zaman bulacaklardır yeni abeceyi? Tüm **Anadolu**'da olduğu gibi **Ordu**'da da basımevleri bir anda kurşun hurdası çöplüğüne dönüverir. Böylece **Güzelordu** kapanır. **Bilal Köyden** de köyü olan **Uzunisa**'ya çekilmek zorunda kalır. O günleri şöyle anlatır: **"Köyde günlerim üzüntülü geçiyor, vaktimi okumağa hasrettiğim halde aklım fikrim gazetede idi. Güzelordu'yu sevenler mütemadiyen tahrik ediyorlardı. Mütevazı bir matbaa kurmaktan başka çare yoktu... Öteden beri emelim de bu idi. Maalesef parasızlık bu emelin tahakkukuna mani oluyordu. Alelade bir el pedalı alacak paraya malik değildim. Borçlanmak suretiyle maksadın husulü mümkün idiyse de borçlu düşüp izzeti nefsimi ayaklar altına vermeğe bile bile kalbimin huzurunu selbetmeğe gönül bir türlü razı olmuyordu. O halde Güzelordu'nun ölümünü hatırladıkça biricik yavrusunu kaybeden müşfik bir annenin duyduğu ıstırapların en acısını duyuyordum. Bir gazetenin mutl bir evlat kadar sevgili olduğunu gazete müessislerinden başkaları elbette bilemezler."** **Köyden**, çeşitli seçenekler düşünür ve araştırır, boşta geçen günlerinde. Gazeteyi dergi haline getirip **İstanbul**'da bastırmayı da düşünür bir ara; kimi basımevleriyle görüşür, çok yüksek ücretler çıkar karşısına, vazgeçer.

Tam dört ay boyunca adresine gelen diğer kent gazetelerini içi burkularak okuyan, **"mubadeleniz gelmiyor"** notlarına yanıt veremeyen **Köyden**, bir tutkuya dönüşen gazetecilik uğraşını yüreğindeki yokluk hüznüyle harmanlayarak kahrolur. **"Mübadeleniz gelmiyor"** notları karşısındaki umarsızlığını şu tümcelerle anlatır: **"Başım avuçlarım arasında saatlarca donmuş bir cisim gibi hareketsiz kaldım. Ümit kapıları hep kapalıydı, ne yapabilirdim?"** Ne yapabilirdi? Oysa bu sorunun yanıtı kısa süre sonra **Türk Basın Tarihine** geçecek iki sonuca yol açacaktır. Yüreğini burkan sorunun yanıtı, bir kış gecesi ağır ağır belirir genç gazetecinin kafasında: Bir baskı makinesi imal etmek!

Bu düşüncesini ve çalışmalarını şöyle anlatır Köyden: **"Uykusuz geçen bir kış gecesinin sabahında tahtadan baskı makinesinin tasarısı ana çizgileriyle kafamda nakşolunmuş bulunuyordu. Derhal hazırlık yaparak işe başladık. Sanat işlerinden anlayan bir arkadaşa ben tarif ediyorum, o kesip biçiyordu. İskeleti çabuk kurulduğu halde, baskı nizamını sağlamak bir türlü mümkün olmuyordu. Yıka yapa 42 gün çalıştıktan sonra maksat hasıl olmuştu. Bu düzmece makine düz kazanlı baskı makinesi taklidi idi. Dişlileri karyolada yay vazifesi gören ve balya çemberini andıran çubuklar bükülmek suretiyle vücuda getirilmişti. Sahife yatağı, demir yay üzerinde hareket ediyordu. Usta ücreti verilmediği için makinenin maliyeti 750 kuruştu."**

Türkiye'nin ilk köy gazetesi: Uzunisa'da Güzelordu

28 Kasım 1928'de 55. sayısının ardından kapanan **Güzelordu**, 25 Mart 1928'de **Uzunisa** köyünde bir tahta makineyle yeniden yayın yaşamına döner. Saatte 140 gazete basabilen bu ilkel makine, sık sık bozulmaktadır. **Köyden**'in deyişiyle **"bir ömür törpüsü tezgâhı"**dır. Gazetenin mürettibi uzun süre komşunun çocuğu **Aziz Atasoy**'dur. Henüz çocuk yaştaki mürettip işi yetiştiremediği zamanlarda eşi **Nazmiye Köyden** de

yardıma koşar, harfleri dizer, sayfa bağlar, dağıtır.

Güzelordu'nun **Türkiye**'de ilk köy gazetesi olması ve tahta bir makinede basılıyor olması ulusal basının da ilgisini çeker. AKŞAM gazetesinde **Hikmet Feridun Es, "Eğer Edison gibi meşhur muhteriler, Ford gibi meşhur fabrikatörler karyola demirlerinden yapılan bu Türk icadı makineyi görselerdi hayretlerinden dillerini yutarlar, parmakları ağızlarında kalırdı. Eğer selahiyetim olsa bu nevi icat makine ile Türkiye'de ilk defa bir köy gazetesi çıkaran Bilal Bey'e Türkiye'nin Götenberg'i derdim."** diye yazar. Konu CUMHURİYET gazetesine de konu olur. Dönemin **Matbuat Umum Müdürü** (**Basın Yayın Genel Müdürü**) **Ercüment Ekrem Talu** da gazeteyle ilgilenenler arasındadır. Her sayıdan 75 adet satın alır genel müdürlük adına. Kutlama ve destek mektupları gönderir **Bilal Köyden'e.**

Güzelordu, 1935 yılında **Ankara**'da gerçekleştirilen Basın Kurultayı'nda da gündeme gelir. **Ordu** ili delegesi **Ali Rıza Gürsoy**, yaptığı konuşmada **Güzelordu**'yu ve **Köyden**'i şu tümcelerle tanıtır: **"Biz devrimciyiz. Bu, devrim hayatı içinde Türkiye'nin köyde çıkan ilk gazetesidir. Türk gazetecileri hakikaten devrimciyiz. Biz gönüllerimizi, bütün varlığımızı ona vermişiz. Para maddesi esasen çatılarımızdan içeri girmiyor." Gürsoy**'un bu konuşması etkisini gösterir ve **Güzelordu'ya iki** top kağıt tahsis edilir!

Sahibi, Müdür ve Muharriri
Bilâl Köyden
Kuruluş yılı : 20.7.1927
Sayı: 356) 26 Nisan 1939
Çarşamba

GÜZELORDU
(Türkiyede Köyde ilk çıkan gazetedir)

(UZUNISA) Köyünde
Kendi matbaasında çıkar
Yıllık Abonesi 2 liradır
ve peşindir
Adres: Orduda Güzelordu
Gazetesi
İlândan mesul olmayız

MİLLİ HAKİMİYET VE ÇOCUK BAYRAMI UZUNİSADA PARLAK TEZAHURATLE KUTLANDI

23 Nisan Milli Hakimiyet ve Çocuk Bayramı Uzunisada, mektebi olan Bayadı, Dedikkaya, Tevneli, Akkise ve Uzunisa köylerinde ...

Kooperatifin bu seneki ikrazatı

Ziraat Bankasının Ordu Şubesi Z. K. Kooperatifi namına 1939 yılı içinde, ortaklara 165 bin lira dağıtmıştır.

Gazete, bu türlü yankılarla ilgi odağı olma durumunu sürdürür. Çok kişi gazetenin daha da geliştirilmesini ister. Oysa o hâlâ yokluklarla savaşmaktadır. Fındık ve mandalin bahçesi yetiştirmektedir, bütün umudunu bu bahçeye bağlamıştır. Kendisine iletilen isteklere bir yazı ile şu yanıtı verir: **"Güzelordu'ya sevgisi olanlar onun seyrek çıkışından şikayetçidir. Onlar ister ki düzara çıksın. Niçin mi seyrek çıkıyoruz? Sebeplerini söyleyelim:**

1. Köylüyü okutmağa alıştırmak için gazeteyi yıllardan beri köylere parasız veriyoruz.

2. Şehir abonelerimizin çoğu her yerde olduğu gibi gazetemizi ihmal etmişlerdir.

3. Basımevinin başka kazanç yolu yoktur.

4. Gazete yardım görmemiştir. İşte, seyrek çıkışımızın sebep ve illetleri bunlardır. Ve daha iki yıl böylece koltuk değneği ile yürüyeceğiz. Ondan sonraki çıkışımız geçmiş kuşurlarımızı bağışlatacak kılıkta ve muntazam olacaktır. Ölüm, kanun zorlaması olmadıkça Güzelordu katiyyen kapanmayacaktır."

Sonraki yıllarda yapılan basın kurultaylarında da yine gündeme gelir Güzelordu. **Hakkı Tarık Us**, bu kurultaylardan birinde yaptığı konuşmada vilayet gazetelerinin boyutlarının saptanmasını ve buna uymayanların gazete olarak tanınmamasını ister ve örnek olarak da **Güzelordu**'yu gösterir. Kurultay'da **Köyden**'in hemen yanında oturan **Burhan Felek de Us**'u onaylayarak oturduğu yerden eliyle işaret edip **"kartvizit gibi şeyler"** diye bağırır. **Bilal Köyden**, saygı duyduğu bu iki ünlü gazetecinin tutumuyla düş kırıklığına uğrar.

Köyden, anılarında bu tür tutumları anımsayarak tepki gösteriyor ve **"Güzelordu, moloz sergisi değildi"** diyerek gazeteyi şu tümcelerlee tanımlıyor: **"Güzelordu'nun küçük çapta olmasından mutevellit kusurunu münderecatına ehemmiyet vermekle kapatmağa çalışıyorduk. Sahife doldurmak kaygısıyla moloz toplamak prensibimize zıt düşüyordu. Her sayıda mutlaka memleket dertlerine temas eden yazılarımız çıkıyordu. Tevzi usulumüz de bir intizam dahilinde cereyan ediyordu. Gazetenin gece basılıp öğleden evvel şehirde dağılması şaşmaz bir usuldü. Küçük Mehmet Baş (Cüce Mehmet) yıllarca Güzelordu'yu tıpış tıpış böyle dağıttı.**

Bilal Köyden, Güzelordu'yu köyde çıkardığı yıllarda da özellikle köyü ilgilendiren yolsuzlukların, adaletsizliklerin üzerine çekinmeden gider. Örneğin, köylüye fahiş fiyatla satılan sigaralar ve kaçak tütüne gözyumulması konusunda Tekel müdürü aleyhine yazı yazar ve yine yargı önüne çıkar. Ama yazdığından geri dönmez, yargılama sürürken kaçakçılığı ve karaborsayı belgelemek için bilgi ve kanıt toplar, bunları hergün gazetede sergiler. Sonuçta, aklanır, Tekel müdürü de görevden alınır.

Yaz sıcağında yol inşaatında çalıştırılan köylülerden dördü zehirli sıtmaya yakalanır ve ölür. Bunu öğrenen **Köyden** hemen ertesi gün **"Yol Yapalım Derken"** başlıklı bir yazı yazar gazetede; yurttaşın yaşamını hiçe

sayarak onları rastlantıların eline bırakanların içtenliğinden **kuşku** duyduğunu belirtir ve bunun yurttaşa işkence çektirmekten başka bir anlam taşımadığını vurgular. Ertesi gün bütün yol işçileri köye, gazeteye gelirler. Cana malolan bir umursamazlık bu yazı sonucu ilgili makamlara ulaşmış ve yol yapımı durdurulmuştur. İşçiler, topluca teşekkür için gelmişlerdir **Köyden'i.**

Gözüpek gazeteciliği nedeniyle bir kaç kez de tehdit edilir **Köyden**. Bir askerin eşini dağa kaldıranları gazetesinde teşhir eder. Bir süre sonra kapısının altından bir not bırakılır: **Yakında barsakların bacaklarına dolaşak!**

Köyden, **Cumhuriyet**'in 10. yılı kutlamalarına katılmak, bu büyük bayramı ve **Atatürk**'ü yakından görmek için **Ankara**'ya gider. Dönüşte bir ayak pedalı getirir. **Hakkı Sağra** ile birlikte yaptığı tahta makine, dört yıl dokuz ay boyunca yayımlanmasını sağlamıştır gazetenin. Artık ömrünü doldurmuştur, bir yana bırakılır. Bir süre sonra **Basın Yayın Genel Müdürü Ahmet Şükrü Esmer**, kurmayı düşündüğü basın müzesi için bu tahta makineyi satın almak ister ama gerçekleştiremez. Bir yabancı kuruluşa satma olanağı doğar, ama bu kez de **Köyden** vermez, **"Ecnebi bir teşekküle böyle bir teklifte bulunmak için milli gururdan nasipsiz olmak lazım. Yarın yazılacak olan Matbuat tarihinde "bir yabancı müesseseye satıldı' dedirtmektense 'tavanda çürüdü' şeklinde kaydettirmek herhalde daha hayırlı olur"** der. Bütün alçakgönüllülüğüne karşın yaptığın işin anlamını iyi bilen **Köyden**, gerçekten de makineyi uzun yıllar saklar, sonuçta yine **Basın Yayın Genel Müdürlüğü** satın alır ve tarihe **'yabancı bir kuruluşa sattı'** diye not düşürtmez.

İkinci Dünya Savaşı'nda Güzelordu

Bilal Köyden, İkinci Dünya Savaşı konusunda da yansız ve gerçekçi haberciliğini sürdürür. Ancak bu yansızlık, suya sabuna dokunmamak değildir onun için. Haber gerçek olmalıdır, ama yorumla beslenebilir. İşte bu tutumuyla **Köyden** gazeteyi zaman zaman neredeyse bir düşünce gazetesi konumuna da getirir bu yıllar. Dönemin **Uzunisa Bucak Müdürü Fevzi Güvemli**, arka planda **Köyden**'in en yakın yardımcılarından biridir savaş yıllarında. O günlerin çocuk tanığı **Prof. Oktay Güvemli** gazeteye nasıl haber üretildiğini şöyle anlatır, bir yazısında: **"Gazetenin Ordu yöresiyle ilgili haberleri dışında tek bir haber kaynağı vardı. O da radyo idi. Elektrik ve hazır pil bulmak mümkün olmadığına göre radyo nasıl çalışırdı? Rahmetli babamın başka bir yerde gördüğü ve Uzunisa koşullarına uyguladığı bir yöntem ile radyo çalıştırılırdı. Devlet telefonlar çalışsın diye Bucak merkezine büyük boy piller yollardı. Eskiyen piller atılmaz... dağıtılıp kurutulduktan sonra yanyana dizilerek enerji üretilirdi. Bu enerji kaynağı radyoyu beş altı ay çalıştırırdı. Radyonun yapısı zayıftı. Bu nedenle Ankara Radyosununu ses dalgalarının gece daha iyi geldiği söylenirdi. Ve haber bültenleri özel bir itina ile beklenirdi. Ancak, radyo haberlerini dinleyerek özet çıkarmak ve bunu gazetede yazmak istemezlerdi. Radyo Gazetesi saatinde bu iki insan (F. Güvemli ve Köyden) ellerinde kağıt ve kalem radyoya sesi iyi duyabilmek için yaklaşırlar ve hiç konuşmadan bazen bir saat kadar uzayan haberleri yazarlardı. Sonra, not alamadıkları yerleri birbirinden tamamlarlardı.... İç ve dış haberlerin hazırlanmasında haberleri derleyen, gazetenin mizansenini hazırlayan ve nihayet gazeteyi basan iki kişi arasında önemli görüşmeler ve tartışmalar olurdu. Sonra gazeteye son şekli verilir ve gazete görücüye, yani okuyucusuna hazır hale gelirdi."**

Sahibi, Müdür ve Muharriri Bilal Köyden
Kuruluş yılı : 20/7/1927
Herşeyden Baheseder
Siyasi Haftalık Gazetedir
Sayı: 360)24 Mayıs 1939 Çarşamba

GÜZELORDU
(Türkiyede Köyde ilk çıkan gazetedir)

(UZUNISA) Köyünde Kendi matbaasında çıkar
Yıllık Abonesi 2 liradır ve peşindir
Adres: Orduda Güzelordu Gazetesi
İlândan mesul olmayız

19 MAYIS
Türkiyenin neles almağa başladığı bu mutlu günün yıl dönümünü heyecanla kutladık

İlbay
Kırşehire atandı

Köyümüze doktor geldi

Şen fıkralar

Mücadeleye devam ediliyor

Açık teşekkür

Ekim işleri ve kuraklık

İNÖNÜNÜN TEBLİĞİ
Parti Kurultayı 29 mayısta toplanıyor

700 mezun

Köylü ökûz koşuyor

Bilal Köyden, savaşta **Alman** ve **İtalyan** faşizmine karşı bir tutum alır. Haberlerde bu tutumunu gizler, yansız davranır ama hemen her haberin ardına sanki dipnot düşer gibi yorumlar düşerek kimi zaman öfkesini boşaltır, kimi zaman dalga geçer. Örneğin **Musolini**'nin vasiyetnamesini hazırladığı haberini verdikten sonra şu tümceyi düşmeden edemez: **"Siyasi vasiyetname tanzim ederek, başını belaya soktuğu milletten onun takibini beklemek en hafif tabirile budalalıktır."** İngilizlerin soğukkanlılığını da bir başka yorumuna konu yapar: **"Biri (Almanya) yatağını tahrip eden azgın seller gibi yıkıp geçiyor. Öbürü**

(İngiltere) metanetini bozmadan icaplara göre tedbir alıyor. Gerçi İşleri kablumbağa yürüyüşüyle gidiyor, ama ne yapalım, İngiliz karakteri bu. Biz neticeye bakalım." Gazetede bir başka gün de **Hintler'le "hayali bir mülakat"** yayımlanır. Bu ilginç düşsel söyleşi **Köyden'in Hitler'**i ve faşizmi nasıl değerlendirdiğinin de ilginç bir örneği:

"- Bu şişe içindeki kırmızı tüyler nedir?
Hitler: Neron'un sakalı
- Ya şu kafatası?
- 2142 yıllıktır, Anibal'ın
- Güvermiş kemikler kimin?
- Makyavel'in
- Bunların ruhaniyetlerinden istiane mi edersiniz?
- Ne münasebet! Bunlar zaferin remzidir.
- Hangisini çok seversiniz?
- Neron'la Makyavel'i"

Savaş rüzgârlarının **Türkiye**'yi, özellikle de **Rus - Alman** savaşı dolayısıyla **Doğu Karadeniz**'i sardığı günler karaborsa da birden piyasada görünmeye başlar. **Köyden** buna dayanamaz ve çok ağır bir yazı yazar bu konuda:**"Han, hamam sizin. Bağ, bahçe, çiftlik, apartman da sizin. Lüks, konfor, neşe, sürur, zevk ve huzur... hülasa her şey sizin. Müsaade buyurun, bir kaç arşın eteklik Nazilli basması da fakir fukaranın olsun."**

Trabzon Alman Konsolusuyla Tartışma

Faşizmi ve bu savaştaki haksızlığını başından beri bilen **Köyden**, yorumlarında bunu hissettirdiği günler **Almanya**'nın **Trabzon Konsolosluğu**'ndan bir mektup alır. Mektupta gazetenin iki ay boyunca konsolosluğa gönderilmesi, eğer yayını uygun bulunursa abone olunacağı bildirilmektedir. **Köyden**, bu mektuba **"Neyimizi tecrübe edecekler?"** başlıklı bir yazıyla sert bir yanıt verir. Bu ne demektir, diye sorar, konsolosluk bu yetkiyi kimden almıştır? **"Güzelordu, dünyaya kan kusturan emperyalizmin meddahlığını yapacak karakterde değildir."** Konsolosluktan bu yazıya yanıt anlamında bir mektup daha gelir. Alman konsolosu, bu kez daha da ileri gider ve **Köyden**'i suçluyarak **"gazetenizde beyhude olarak Almanya için müsait bir makale aradım durdum"** diye yazar. **Köyden**, bu mektuba daha da sert bir yanıt verir ve **Alman** faşizmini açıkça karşısına alır: **"Bay konsolos, bu cesaretiniz, misafirin ev sahibine yumruk sıkmasına benzer... Sayın konsolos, İngiliz politikası Kurtuluş Savaşı'nda ihtiyat zabiti kardeşim İhsan'ı toprağa soktu, çocuk denecek yaşta. Kafkas cephesinde vücuduma saplanan bir Rus mermisini Alman doktorlar çıkarttı. Yani sizden iyilik, onlardan kötülük gördüm. Eğer bugün hislerimin zebunu olsaydım, sizin kadar Almancı ve yine sizin kadar Rus ve İngiliz düşmanı olurdum. Ortada gizlenmesine imkan olmayan bir facia sahnesi mevcut. Yeryüzünü kana bulayan, bunca mamureleri kül yığını haline getiren ve sağ kalanları takat - fersa ızdıraplar içinde inleten bu vahşeti gören, duyan, muhakeme ve temyiz eden insan şuuru vardır."** Bu yanıttan sonra ortalık birden alevlenir. **Ordu Valisi Sadri Aka, Köyden'i** iki devleti birbirine katmakla suçlar ve gazetenin kapatılabileceğini söyler. **Köyden'in** bu tehdide yanıtı kesindir: **"O zaman Yeşilordu'yu çıkarırım."**

Bu konuya ulusal basın da sahip çıkar. **Yeni Sabah** gazetesinde **Hüseyin Cahit Yalçın "Tuhaf Bir Hikaye"** başlıklı bir makale yazarak **Köyden**'i destekler ve **"Konsolos, Türk gazetecisinden müstahak olduğu cevabı almıştır."** der. Bu olayı kullanmak isteyen **İngiltere**'nin **Trabzon Konsolosluğu** ise **Köyden**'den ikinci yanıtının yayımlandığı gazeteden bin adet ister. **Köyden'in İngiliz Konsolosluğuna** verdiği yanıt ise yalnızca bir adet gazete göndermek olur!

Güzelordu'nun içeriği: Köye yönelik haberler

Bilal Köyden, çağdaşlaşmanın temelinin köy olduğunu savunur yaşamı boyunca. Kendince öncülük de etmeye çalışır. Köy ekonomisi için tarım gelişmezse ülke çağdaşlaşamaz ona göre. İşte bu düşünceyle köylüye parasız dağıtılan **Güzelordu**'da bu yönde makaleler, haberler bolca yayımlanır. Köylüye yol gösterici bilgiler gazete sütunlarından eksik olmaz. Örneğin, 1 Mart 1939 tarihli gazeteden **"Çifçiye Öğüt"** başlıklı yazı: **"1. Tarlaya çevireceğiniz çiğ yerleriniz var ise, zamanı geçmeden herk ediniz.**

2. Fındıklarda hastalık olan dal ucundaki mantarları toplayıp yakınız.

3. Su çürümeden ağaç fidanlarını yere dikiniz.

4. Ziraat aletlerinde tamire muhtaç olanları tamir ettiriniz."

Bir başka haber: **"Bu sene fındık sümbülleri ve karanfillerin doğuşu normalin üstündedir. Geçen 933 senesi az fındık veren kart bahçeler, bu yıl nişanca zengindir. Karanfiller bugüne kadar soğuk tehlikesi görmemiştir... Bu yaz ot bolluğu var. Fındık bahçelerinde, dere kıyılarında biçilmeye elverişli otları tırpanlayıp kurutmalısınız. Geçen kış ayları içinde çekilen hayvan yeygisi kıtlığını unutmayalım. Ot ve yaprak kurutalım."**

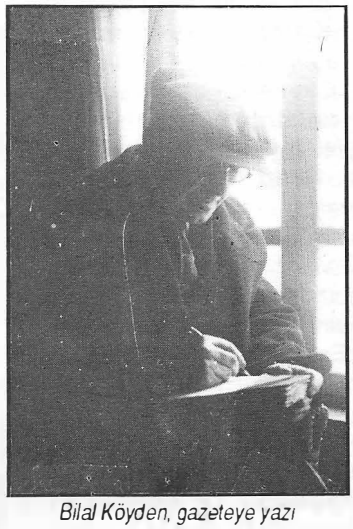

Bilal Köyden, gazeteye yazı hazırlarken.

Ve sütun boşluklarında köylüye yönelik duyurular, özlü sözler:

"Ekip dikmesini bilene toprak tükenmez gelir kaynağıdır.", "Fındık sahipleri, fındık kurdu ile mücadeleyi ihmal etmeyiniz.", "Açlık, çalışkan adamların evine bakar, fakat içeri giremez.", "Vatandaş, devlete borcunu öde!".

Güzelordu ve politika

Bilal Köyden, Ata-

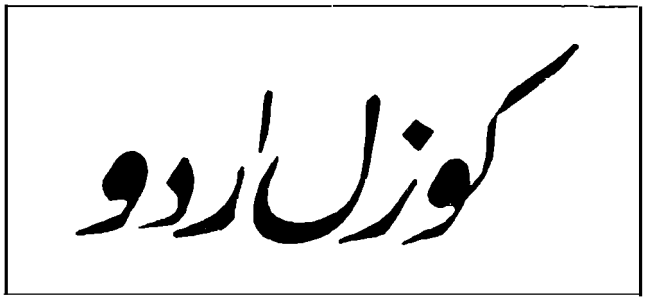

Güzelordu gazetesinin ilk yayımlandığı sıradaki başlığı.

türk Devrimlerine ve **Cumhuriyet Halk Partisi'ne** yürekten bağlı bir kimlikle tanınır çevresinde. Gazetesinde de politik tutumu bu yöndedir. **Güzelordu'nun** köy gazetesi niteliği nedeniyle **Cumhuriyetin** köy politikası sık sık ön plâna çıkar. **Atatürk Devrimleri'nin** aydınlar aracılığı ile köye, köylüye ulaştırılması gerektiği üzerinde durur en çok. 1942 yılında yayımlanan **"Neden Köye Doğru Yönelmiyoruz?"** başlıklı makale, **Köyden'in** bu düşüncesini net bir biçimde ortaya koyar niteliktedir. **"Eğer bir memleket derdi varsa onun da siklet merkezi yine köydür. Onun dertlerini, mahrumiyetlerini uzaktan görmek mümkün değildir. Bilaistisna hepimiz, mesaimizin mihverini köylerde kurmalıyız... Atatürk'ün, İnönü'nün bu memlekette yetiştirdiği Türk gençliğinin, ilim adamlarının, her derece aydınların ilk endişeleri, ilk amacı köyün ta kendisini görmek, usanmadan onun bütün mahrumiyetlerini paylaşmak olmalıdır. En üst dereceliden en küçük dereceliye kadar elemanlarımızın mesaisi köydeki başarıları nisbet şiarı altında toplandığı ve hesaplandığı gün; dünyanın gözlerini kamaştıran aydın milyonları yaratmış oluruz sanırım... Yeter ki köylüyü kalkındırma işinde ve köye doğru akışımızda aydın kütlemizin inkılap sesini yaratmış olalım."**

Güzelordu, **Atatürk'e** dil uzatılmasına da susmaz. **Kâzım Karabekir'in Tan** gazetesinde **Atatürk'ü** eleştiren yazısına sert bir yanıt verir 12 Nisan 1939'da: **"Kâzım Karabekir millet nazarında milli değerini silmek için bundan kolay vasıta bulamazdı. Düne kadar Şark Fatihi tanıyarak sevdiğimiz Kâzım Karabekir'e, bugün cidden acıyoruz."** Bu yazının hemen altında **Bilal Köyden** bu kez de kendi imzasıyla bir yazı yayımlar: **Ebedi şefin eserleri, hatıraları mukaddestir. Ve bu mukaddesatın en sadık bekçisi kadirşinas Türk milletidir. Onlara el ve dil uzatanların dilleri ve bilekleri koparılır. Yan bakanların gözleri oyulur. Kim olursa olsun..."**

Güzelordu, zaman zaman açıkça CHP propogandası da yapar. 22.3.1939 tarihli sayıda, dört gün sonra yapılacak olan genel seçimlerle şu tümceler yer alır sütunlarda: **"İnkılapçı Türkiye'de birlik ve beraberlik zihniyeti hakimdir. Karşılıklı itimad ve emniyet, akide sağlamlığı ve gaye birliği on sekiz milyon Türk'ü Cumhuriyet Halk Partisi'nin çatısı altında toplamak suretiyle sarsılmaz, aşınmaz birlik ve beraberlik vücuda getirmiştir. Birkaç gün sonra gösterdiği mebus namzetlerine tereddütsüz rey vermek suretile birlik ve beraberliğimizi ve CHP'ye olan sadakatımızı cihanın üzerimize dikilen gözleri önünde bir kere daha isbat etmiş olacağız."** Ve yazının hemen altında bir özlü söz: **"Bir milletin siyasi erginlik İmtihan zamanları, intihap günleridir."** Seçimlerden sonra da şöyle bir haber yer alır **Güzelordu'da: "Saçlarını millet uğruna ağartmış olan Milli Şef İsmet İnönü, bu memleketin dertlerini, ihtiyaçlarını sezmiş ve duymuş bir Devlet Reisimizdir. Bu itibarla etrafına topladığı yeni meclis ile her sahada göreceği işler, çok verimli olacaktır."**

Cumhuriyet hükümetlerini ve CHP'yi açıkça destekleyen **Bilal Köyden**, buna karşın gazetesinde valileri, milletvekillerini ve diğer yönetici konumundaki kişileri eleştirmekten geri durmaz. Siyasal gelecek sağlamak için yola çıkanları yerden yere vurur; bu nedenle defalarca hakaret suçuyla yargı önüne çıkar; aklanır.

Güzelordu'da sanat ve edebiyat

Bilal Köyden, yıllarca tek yaprak ve haftalık çıkan **Güzelordu'nun** sütunlarını, söyleyecek onca sözü olmasına karşın, sanata ve edebiyata da kapalı tutmaz; ikinci sayfasının yarısını tefrika romanlara, şiirlere, **Halkevi** etkinliklerine ayırır.

Fevzi Güvemli, 1939 - 48 yılları arasında **Uzunisa Bucak Müdürü** iken gazetenin geri planında **Köyden'in** en yakın yardımcısı olmasının da ötesinde, bu sayfada tefrika romanlar ve oyunlar yayımlar; kimi zaman gerçek adla, kimi zaman da **"Çoban"** takma adıyla...

Ünlü avukat **Mehmet Ali Sebük**, 40'lı yıllarda **Ordu'da** savcıdır. Bu kentteki inceleme ve araştırmalarından yola çıkarak iki kitap yazar: **Cezaevlerinde İşlenen Cürümler ve Firar - Memleket Kriminolojisi. Fevzi Güvemli**, gazetenin sanat köşesinde hemen bu yapıtı ele alır, tanıtır, suçluları ve suçlu adaylarını **"hayırlı birer unsur haline kalbedip yuvalarına çevirmeğe muvaffak olması"** dileğinde bulunur.

Dönemin gençleri, **Halkevi** çalışanları, kentteki diğer gazeteler gibi **Güzelordu'yu** da sanat / edebiyat yönünden beslerler. **Köyden** de **Halkevi'nin** rolüne yabancı kalamaz. **Vona Halkevi** (bugünkü **Perşembe** ilçesi) nin bir köy gezisi düzenlemesi **Bilal Köyden'i** coşturur; işte savunageldiği aydın - köylü kaynaşmasıdır bu. Ve hemen heyecanlı bir yazı kaleme alır: **"Halkevlerinin köylere sokulması Türk inkılabının en verimli taraflarından birini teşkil eder. Köylere doğru! Daima köylere doğru!..."**

Bir başka sayısında sütun boşluğuna yine **Halkevi** ile ilgili coşkulu tümceler sıkıştırıverir: **"Halkevi, ülkü mabedimizdir. Halkevi kaynaşma yuvamızdır. Halkevi, irfan ocağımızdır. Onun çatısını, el ele vererek kuralım."**

Güzelordu'nun ardındakiler ve haber kaynakları

Güzelordu, uzun süre bir köy gazetesi olmasına karşın, **Köyden'in** kendisinin de sık sık belirttiği gibi boş haberlerle çıkmaz. Çok defa kentteki gazeteleri meslek deyişiyle **'atlatır'**. Özellikle devlet yönetimine ve köylere ilişkin haberlerde. Bunun gizi neydi?

Öncelikle, **Köyden** politik bir kimlik taşıyordu.

CHP'liydi ve **İl Genel Meclisi Üyesi**ydi uzun yıllar. İl meclisindeki tartışmalar, yeni gelişmeler anında gazetede kendini gösterirdi. Köyden, belki de mecliste açıklama fırsatı bulamadığı düşüncelerini hemen ertesi gün bir makale boyutunda gazetesinde yazıyordu. O dönem parti ile devletin **iç içe** geçmişliği de **Köyden'e** haber kaynaklarına ulaşmada büyük bir kolaylık sağlıyordu kuşkusuz.

Köyde uzun süre bucak müdürlüğü yapan **Fevzi Güvemli** de kuşkusuz bağlantının sağlandığı yol üzerinde olması, önemli bir haber birikimi yaratıyordu.

Güzelordu'nun pırıl pırıl ve dolu bir gazete olarak çıkmasında ardındaki kadro da önemliydi elbette. **Köyden**, anılarında 61 ad sayıyor. **Arif Hikmet Onat, Yusuf Ziya Ortaç, Mehmet Ali Sebük, Kahraman Sağra** gibi tanınmış adların yanında, **Cahide Seygen, Baha Güler, Sadrl Us, Reflk Güley, Vahap Bilgln, Muhsin Karlıbel, Yusuf Ziya Özbucak, Sıtkı Çebi, Kemal Aksoy, Alaaddin Öge, Alaaddin Benal, Hüsnü Sağra, Derviş Kuntman, Temel Uzlu, Sırrı Soya, Murat Sukutl Karaca, Ayten Çelebi, Türkan Deniz Kuntman, Yekta Karamustafaoğlu** gibi adlar da gazeteye şiir, fıkra, makale, haberlerle imza atıyorlardı.

Köyden, tüm yazıların sorumluluğunu da çekinmeden üzerine alıyor, gerektiğinde gazeteye yazan memurları koruyordu. Örneğin 19.4. 1939 tarihli sayıda **Ulubey** öğretmeni **Alaattin Öge**'nin **"Köy Kalkınmasında Üç Mühim Nokta"** başlıklı bir makalesi yayımlanır. Köye gerekli olan sağlık, kültür ve yol sorunlarını işleyen ve yanlışlıkları eleştiren bir yazıdır bu. Valilik hemen harekete geçer ve **"Bir memurun mahalli hükümetin dahili siyasetini tenkit yollu yazısı"** için soruşturma açılır. **Köyden** hemen bir düzeltme yayımlar ve yazıyı kendisinin yazdığını, **Alaattin Öge** imzasının mürettip hatası olarak yer aldığını söyler. ancak, yazının kurgusu ve tümce yapıları nedense **Köyden**'in biçimi değildir! Ancak o, (kanımızca) bir öğretmenin ceza almaması için yazıyı üstlenir ve öğretmenin cezalandırılması düşüncesini eleştirir: **"Kanunun kestiği parmak acımaz. Başımız ona bağlıdır. Lakin bizi bu mesele için cezalandıracak kanun yoktur."**

Güzelordu Yeniden Kentte

Bilal Köyden, 1942 yılında **Güzelordu**'yu yeniden kente taşır. Matbaasını da geliştirmiştir. Gazeteyi zaman zaman dört sayfaya çıkarır. **Cumhuriyete** bağlılığını ve yürekli, gerçekçi gazeteciliğini kent merkezinde de sürdürür, hiç ödünsüz. 1950'de **Demokrat Parti** iktidara geldiğinde **Bilal Köyden** ve **Güzelordu** için güç günler başlar. O CHP'lidir ve öyle kalır. Gazetesinin **İl Özel İdare Matbaası**nda basılmasına izin verilmez. Bir süre sonra resmi ilanları da kesilir. **Güzelordu** artık çoklarınca korkulan, çekinilen bir gazetedir. Ve 25. yılında baskılara dayanamayarak yayın yaşımından çekilir. Anılarında o günleri şu tümcelerle anlatıyor **Bilal Köyden: "1951 yılı sonlarında (er kişi niyetine) nidası ile Güzelordu'yu tarihin slnesine gömmeğe mecbur olduk."**

Gazetenin 10. yılında çıkardığı özel sayıda **"Güzelordu, Cumhuriyetin hakiki hadimi, onu idare eden ellerin sadık bekçisi olarak doğmuş, öyle yaşamış, gene öyle ölecektir."** tümceleri yazık ki on beş yıl sonra gerçekleşir. Gazetenin kapanışı konusundaki tümcelerine şöyle devam eder **Köyden: "Onun kapanmasında zerrece dahlim olsaydı, ölünceye kadar vicdan azabı çekmek benim için mukadder olurdu. Zira o, Türkiyemiz'de köyde intişar eden bir gazete idi. Yaşatılması lazımdı."**

Bilal Köyden Güzelordu'nun ardından **All Rıza Gürsoy**'la birlikte bir denemeye daha girişir; BİRLİK adlı bir gazete yayımlarlar. Ancak bu serüven de on dört ay sürer. Ardından CHP'nin yayın organı ORDU POSTASI'nı yönetir bir süre.

Bilal Köyden, zaman zaman ORDU SESİ ve ZAMAN gazetelerine yazdığı yazılar dışta tutulursa, 1958 yılında aktif gazetecilik yaşımından çekilir. Günlerini okumaya, yazmaya adar. Oturur, **Güzelordu**'nun öyküsünü yazar iki cilt olarak. Birinci cildini **"Güzelordu Gazetesinin 25 Yıllık Hikayesi"** adıyla yayımlar. **"Kolay İlaçlar"** adıyla da bir kitap yazar ve yayımlar. Tarımın, özellikle fındıkçılığın bilimsel yöntemlerle yürütülmesi için çalışır, dernekler kurar, örnek üretimler gerçekleştirir. Politik olarak da CHP saflarında aktif görevler alır.

4 Haziran 1967'de 73 yaşındayken **Ankara**'da bir ameliyat sırasında yaşama veda eder; ardına tutkulu bir öykü, söylencelere dönüşen bir serüven bırakarak...

Bu tutkulu öyküyü yine onun tümceleriyle bitirmek sanırım en doğrusudur: **"Modern teknikle mücehhez ve her türlü imkana sahip basın aleminin geniş çaptaki neşriyatı ile bugünkü telif ve tercüme eserler bolluğu arasında küçük bir köy gazetesinin hikayesi sıkıcı bir külfet sayılabilirdi, eğer onun müstesna bir hususiyeti ve nev'i şahsına munhasır orijinalliği olmasaydı..."**

Yaşamımızda örnek alınacak bir yaşama sahip **Bilal Köyden**'in anasına saygılar.●

ORSEV
ORDU SANATEVİ
1991

BÜLTEN (Ordu Sanatevi Yayın Organıdır, Yılda Dört Kez Yayımlanır.) **Sayı: 2 Eylül 1992**

sunuş

Merhaba sevgili sanatseverler,

Yeni bir çalışma döneminin eşiğinde, BÜLTEN'in ikinci sayısıyla karşın ıdayız.

Geçen çalışma dönemi kuruluş, kurumlaşma ve ardardа eklenen etkinliklerle yorgun bir tempoda yaşandı. Ayrıcoşku ve heyecanı paylaşan bizlerin küçük adımlarının Sanatevi ile gelişerek büyük adımlara dönüştüğünün de göstergesi oldu. geçen dönem. Nisan etkinliklerini izleyen günlerde yeni etkinliklere eklendi. Sanatçı ve sanatseverlere oturup söyleşebilecekleri bir yer kazandırmanın da ötesinde Ordulular a sanatsal tatlar taşımayı içeren bu etkinlikler, 16 Mayıs'ta Cahil Külebiyi konu alan bir şiir dinletisiyle başladı. Şiir dinletileriyle dönüşümlü olarak sürdürülen müzik etkinliklerine yazarlarla söyleşiler, resim ve fotoğraf sergileri eklendi. Sanat dünyasına genç yetenekler kazandırmak amacıyla düzenlenen saz, gitar resim kursları yaz döneminde de sürdü. Ayrıca, yazın kulübü ağırlıklı geziler de demeğimizin etkinlikleri içinde yer aldı.

Yerel kültürü yadsımadan, onu ulusal ve evrensel değerlerle besleyip geliştirmeyi görüne önemli bir amaç olarak koyan derneğimiz. düzenli etkinliklerinin yanısıra bölgemizin kültürel kalıtını bugüne taşımak, birikimi genç insanlara yansıtmak ve nice değeri yaşatmak için de çeşitli çalışmalar sürdürüyor. İnceleme-Araştırma Kurulumuz, kentimiz kültür tarihinin yapıtlarını somut verilerle günyüzüne çıkarma çalışmasına aylar önce başladı. Bu çalışmanın ürünleri de kamuoyunun sunma aşamasına geldi. Öte yandan ayrı kurul. Tiyatro Kolu ile işbirliği içinde. Tiyatro Kolu, bölgemizin yetiştirdiği değerlerin yaşamlarını bölgesel oyunlarla sahneye getiriyor.

Özetle, Sanatevi'nin temelindeki coşku ve heyecan yeni katılımlarla artarak sürüyor. Bütün bu sanatın özgünce ve doğasına uygun koşullarda gerçekleştirilip geliştirilmesinin güzelliğini sevinçle yaşadığımızı da belirtmek gerekli. Ekonomik olanak

sanatevi'nden

● Ankara'da çıkan KARŞI Sanat-Edebiyat dergisi haziran sayısında de rreğimiz çalışmalarına yer vererek, Gülçin Üstünlaş Aydın Üstünlaş ve İbrahim Dizman'la yapılan bir söyleşiyi yayımladı.

● Mayıs ayında Bahriye Üçok'u Anma Günü için kentimize gelen Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Genel Başkanı Prof. Türkan Saylan, Eski Tabii Senatör Suphi Karaman ve Eski Ordu Milletvekili Ertuğrul Günay derneğimizi ziyaret ederek açılışımızı kutladılar ve dernek yöneticileriyle görüştüler. Görüşmede anma günü için kentimizde bulunan Danışma kurulu üyemiz şair Ahmet Özer de bulundu.

● Ulusal basınımızın değerli yazarlarından Hüsamettin Çelebi ve Basın Konseyi Başkanı, gazeteci Oktay Ekşi, haziran ayı konukları oldular. Hemşehrimiz Oktay EKŞİ derneğimizin kuruluşundan duyduğu sevinci belirtti

● Ordu Sanatevi ve Piano Turizm işbirliği ile düzenlenen Sinop gezisi 4-5 Temmuz tarihleri arasında gerçekleştirildi. Sinop'un tarihsel ve turistik yerlerini gezen üyelerimiz 5 Temmuz akşamı kentimize döndüler.

● Sanatevi'nce 19 temmuz'da gerçekleştirilen ve "Maviden Yeşile" adı verilen tekne gezisi büyük ilgi gördü. Ordu-Bolama arası koyların gezildiği yolculuğa OFSAD üyeleri de katılarak fotoğraflar çekiller. Geziye, Kültür Bakanlığı adına bir belgesel film hazırlayan film ekibi de katılarak çekimler yaptı.

● Bulancak'ta gerçekleştirilen 1. Kültür ve Sanat Festivaline katılarak okuyucularına kitabını imzalayan şair Çiğdem Sezer de bir günlüğüne Sanatevi'nin konuğu oldu.

● Ağustos ayının ilk günlerinde ise Prof. Oktay Güvemli dernek yöneticilerimiz ve inceleme Araştırma Kurulu üyelerimizle görüşmek üzere kentimize geldi. İnceleme ve Araştırma Kurulu'nun "Türkiye'nin İlk Köy Gazetesi" konulu araştırmasına katkıda bulunmak amacıyla elindeki belgeleri veren sayın Güvemli, Bilal Köyden'le ilgili anılarını da aktardı, İki gününü Sanatevi'ne ayıran Güvemli, bölgemizin kültür-sanat yaşamının gelişmesi konusunda önerilerde bulundu.

● Evrensel Kültür Dergisi yazı işleri müdürü Meral Gündoğdu da ağustos ayı içinde konuğumuz oldu. Yöneticisi olduğu dergide yayımlamak amacıyla etkinliklerimiz hakkında bilgiler aldı.

● İzmir'de yayımlanmakta olan MOZAİK dergisi muhabirleri de

Yıllar sonra Bilal Köyden'e sahip çıkan ORSEV'in yayınorganı.

"kıranlar" hep oldu; bereket, "geliştirenler" de...

● Necati MERT

Sanırım, gördüğüm öğrenimin verdiği sağlam telkin iledir, şairliği şairin şiirinde ararım hep.

Başka nerede aranacaktı ki!

Evet; bu, çıplak halde başka türlüsü düşünülemeyecek bir doğru'dur. Ancak, yazılması yine de **"malûmun ilâmı"** sayılmamalıdır. Çünkü şairlik, şimdi, **"eksantrik"** hayatlarla, tuhaflıklarla ve her çeşit **"uçukluk"**la iç içedir, hatta bunların adı olmuştur. Adamın neredeyse hiç şiiri yok; varsa, olan da, ne dediği anlaşılmaz üç beş kıvır zıvır; ama hazret, zamane ya, sorumsuz ve ölçüsüz bir hayat yaşamakta, orada burada da köşeli yumurtalar yumurtlamaktadır; eh bunlardan maksadı medyaya çıkmak, şöhret olmak ve bir ünvanı, hak edilmemiş de olsa almaksa eğer, istenilen elhak olunmuştur: O, artık **"medya"**dadır, **"şöhret"**tir ve maalesef **"şair"**dir. O zaman, şairliğin, şiirin kendi yüksek tabiatında aranıldığını söylemek, bilinenin tekrarı olur mu hiç! Nasıl olsun! Bilakis, tekrarı farzdır; meydan almış bir yanlış'ın muhtemel kurbanlarını doğruya uyandırmak heyecanıyla, hem de bir kere değil, her fırsatta söylenmelidir.

Madem öyle bir daha söyleyelim: Şairlik, şairin şiirindedir. Yani dilinin edebiyatından ve ustalarından neler aldığında, şiirinin altyapısını nasıl oluşturduğundadır; en önemlisi de şu: Yaşadığı bu serencamda kendi sesine de ne ölçüde erdiğindedir.

Kemal Özer, şiirimizin bugününü değerlendirirken, **"geleneksel çizgiyi" 'kıran'** gelişmelerle bu çizgiyi daha da **'geliştirerek sürdüren'** çalışmaların bir arada" olduğunu, bunlardan birincisinin, şiiri bir yandan **"dilin içine hapsettiğini"**, bir yandan da onu **"küçük bir entelektüel yaşamın sınırlarına gerilettiğini"** söyler ve şöyle yakınır: **"Küçük olan, ayrıntıda olan, kenarda olan yüceltildi. Toplumun ufuklarına doğru açılmayı sağlayacak sorunlar, kavramlar, davalar karşısında gelenekle bağlantı koparılmak istendi. Bir yere kadar da başarılı olundu." (Gösteri eki, Ocak 1992, S. 134, S. 20.)**

Kemal Özer'in, **"başarıldığını"** sezilir bir **"ürpertiyle"** fakat hayli yumuşak, epeyce de çekinerek söylediği, aslında şiir kültürünün bir şiir modasına yozlaşmasıdır. Bu modanın içinde, halis şairliğin yerini almakta olan o **"uçuk"**, o **"tuhaf"** şairlik, o **"fotoğraf"** şairliği de vardır. Yalnız, görülen şu ki, şiirimiz, yozlaşmanın, **"bir yere kadar"** değil, hemen hemen bütünüyle nüfuzu altındadır.

Nedir yozlaşmanın sebebi? Şiire mi aittir? Hayır, keşke öyle olsaydı! **"Piyasa"**nın yönlendirişine bırakılan ekonomi ve onunla gelen **"yeni hayat"**, hiç umulmaz, **Kemal Özer**'in deyişiyle: **"80 sonrası"**, demek yuvarlak hesap on yıldır, çok yazık, şiirimizin **"yabancı"** dinamiği olmuştur. Dinamik için **"yabancı"** deyişim, onun şiire ait olmayışından değil sadece, dinamik'le kastedilenin de gerçekten yabancı, yani **"ithal"** oluşundandır bir de.

Dayatılan **"yeni hayat"**ta lüks, konfor ve tüketim vardır. Popülarite, reklam ve frapan şıklık esastır. Bir gecelik aşklar, tatil köyü beraberlikleri **"özgürlük"**; mahrem olsun, olmasın, akla geleni geldiği anda söyleyivermek ise **"demokratlık"**tır. Yabancı dil, kredi kartları, enternasyonal kulüp üyelikleri, toplanılan günün adıyla anılan **"toplantı"** lar en havalı fiyakalarımız; tartışılması en elzem ve derin mi derin konularımız da çevrecilik, turizm, hayvanları koruma, nostalji, aile planlanması, feminizm, orgazm ve elbette marjinallerdir; hem de hangileri: eşcinseller, lesbiyenler, biseksüeller... **"malûm"**lar. İşte bu **"Yuppie"** ve **"business"** değerleri yoz şiirimizin de değerleridir.

Biliyorum, hayatla uyumlu bir şiirin yozluğunu iddia etmek akılla bağdaşmaz. Ancak, kabul edilsin ki bu hayatın insanımızca tamamen benimsendiğini, karakterimizce uyuştuğunu, hatta uyuşabirliğini zannetmek de en hafifiyle düz bakışlılık olur. Mesele burada, temel'den **"kopukluk"**u görmekte. Hoş, o hayatın insanları insanımızdandır, gayet tabii şiirleri de olacaktır; amma o kadar! Daha ötesi değil! Bir tek zümrenin insanı ve şiiri, insanımızı ve şiirimizi temsil edemez çünkü; buna ne hakları, ne de güçleri vardır. Onlar kendilerini haklı ve güçlü görebilirler, ama yanıldıkları bilinmelidir. Onların **"podyum"** demokrasileri ne kadar demokrasi ise, **"iç çamaşırı"** özgürlükleri ne kadar ise, kıvır zıvırları da o kadar şiirdir. Neden Şiirin fıtratında milletinin ve dilinin süregelen fıtratı vardır; oysa onların şiirlerinde şiir kendi fıtratını kaybetmiş, onun yerini gelip geçicilik almıştır da ondan.

Şiirimizin hemen hemen bütünüyle yozlaşma'nın nüfuzu altında olduğunu söylemiştim ya, bu, görünüşte böyledir; alttan alttan da, şiirimiz kendi yolunda güvenle yol almaktadır. Nitekim, yazısında, **Kemal Özer** de bu görüştedir: **"Söz konusu daralmaya kapılmayan kesimde, geleneksel çizgi yeni aşamalara da ulaştı."**

Geleneksel çizgiyi **"kıranlar"** ile **"geliştirenler"** arasındaki fark, şiir dinamiklerinin piyasaya ait olup olmadıklarında mıdır sadece? Hayır. Aralarında bir de şiire ait fark vardır ki çok önemli bulurum: Kıranlar'ın şiiri **"sözcük"**e, geliştirenler'in şiiri ise **"cümle"**ye dayanır.

Sözcük, biliyorsunuz, bir dilin anlamlı en küçük parçasıdır; yalnız, sözcükteki anlam, **"konulmuş"** anlamdır; yani durgundur, hareketsizdir, cansızdır, **"muallakta"**dır. O, ancak **"kullanım"** sırasında hareketlenip canlanır. Cümle, işte sözcükleri **"araç"** edinmiş bu **"kullanım"**ın adıdır; böyle olduğundan **"bir duygu, bir düşünce, bir istek, bir yargı, bir olay anlatan sözcük dizisi"** diye tarif edilir. Sözcük'te olmayan, budur; cümlenin tarifinde olan'dır. Bir şiir ya da bir metin ise, anlamını peş peşe cümlelerle daha büyütüp zenginleştirmiş ve onu temel'e bağlamış bir **"bütün"**dür; onun anlamlı en küçük parçası da, bu yüzden sözcük değil cümle'dir.

Geleneğimizde de şiir hep cümle'yle yazılmıştır. **Divan'dan, Yunus**'tan, **Tanzimat**'tan, **Hececiler**'den, günümüzden... hatırlayınız ve sevdiğiniz şiirleri, hepsinin de cümle'yle yazıldıklarını göreceksiniz. **Cümle**'nin yerini **sözcük**'ün alması **"İkinci Yeni"** iledir. Bunlarda ve haleflerinde de gerçi **"kendiliğinden"** oluşmuş cümlelere rastlanmaktadır; ama cümleler asıl fonksiyonlarından mahrum, cümle kuran çekim ekleri de asıl görevlerinden uzaktır; cümle, varsa eğer, sözcükleri ya **"konulmuş"** anlamlarıyla ya da bir tamlamadaki, bir benzetme-

deki, bir öbekteki çakar çakmaz sönen parıltılarıyla taşımak için vardır; diyeceğim: kendi içi boşaltılmış olarak vardır. Geleneği kıranlar'ın şiirlerindeki **"anlamsızlık"** bundandır işte; hayatlarında da görülen **"temelsizlikten"** dir.

Örnek mi, buyurun:

"kadınım benden kaldı şuaya, bir ölü basil gibi,
zencefil kokan butlarında bulut dadanmış esrar
epriyen salgıiarı artık benden daha dün
ve benden daha uzak, adalardık, tadına kaçtık,
siyah elierin kimi nereye koyduğu efsanesi"
(Küçük İskender, Adam Sanat, Ocak 1992, S. 74, s.77.)

90'ın son ayları olmalı; dolu dolu bir yıl önce, hatta iki yıl olmak üzere; işlettiğim kitabevine bir hanım uğruyor, beni soruyor, bulamayınca Ruşen Hakkı'dan selam getirdiğini söylüyor ve dönüyor. Şimdi hatırlamak niye? Niyesi olmaz mı; bir zaman sonra yeniden uğruyor; bu kez dükkândayım, adını söylüyor, tanışıyoruz; öğreniyorum ki hanım öğretmenlik yapmaktadır, dört yıldır da bizim **Adapazarı**'ndadır; **İzmit**'e yolu düştüğü bir gün, **Ruşen**'i ziyaret etmiş, **Ruşen** de, selamıyla birlikte adımı verip benimle tanışmasını istemiş. Hanım, **Ruşen**'in yakınlarından veya akrabasından olacak, kitap bulmakta sıkıntı çekiyordur, bunu **Ruşen**'e anlattıysa o da sıkıntısının benimle çözülebileceğini söylemiştir, diye düşünüyorum. Vah ki vah! Hiç de öyle değilmiş. Meğer **Ruşen**'i ziyaretinin sebebi **"şiir"**miş; ilk anda hatırlayamadım ama, şiirleri **"Kıyı"** da, **"Karşı"**da, **"İnsancıl"**da da yayımlanmaktaymış. Fakat bunları üst üste nice sorudan sonra edinebildim; şiirden ve şiirinden öylesine söz etmeyen ve üzerinde şairlik takıntısı sayılabilecek hiçbir şey taşımayan, her şeyi ile miktarınca olan biri, bu hanım. Ardından, dergilerdeki şiirlerini bulup okudum; yakınlarda, bir de bir kitabı çıktı, onu da. Şaşırdım! Gördüm ki şairliği şiirindedir; makbul olan, onun için de şiirdeki şairlikmiş; hatırlamamın niyesi işte bu.

Çiğdem Sezer'dir, sözünü ettiğim; kitabı da**"Kanadı Atlas Kuşlar" (Kerem yayınları, Ank. 1991).**

Çiğdem Sezer'in şiirleri ne vezinle yazılmış, ne de klasik şekillerle; yer yer "hece"ye yakın söyleyişler, dörtlükler veya dörtlüğü hatırlatan kümelenişler yok değil; yalnız, sanki tamamen bunlarla yazılmışçasına bildik, tanıdık sesler, bize ait söyleyişler ve **"şiir"**, denildiğinde önümüzde şekilleniveren şiirlerdeki kadar belirgin yapılar taşımakta her biri de.

Kimi ustaları, örneğin **Tanpınar**'ı, **Cahit Sıtkı**'yı, **Ahmed Arif**'i tatlı tatlı hatırlattıkları da oluyor. Nereden geliyor bunlar? Fiilleri, **Tanpınar** gibi daha çok mısra içinde kullandığından belki; sevilmiş bir Tanpınar deyişinin **(Bir masal meyvası gibi paylaştık / Mehtabı kırılmış dal uçlarından; "Hatırlama" şiiri.)** tekrarlanmasından ya da:

""kırılan dal uçlarında" (s.25)
"ıhlamur kokan dal uçlarında" (s.41)
"kırılan dal" (s.52)

Cahit Sıtkı'yı hatırlayış da, olabilir ki bir düzyazı cümlesi kadar düz ve basit görünen, fakat içinde bir şiir ahengi taşıyan bir cümlelik mısralarladır:

"göğsüm iplik iplik çözülür aydınlığa" (s.9)
"kapını çalabiiirim bu gece" (s.13)
"seni öyle seviyorum / çırılçıplak" (s.16)
"sen oluyorsun neye dokunsam" (s.21)
"acıtır göğsümü aşkın yorumu" (s.25)
"serseri bir akşam çömeldi yanıbaşımıza" (s.25)
"gökyüzünde bulutlar halay çeksln" (s.25)
"yaşamak senin kadar güzeldir küçüğüm" (s.33)
"yağmurlu bir akşam getirdim" (s.46)
"hüznün fotoğrafı çekilmez" (s.47)
"gökyüzüyüm bir mahpusun penceresinde" (s.69).

Peki ya **Ahmed Arif**? O, sanırım **"gibi"**siz deyişlerde, istiarelerdedir:

"dostluk dediğln bir deli yağmur
masal devinin omuzlarında" (s.40)
"su yürür gövdesine
tutuşur dalda yaprak
içimde dağ serinliği
bir deli rüzgâr" (s.14)
"kırık bir midye kumsalda
bilmediği dilde söyleşir karanlığın
kuma düşer sızısı
bir elim gecede kalır" (s.46)
"duydu mı sesini şafak
toplarken alacasını gözlerinden
göğün boynu büküktü
kuş sesleri umarsız
saçları geceye asılı kaldı" (s.64)

O **Anadolu** şairi **Anadolu**'ca söyleyişte, birinci tekil iyelik ekini **"gururla"** kullanışta ve **"taş duvar"**dadır:

"sevincim bir gelin döşeğinde uyur
on dört yaşım / saçım belime dek sırma
Iki yorgan üç tencere çeyizlm
başlığım iki kol trabzon burma
"'gelin girdin kefenle çık'
er sözü kulağıma küpe
kefen gibi taşıdım otuz küsur yıl
"altı can doğurdum etimi ısırarak
üçü toprak üçü gurbet
zaman başucumda taş duvar" (s.477

Ayrıca **Ahmed Arif,** o **"karanfil"** şairi, şu yerlerdedir de:

"Karanfil kokusuyla" (s.10)
"Karanfil kokuyor odalar" (s.67)
"karanfil taktım
tüfeğin namlusuna" (s.70)
"yaşamak / karanfil kokusunca" (s.70)

Bir gün, **"Kanadı Atlas Kuşlar"** üzerine konuşuyoruz; **Çiğdem Sezer**'e sevdiği şairleri sordum; ilk söylediği isim **Cahit Külebi** oldu; sonra, daha ilkokuldayken eline **"Düşten Güzel"**in geçtiğini söyledi; o gün bugündür **Cahit Sıkı**'ı da sevdiklerindenmiş. Ardından saydığı isimler ise **Ahmed Arif, Attila İlhan, Hilmi Yavuz.**

Ahmet Oktay'dan bir alıntı: **"1940'larda gelişen toplumcu gerçekçi şiir... geleneksel anlamsal ve söysel sanatları bir yana bırakmış(tır). (...) Oysa Ahmed Arif etkilendiğini söylediği Tanpınar'ın... çizgisinde yürümeyi seçmiş, dolayısıyla arkadaşlarınınkinden daha farklı sanatsal bir şiir kurmayı başarmıştır." (Karanfii ve Pranga, Metis y. İst. 1990, s.86)**

Çiğdem Sezer'in sevdiği şairler arasında **Tanpınar** yoktu; fakat **Tanpınar, "bütün şiirleri"** ile ve doğrudan olmasa da, onun şiirlerinde vardır ve şiirine, kuvvetle muhtemeldir ki, hele bu alıntıdan sonra, **Ahmed Arif** süzgeciyle geçmiştir. Yalnız, **Ahmet Oktay**'ın yorumunda bundan daha önemli bir şey var: **Ahmed Arif**'in **"farklı"** yani **"geleneksel"** bir şiir kurmuş olması. Bu farklılık, söyler misiniz, **Çiğdem Sezer**'le hatırlanıp konuşulan hangi şairimizde yoktur? **Cahit Külebi**'de mi, **Attilâ İlhan**'da mı, **Hilmi Yavuz**'da mı?

Sevdiği şairler arasında ilkin **Cahit Külebi'nin** adını söylemekte haklıdır **Çiğdem Sezer**. Zira **Tanpınar, Cahit Sıtkı** ve **Ahmed Arif**, onda içerlik bir yerde olup gizlidirler. **Cahit Külebi** ise, heceye yakın söyleyişinde ve mısraları kümeleyişindedir, yani dıştadır, kolay görülür bir yerdedir. Anonim ya da anonime yakın tercihler biri genç iki şair arasında tıpatıp olsalar da, bunları, ustaya sevginin ve ondan etkilenişin kanıtları saymak mübalağa olur; fakat bunlar, varsalar eğer, içerlerdeki başka bir benzerlikle kanıt değeri de alabilirler. **Çiğdem Sezer'in Cahit Külebi**'ye öncelik verişi, sanırım **"içeriden"** de desteklemiyor.

Çiğdem Sezer, fiilleri bol kullanıyor. Gerçi onlar, **Tanpınar**'da olduğu gibi mısra içlerine alınıp olabildiğince gizli tutuluyorlar; fakat mısra sonlarında kalanlar, hatta gelişigüzel ka-

lanlar da az değil:

"seni düşünürüm
gökyüzü genişler
dilimce konuşan kuşlar ayaklanır" (s.14)
"raylarda geziyordu fısıldayarak
kıyıda ince boyunlu bir çiçek
yalnızca dinliyordu
rüzgar uzak kentleri anlatıyordu" (s.31).

Fiiller **Cahit Külebi**'nin de sevdiği sözcüklerdendir. Onlarla kafiye yaptığı da olur. Ancak fiiller olsun, fiillerin yumuşatılmışları sıfatfiiller olsun, onun şiirinde fazlalık değildir. Gerektiğince kullanılmışlardır; fazla görülmezler. **Çiğdem Sezer**'e ise, fiiller yük olur sanki; onları sıfatlaştırması da, gizli tutulmaları için seçilmiş bir başka yol gibidir; bana öyle gelir. hoş, **Çiğdem Sezer**'in sıfatfiillerine baktığımızda, onların, acı ve üzüntüleri anlatmaya pek elverişli -miş ekiyle kurulduklarını görürüz daha çok:

"hiç yazılmamış mektuplar" (s.5)
"okunmamış bir kitap" (s.6)
"gecikmiş bir bahardı" (s.19)
"yıllanmış dizelerde can veren şiir" (s.28)
"yağmura dokunmuş omuzbaşlarında
kaç hasretin kokusu" (s.34)
"güncesi tutulmamış aydınlık" (s.42)
"adanmış bir ömrü çizerken ateşböcekleri" (s.42)
"yaşanmamış bir yanı var günlerimizin" (s.43)
"alınmamış bir soluk" (s.51)
"kan kurumuş gözleri" (s.54)
"sokak kadınlarının
el değmemiş hüznü okşar gözleri" (s.57)
"unutulmuş bir ezgiyi dokur zaman" (s.58)
"ertelenmiş bütün renkleri
kapına taşımak" (s.59)
"budanmış dallarıyla mevsim
tütüyor akşamın doruklarında" (s.65)

Bunlarla anlatmak istediğim şu: **Çiğdem Sezer**, sıfatfiillere bir pratik ile uzansa da, onları daha çok -miş'li kullanması, pratiğin yerini bir yerden sonra tercihin aldığını düşündürtüyor; dilerim böyledir; çünkü, ancak o zaman, acının ve üzüntünün, şiirinde var olan başka duyuşlarla kurduğu uyum, tesadüf olmaktan çıkacak ve sanatçısının memnun kalacağı bir [illegible] görecektir.

Çiğdem Sezer'in şiirini hayatın her alanında, her durumunda ve her anında bir **"arada kalmışlık"**ın, bir **"kıyıda durmuşluk"**un şiiri olarak algılıyorum. Bırakılan'la yakalanmak istenen, yaşanmış'la gelecek arasında bir **"kalmışlık"**, bir **"durmuşluk"**. Şiirinin bulunduğu o yerde kimler vardır? **Çiğdem Sezer,** yakınları ve çok zaman sadece **"kent"** diye anılan **Trabzon** vardır. Sonra... anılar, anışlar, unutulamayanlar, gönülde yer etmiş olanlar. Hepsi de **"acı"** iledir. Zaten **Çiğdem Sezer**'in şiiri iki kavrama dayanır: **"Acı"** ve **"kent"**, denilse yeridir; hiç de yalan olmaz. Kent'te bizzat kendini ve kendi halinin çoğalmışını bulur **Çiğdem Sezer.** Acı ise, yaşanmıştır, hatırlanır, ama yeniden çekilmez; ne şiir acılandırılır, ne de okur, acılara uğratılır. Öyle bir yerdedir ki şiir, bellektekilerle yazılmıştır, fakat onları aşarak, yani hessedip hissettirerek yalnızca.

Çiğdem Sezer'in şiirinde **"gelecek zaman"** yoktur. **"Umut"** yoktur. **"Doğacaktır sana vadettiği günler Hakk'ın"** tarzında kesinlikler de yoktur. Daha doğrusu, vardır da, söylenişleri yüksek değildir, radikal değildir. **"Gelecek zaman"** ve **"Umut"** dilek - şart ve buyuru kiplerinin taşıyabildiği kadardır onda nihayet:

"tohumum
yanlış toprağa atılmış
boyversem sesinden" (s.12)
"yürüsem
önümsıra orman
ardımsıra dağ
yürüse
ışığına" (s.35)
"belleğinde güneşli bir fotoğraf
yırtılmış uçurtması çocukluğun
salın acının eteklerine
annen koksun saçların" (s.20)

Keza **"kesinlik"** de, -dir eki çekimli bir fiile değil, hep bir isme getirildiğinden, tonca yumuşaktır:

"sevmektir uyanan oysa doğada" (s.24)
"sendendir en doyumsuzu hazların" (s.28)
"Bahardır uyanır canevinde" (s.28)
"ağıtlardır
sevinç sözcükleriyle
örttüğümüz yorgan
yalnızlığımıza" (s.68)

"Kanadı Atlas Kuşlar" dan, söylediklerimin hepsini bir arada bulabileceğimiz bir alıntı daha yapıyorum:

"yetim sevgilerini topla
şafağı mühürlerken gözlerimiz
sokul kucağına özlemlerinin
iliştir göğsüne yaşadıklarını
aşklar ve acılardır
yaşanılır kılan
günlerimizi" (s.15)

İşte yaşanmış yetimliklere, aşklara ve acılara sahip çıkmış, onları unutmamış, hatta günlerin ancak onlarla yaşanılır olacağına inanmış bir yüreğin, bir duyarlığın şiirleridir **Çiğdem Sezer**'inkiler. Vallahi, ne yalan söyleyeyim benim, **Cahit Külebi**'nin şiirlerini algılayışım da böyledir.

Peki, hiç mi eksiği yoktur **Çiğdem Sezer**'in? Olmaz olur mu! Şiirinin, fiili ancak kamufle edilmiş olarak kabul eden bir dünyası vardır bence, fakat onun fiil kullanışı, hatırlayacaksınız, yer yer denetimsizdir. Türkçe seslerin, bilhassa ünlülerin özelliklerini yeterince bilmiyor olmalı, peş peşe sözcükler, ünlülerinin düzlük - yuvarlaklık, kalınlık - incelik durumlarına bakılıp bir denge gözetilmeksizin getirilmektedir bazen:

"yanıbaşındayım sesinin
ardımızda yanılgısız bir şafak" (s.14)
"tılsımını yitirmiş sözcükler dilinde" (s.42)

Ya o güzel şiir **"Eylül Kapıda"**daki kusur, dalgınlık:

"yalnız mıydık / yankılayan sesimizi
geri verdiğinde yollar
serseri bir akşam çömeldi yanıbaşımıza
tren düdükleriydi
yalnız taşıyan selamımızı" (s.25)

Burada, ikinci **"yalnız", "sadece"** yapılmalı ve hemen üstündeki mısranın da sonuna alınmalıdır, derim.

Çiğdem Sezer'e bunca yer verişim, şiirinin tahlili için değildir. Evet, yazı öyle bir hal alır gibi oldu, fakat başlangıçtaki amacından uzaklaşmadı. Ne demiştik: Şairlik şiirde aranır. Şiirin fıtratında ait olduğu milletin ve dilin fıtratı vardır; şiir o yatakta akar ve müptelasını çeker; çekilen de, orada, bir serencam ile kendi sesine erer. Yani, sakın ola, **Çiğdem Sezer**'in **Cahit Sıtkı, Cahit Külebi** ve ötekilerce çekilip alındığı sanılmaya! **Çiğdem Sezer**; **"Düşten Güzel"**e rastlamamış, **Cahit Külebi**'yi okumamış, ötekileri hiç duymamış da olabilirdi; fakat yazacakları, bugünkülerden pek de farklı şeyler olmazdı yine de. **Çiğdem Sezer**'i çekip alan, ustalarını da çekip almış olan şiirimizdir, milletimizin ve dilimizin ondaki fıtratıdır. **Çiğdem Sezer**'den bunca söz edişim, işte onda bunu gördüğüm içindir, bir; bir de, onun, şiirimizden nasıl şiir aldığını ve şiirimizin de, şiire **"yabancı"** dinamiklerle kirlenmemiş birine şiirinden nasıl verdiğini göstermek içindir iki; yalnızca bunlar içindir.

Ancak, öyle bir zamanda yaşıyoruz ki, **"yalnızca bunlar"** bile **"çok şey"** oluyor. ●

etini unutan kuşsuz kadın

Arife Kalender ÖNEL

Güneşe olta atmıştı ellerin
Gözlerinin çiçeğinde solardı her şey
Hüznün teğet geçtiği yerde
Sen elma yerdin
Dudakların öylece kaldı
İki yarım ay
Üzerinde..

Etini unutmuşsun bir yerlerde
Kim bilir kimin eti
Fabrika artığı dökülürken denize
Senin sazlığına sızıyor
Yaşamanın irini
Kuşun da yok
Mutsuzluk tozlanmış kirpiğinde..

Karakuş kagası boynundan inen
Boynun da çok ince
Ama çok ince
Binlerce ağzı var
Doğmuş doğmamış bebelerin
Memelerde.

Yağmur sonrası gün çocukluğun
Dalgın ışıltılar dişlerinde
Kuyuların çok derin belli
Ölümleri alacak kadar belli
Gözlerinin yeşilsiz karasında
Gerçeğin su geçirmezi..

şiirler

bana

denizi alsana bana
baba
gökyüzünü al güneşli havalarda
ya da
mavi olan her gölgeyi
al ne olur
kumbaramı kırarız.

dudak izleri

öpüşerek çıkıyorlardı
dik yokuşu
dudak izleri bırakarak
gerilerinde.

Ümit Feza ŞAHİN

kuzey kıbrıs'ta kültür sorunu

● Tamer ÖNCÜL

ulusal kültür; doğması ve gelişmesi:

Kapitalist ve yarı kapitalist uluslarda, burjuva kültür ve sanat, egemen kültür ve sanatı temsil eder. Başka bir deyişle, ulusların oluşması, burjuva kültürünün (maddi ve manevi) toplumda birleştirici, egemen öğe olarak ortaya çıkmasına bağlı olmuştur.

Ulusal kültürlerin iki özelliği vardır: Birincisi anti - feodal oluşları, ikincisi ise kendi içinde sınıfsal bir ayrımı taşımasıdır. Bu iki özellik, burjuva kapitalist nitelik taşıyan her ulusta, biri egemen burjuva kültürü, öbürüyse öğeler halinde var olan demokratik, halkçı ve toplumcu kültürün doğmasını zorunlu kılar. Uluslaşma sürecinde burjuva kültür ile halk kültürü geçici bir uzlaşım içinde iken, toplumun çelişkin yapısından ötürü, tarihsel süreç içerisinde karşıt bir yönelim içine girerek, halk kültürü, egemen burjuva kültür karşısında toplumcu, demokratik bir özellik kazanır.

Kapitalizmin, emperyalizm aşamasına ulaşması sürecinde ise emperyalist ülkelerin ulusal burjuva kültürleri, başka ulusların ve halkların egemenlik altına alınması ile birlikte, emperyalist burjuva kültürler biçimine dönüşmüşlerdir.

Az gelişmiş, bağımlı kapitalist ülkelerde, ulusal kültürü oluşturup, geliştirmekle yükümlü burjuvazi, gerek az gelişmişliğinden, gerekse dışa bağımlılığından ötürü, bu iki yükümlülüğü de yerine getiremezler. Bu ülke burjuvazileri, ne geçmişten kalan kültür kalıtı yoluyla geleneksel kültürü özümseyip aşabilirler; ne de emperyalizmin gerici, emperyalist - kozmopolit kültür biçimlerine karşı, ilerici burjuva gelenekleri yerleştirip geliştirebilirler. Bundan ötürü de kendi uyumlu burjuva kültürünü oluşturamazlar. Tüm bunların sonucu olarak da, burjuvazi kozmopolit kitle kültürünün egemenliği altına girer. (bugün Kuzey Kıbrıs'ta olduğu gibi). Burjuvazi giderek bu kültürel yozlaşmasını egemen kültür biçimi olarak tüm topluma da bulaştırır. Bu nedenle de toplumlarına "Kitle Kültürü" denen, yoz, emperyalist, aranjman kültürünü sunmaktan başka bir alternatifleri yoktur.

İşte yukarıda sıraladığımız tüm bu gerçeklerden ötürü; böylesi ülkelerde ulusal kültür ve sanatın gerçek temsilcisi, toplumdaki demokratik, halkçı ve ilerici kültür öğeleridir. Çünkü bu ülkelerde, gerçekten yalnızca bu öğeler hem anti - feodal, hem de anti - emperyalisttir. (yani gerçek ulusal güçlerdir); çünkü yalnızca bu öğelerin anlayışı, ulusallığı kendi toplumsal kültür içeriğiyle ele alınırken, ne mutlakçı değerlendirmeye giderek "milliyetçiliğe" kayar, ne de bağımlıkçı bir

değerlendirme içinde kozmopolitliğe (-emperyalist kitle kültürüne) düşer. Bu ise kültür ve sanatta da ulusallık ile gerçekçiliğin birbirinden ayrılmaması demektir. Nitekim sanatta da ulusal özgünlük ancak gerçekçi sanat tarafından verilebilir.

Ulusal kültür, toplumsal bir olgudur ve tüm halkın tarihsel gerçekliğinden kaynaklanır. Gelişmesi ise, gelişen sınıf ve katmanların özündeki iç dinamiğe bağlıdır.

kıbrıs'ta ulus ve ulusal kültür sorunu:

Tarihsel bir kategori olan ulusun ortaya çıkışı 15. yüzyıla kadar uzanır. Belli bir coğrafi alan üzerinde yaşayan bir veya daha çok toplumun ulus haline gelmesi, bir toplumsal değişim süreci içinde oluşmaktadır. Bu tür toplumsal değişimin belirleyici öğesi pazar bütünleşmesidir. Belli coğrafi sınırlar içerisinde pazar bütünleşmesine bağlı olarak uluslaşma, etnik olarak bütünlük gösterebildiği gibi farklı etnik unsurlara da dayanabilmektedir. Uluslaşma süreci, kaçınılmaz olarak ulusal kültürün oluşmasını, sentez edilmesini dayatır.

İşte 1974'e kadar çeşitli engellemelere karşın Kıbrıs'ta süren uluslaşma süreci kendi koşutunda Kıbrıs ulusal kültürünün de oluşma sürecini yaşatmıştır. Tarihsel olarak çok karmaşık etnik öğeler taşıyan Kıbrıs'ta oluşmakta olan "Kıbrıs Kültürü", Türk, Rum, Latin, Maronit, Luzinyan, Arap v.b. eski kültür birikimlerinden sentezlenmekteydi. Bu kültürlerin tarihsel süreç içerisinde değişen üretim ilişkilerinden de direkt olarak etkilenerek olgunlaşma sürecine giren "Kıbrıs Kültürü" 1974'den sonra iki toplumun fiili olarak birbirinden koparılması, uluslaşma sürecini kopardığı gibi (özellikle Türk toplumunda) Kıbrıs kültürünü de baltalamıştır.

savaş sonrası türk toplumunda kültür sorunu:

1974 sonrası "tüketim toplumundan", "üretim toplumuna" doğru hızlı bir geçiş süreci yaşayan Türk toplumunda buna koşut olarak, sanat ve kültüre olan ilgi de gittikçe artarak toplumsal boyuta ulaşmaya başlamıştır. Ne var ki sanat ve kültür alanındaki bu hızlı gelişim, gerek Türk burjuvazisinin "Kıbrıs Kültürüne" yüz çevirip, emperyalist, kozmopolit kültürü egemen kültür olarak topluma sunması ve bunun sonucunda ortaya çıkan "kültürün temelsizliği"; gerekse savaşın gündeme getirdiği kültürel yıkım ve yozlaşma nedeniyle derin bir kültürel - sanatsal "bunalımı" da beraberinde getirdi. Bu gerçeklerin sonucu olarak da büyük bir sanatçı ve aydın kesim kültür sorununa "körlerin fili tanımlaması" biçiminde yaklaşmaktadırlar. Bunların kimileri gerçekten "görmediklerinden" kimileri ise göre göre bu eğilime girmektedirler. Sonuçta ortaya birçok bakış açısı çıkmıştır. İsterseniz bunların en önemlilerine bir göz atalım.

duygusal yaklaşımlar:

Bazı bilisiz, demokrat güçler, "Kıbrıs Kültürü" sorununa salt duygusal bir yaklaşımla bakmışlar ve bu kültürün -iyi, kötü, olumlu, olumsuz- yanlarını hiçbir değerlendirmeye sokmadan, tamamen mutlaklaştırılarak, bugüne ve geleceğe aktarma eğilimine girmişlerdir. Kültür ve sanatın sürekli gelişen bir kategori olduğunu bilinçsizce (kimileri de bilinçli olarak) yadsıyan bu çevreler, özünde gerici bir konuma düşmüşler ve içine düştükleri bataktan çıkmak için çırpındıkça daha da batağa saplanmışlardır.

Örneğin dildeki değişimi gözardı ederek yöresel konuşma ağızlarını Kıbrıs kültürünün vazgeçilmez öğesi olarak göstermeye kalkışmışlar; böylece hem kültürü yozlaştırmışlar, hem de toplumun önünde komik bir duruma düşmüşlerdir.

tepeden inmeciler:

Hem "milliyetçi" kesimden, hem de "yurtsever" kesimden kimi çevreler ise, Kıbrıs tarihindeki "değişimleri" kader gibi bağrılarına basıp bu "değişimleri" kültür alanına da yansıtmışlardır. Geçmişin kültür kalıtını bir kenara iten bu çevreler yepyeni bir "ulusal kültür" yaratma çabalarına girdiler. Bilimsellikten tamamen uzak ve köktensiz olarak yaratmaya çalıştıkları "şey" ise "herşeye benzeyen, ama hiçbir şey olmayan" bir biçimde tanımlanabilir ancak.

"eski sanatçılar" ve emperyalist kitle kültürü:

Geçmişten beri sanatı ırkçı propagandalara alet etmiş "milliyetçi" burjuva sanatçılarımız ise sanat ve kültürü bu çerçevenin dışına taşıramamanın getirdiği bir çürüme ve yozlaşma ile, 1974 sonrasında toplumdaki sanatsal ve kültürel ivmenin karşısında bocalamışlar ve tüm bağımlı kapitalist ülkelerin burjuvazisi gibi emperyalist kitle kültürüne sarılmışlar ve onu topluma egemen kültür olarak dayatmışlardır.

Kültür ve sanatta şövenizmi, yalnızca ürettikleri "eserlerde" değil kültür anlayışının kendinde de kullanan burjuvazi, yaşamda gerçekleştirdiği, kozmopolit, anti - ulusal kültürle, "milliyetçiliğin" karşıtlığını gözlerden uzak tutmak için her sıkıştığında baş vurduğu "'Osmanlılık" edebiyatına sığınmakta ve şövenist, yoz sanatına "Kıbrıs Ulusal Kültürü" adını takmaktadır.

gerçekçi, demokrat unsurlara düşen görev:

Yukarıda sıraladığımız ve kültür adına yapılan tüm çarpıtmalara, yozlaştırmalara karşı, gerçekçi demokrat unsurlara düşen görev; en başta egemen kesimin gerici, şövenist, ithal malı kitle kültürüne ve bunun yanında diğer yanlış eğilimlere karşı çıkmak, gerçekçi dünya görüşüyle, Kıbrıs kültürünün iyi, güzel yanlarını öne çıkararak, insanlık yararına, barıştan, demokrasiden yana, gerçekçi toplumsal gelişmeye katkıda bulunacak bir sanat ve kültürün - aynı zamanda kültür anlayışının da - oluşmasına ve giderek gelişmesine öncülük etmektir.

Görev, yepyeni bir kültür yaratmak değil, tarihsel süreç boyunca sentezlenegelmiş, Kıbrıs insanının kültür kalıtının iyi, güzel temelleri üzerindeki binayı daha da yükseltmek, ona yeni güzel motifler işlemektir. Bu süreç yaşandıkça ancak, insani kültür gelişip serpilecek ve toplum yaşamıyla doğal biçimde iç içeleşecektir. Tarih, her zaman göstermiştir ki kötü temeller üzerine kaldırılmaya çalışılan yapılar her zaman yıkılıp yok olmaktan kurtulamamışlardır.●

— *görmediğim / görmüş gibi olduğum kentler - 1*

t r a b z o n

● **Tansu BELE**

Çocukluğumun güzel bir anısı vardır: Babam, neşelendiği anlarda elini kulağının ardına dayar, yanık bir türkü tuttururdu: **'Uy Tirabzon Tirabzon / İçin kalayli kazan, için kalayli kazan...'**

Bayılırdım bu türküye. Babamın şakayla karışık, deli dolu ve sokak yoğurtçuları gibi bar bar bağıran sesi beni çok güldürürdü ya, nedense benim asıl ilgim ve sevgim o türkü deki **'İçin kalayli kazan'** sözcüklerineydi: Bu üç sözcük yüzünden çok severdim türküyü. Küçüktüm, henüz ilkokula bile gitmiyordum. **'Tirabzon'**un NE ya da KİM olduğunu da bilmiyordum. Ama o zamanlar mutfaklarda henüz bakır tencereler kullanıldığından ve çamaşır kazanlarından haberim vardı. Bu nedenle sormuştum bir gün: **"Baba, Tirabzon sen misin? Kalayli kazanda da senin miden mi?"**

Babam bu sözlerime katıla katıla gülmüş: **"A benim Nasreddin Hoca kızım, ne güzel de uydurursun böyle şeyleri"** demişti! Yemeyi içmeyi çok seven, boğazına içkisine düşkün bir adamdı; bunların yanı sıra da sevecen, dürüst, can dostu / dost, insan canlısı, yoksul barınağı, evine - çocuklarına çok bağlı bir kişiliği vardı. Ayrıca değme yazarlara taş çıkaracak derecede bir edebiyat tutkunuydu: **Divan**'ı da, **halk edebiyatını** da iyi bilir, şiirler yazar, bana **Nasrettin Hoca, İncili Çavuş, Bektaşi, Mevlana** fıkraları anlatır, **Yunus**'tan, **Hacı Bektaş Veli**'den, **Hallac-ı Mansur**'dan, **Eşref**'ten, **Neyzen Tevfik**'ten şiirler, deyişler okurdu. Eski deyimiyle bir RİND'di o.

Ama onun çok sonraları tanımlayabildiğim bu kimliğini, elbette o küçük yaşlarımda bilemez, tartamazdım. Bildiğim, değil bizleri, bir karıncayı bile incitemeyecek denli yumuşak yüreğinin insan sevgisiyle dopdolu olduğuydu. En içkili anlarında bile bizleri gülmekten kırıp geçirir, takılır, şakalaşırdı. Annemle tartıştıklarını, küstüklerini hiç duymadım, görmedim. Bize - çocuklarına, torunlarına bağırdığını, bir fiske vurduğunu bilmem. Buna karşılık hepimiz onu çok sever, sayardık. Bir saygısızlık yapacağız diye ödümüz kopardı. Saygımız çocuklarının, elli yaşımıza yaklaşmış, aşmış hanımlar olup da, onu yitirmemize dek sürdü.

Sanırım ki babamın bu özellikleri yüzünden, söylediği türkü deki **'Tirabzon'** ve **'için kalayli kazan'** sözcüklerini onunla özdeşleştirmiş olacağım. Bana çok güzel şeylermiş, birer sevgi anıtıymışlar gibi gelirdi çünkü o sözler, tıpkı babam gibi...

Bir gün **Adapazarı**'ndan birtakım konuklar geldi evimize. Babamın yakınlarıymışlar; **Boğaziçi**'nin kendine özgü kasabası **Sarıyer**'deki evimizi çok sevdiklerini, bu semti de **Trabzon**'a benzettiklerini söylediler. Kökeninden **Batum** göçmeni olan bu yakınlarımız, **Karadenlz** kıyılarındaki kentlerde de soydaşları bulunduğunu anlatıyorlar, özellikle **Trabzon**'daki tanıdıklarını bir bir sayıp döküyorlardı. O zaman babamın türküsündeki **Tirabzon**'un, tıpkı içinde yaşadığım **İstanbul** gibi bir YER olup olmadığı kuşkusu uyandı içimde: Acaba **o Trabzon,** bu **Tirabzon** olmasındı? Merakımı yememeyip sordum **"İçinde kalaylı kazan da var mı?"**

Onlar da tıpkı babam gibi gülmekten katılmışlar: **"Ohoo.. Orda kalaylı kazandan bol ne var? Hem kazanları var, hem de daha neleri neleri... Hepsi de ha boyle fakır fakır kaynayi... Sen Anadolu kasabalarını ne sandın? Senin İstanbul'undan aşağı kalır bir yanları var mıdır? Yoktur valiahi hiçbir ayrılık - gayrılıkları"** demişlerdi.

Şaşırdım kaldım. İstanbul'dan öte ve ondan çok çok uzaklarda, bir de içi kalaylı kazanlarla, daha da bir sürü 'yok bilmem neler nelerle' dolu bir yer, nasıl **'ayrı'** olmazdı **İstanbul**'dan? Öyle ya, bizim burda öyle kalaylı kazanlarımız falan yoktu ki! Olsa olsa tencerelerimiz, tavalarımız vardı. Bir de küçük çamaşır kazanlarımız.

Bu işte bir karışıklık, bir bit yeniği sezip sustum. Bir daha da yıllar yılı **'kalaylı kazan'** sözlerini kimseye açmadım. Ta ki, bir sürü sınıf, okul bitirip, **İstanbul**'a gelen **Karadeniz**'lileri görüp işitip büyüyene dek.

Ama yıllar yıllar sonra **Gaziantep Çarşısı**'ndaki koca-

su yürüyünce toprağa

Enver ATILGAN

Seviler güzel günlere gebedir
Geceler özgürlüğe
Nurtopu çocuklar doğuracaklar
Cemreler düşüp
Su yürüyünce toprağa

Al şafaklarda
Ak güvercinler barış
Üveyikler sevgi taşıyacak
kanatlarında

Yaşanası bir dünya kurulacak
İnsanların
Ne yüreklerinde kin
Ne zulüm

Sen o zaman gör gülüm
Düşlerimiz
Nasıl da gerçek olacak.

man, dev bakır kazanları gördüğümde, kendimi tutamayıp deli gibi gülmeye koyuldum ben de tıpkı babamla o yakınlarımız gibi, çünkü aklıma çocukluğumun **'kalaylı kazanı Trabzon'** gelmişti, sonradan **Karadenizli** bir **Anadolu** kenti olduğunu ve kalaylı kazanla hiçbir ilgisi olmadığını **Karadeniz** kökenli İstanbullulardan ve okuldaki coğrafya derslerinden öğrendiğim, bu yüzden de babamın **'çocuksu, şakacı'** türküsünün anlamını çözemeyerek unutup gittiğim **Trabzon.**

Ama işte o gün, nedense **Gaziantep Çarşısı**'nda üst üste tepeleme dizilmiş bakır kazanlar, siniler, tepsiler ansızın **'için kalayli kazan'** süzcüklerini düşürüvermişti aklıma. Gülmeye başlamanın nedeni de, koca **Antep** kentinin, ansızın **'tek bir bakır kazan'** görünümüne bürünüp, canlanmasıydı kafamın içinde. Kent, sanki yalım yalım yanan dev bir kazandı ve parlak bakır kızıltısıyla, kızgın ağustos güneşinin üstünde fokur fokur kaynıyordu: İçinde kımıl kımıl devinen insanları, evleri, eşyaları, daha bir çok insana özgü ayrıntısı, kısaca yaşamıyla... Evet, bir kazandı o: İçinde insanın, insan yaşamlarının kotarılıp pişirildiği... İşte o an o eski **Karadeniz** türküsündeki **'kalaylı kazan'** sözcüklerinin, kent olgusuyla nasıl ve ne güzel örtüştüklerini kavrayıvermiştim, gülmem de sanırım bundandı. Çocukluğumun bilmecesini bunca yıldan ve bilgi birikiminden sonra böyle kısacık bir dakikada, bir çırpıda çözebilmeme gülüyordum: Bir kentin kalaylı kazana benzetilişindeki olağanüstü çarpıcılığı anlayabilmeme...

Türkudeki o sözlerin gerçek anlamı ya da söylenişlerindeki amaç gerçekten de onların bana düşündürdüğü gibi miydi bilemiyorum. ama o gün bilincimin **'kent olgusunun tıpkı içi kalaylı bir kazan gibi fokurdayan bir niteliği olduğu'** doğrultusunda uyandığı ve bu nedenle de bunun bende, **'kent olgusu üstüne bir çeşit merak, bilme, öğrenme, düşünme dürtüsü, tutkusu'** yarattığı kesin. Özellikle de gördüğüm / görmediğim **Anadolu** kentlerine duyduğum ya da sonradan duyacağım ilgiyi başlattığı... Dahası, bu dürtü bende, ta çocukluğumda babamdan duyduğum **Trabzon** türküsüyle başlamış da haberim yokmuş.

Her insanın yaşamboyu görmek istediği, görebildiği ya da göremediği ama sürekli düşünü kurduğu kentler, kentleri vardır. İnsandan insana değişen bir olgudur bu: İstanbul'da doğup büyüyen biri bir gün **Paris**'i, **Londra**'yı, **Londra**'daki bir başkası da **New York**'u, **New York**'luysa belki de **Hong Kong**'u, **Tokyo**'yu görmeyi düşler. Bu böyle giden bir süreçtir. Süren, evet: Çünkü kent dediğimiz, yaşamlarımızı kurgulayan bir düştür, düşümüzdür bizim. Bu yüzden o, aynı zamanda geleceğimizdir de: O'dur bizi gerçeğimizden düşümüze, düşümüzdeki gerçeğe taşıyan, ya da ulaşmayı istediğimiz, yaşamayı amaçladığımız, hayalimizde kurguladığımız bambaşka bir kente kavuşturacak olan. Daha da **'bizim'** olacak olan bir uzak kente: Düşünün, bizi sürekli büyüttüğü... Bu bağlamda, yaşamımızın geçmişinden geleceğine uzattığımız köprü, düşümüzün kentinden geçer. Nasıl bir gelecekte yaşamak istiyorsak ona uygun bir kenti düşleriz. Bu, bize **'İspanya'da şatolar'** kurduran bir kent hayali de olabilir, 'nostalji'nin yeldeğirmenlerine takılı kalmış bir Venedik hayaleti de... Çünkü bazı insanlar da gelecekte geçmişi yaşamak, geçmişe dönmek isterler. Geçmiştir onların geleceği: Büyük, eskil, tarihi kentlere bağlanmaları bundandır.

Yine de, artık köhnemiş, tarihin malı olmuş bir kentin bile,

sevdalı

İlyas TUNÇ

ey yalnızlık
bungun boşluk
ilkyaz gömleklerinin
düğmesiz iliği
ahşap pervazlarda
taşımaktan yüzünü
dirseklerinin
çözüldüğü günü
anımsa... sallı
özenle ütülenmiş mendil
öfkeyle çarpılan kapı
ve annen... gücenik, şaşkın
düşürmüştü adının önüne
usulca bir sıfatı
sevdalı

en belirgin ve temel özelliği, onun insanı doğadan ayıran sınırın belirleyicisi olmasıdır. İnsanın yaşamı kentle ayrılıp kopar doğadan: Kenttir insanın kendine özgü doğasının belirleyicisi, onu, toprağın - bitkinin - hayvanın - denizin doğasından sıyırarak kendi öz - yüzüne bakmasını sağlayan, buna zorlayan aynası... Toprağın doğasının egemen olduğu köy yaşantısından, insan doğasının yasalarına boyun eğen ya da -belki acemiliğinden ötürü- karmaşıklığına dolanan kent yaşantısına geçiş, insanlık tarihinin sanırım ki en önemli serüvenidir. Kent, adına yerküresi dediği anayurdunda diniyle, bilimiyle, tekniği / teknolojisiyle, günahıyla, sevabıyla, bütün sanatları / mimarisiyle, savaşıyla, barışıyla, uğraşıyla, alışverişiyle gelip bulduğu son durağıdır insanın. Ulaştığı yüreğidir o: Umuduyla / yarınıyla, kavgasıyla / dünüyle, umutsuzluğuyla, sevgisiyle, öfkesiyle, kiniyle, yalnızlığıyla, açlığıyla, tokluğuyla... Kent, kadınıdır onun: Bütün kentler biraz ve birer kadındırlar ya, her kent insan yüreğinin en kadın yanıdır, çünkü kentler geleceğin geçmişi, yeninin eskiyi, çağdaşın geleneği aşmaya çalıştığı / aştığı, irdelediği / gözden geçirdiği, yeniden ele alıp onardığı, yerine yenisini koymak için yıktığı bugün'dürler, o yürek için. Nasıl ki köyün kadını geleneğin taşıyıcısı ve savunucusuysa, kentin kadını da o geleneği değiştirmeye kalkışandır: İşte en çok bu yönüyle kadındır kent, kadındır kentin simgesi!

Ama kentin (insana yaraşır gerçek kentin) bir orman, bir 'cangıl' olduğu da büyük bir yalan: Onu, insan doğasının ilkel yönüne çekip orda boğarak yutmak isteyen çağdaş bir karabasan. O, insanın güzel düşlerini karartan, geleceğine gölge düşüren bir kara leke, bir kapitalist hortlak... Yo, hayır: İnsan yüreğinin ulaştığı son durak, geleceğine uzatmaya çalıştığı, özgün doğasının insancıl, barışçıl yüzünü yansıtmasını amaçladığı aynası kentin, bir ilkel, yaban, **'İnsan İnsanın kurdudur'** sözünü doğrulayan insandışı bir doğa olabileceğine inanmak istemem ben. Öykünülen nice kentlerin, insan doğasının kör bataklığına tünemiş uğursuz baykuş yuvalarına dönüşen yanlarına bakarak,

nice düşlere esin kaynağı olmalarının nedeni budur diyemem. Nasıl derim? Bunu her zaman yadsır benim yüreğim, bağışlayamam bu yüzden de, kentlere yakıştırılan o **'cangıl'** benzetmesini. İçinde yaşadığım kentin - **İstanbul**'un- bu nitelemeyi doğrulayan biçimlerde kayganlaşması bile, uzaklaştıramaz beni düşlerimin geleceği, geleceğimin düşü kent olgusundan... İşte bütün bu düşüncelerimin nedeni de, sanırım ki yine babamın bana çocukluğumda söylediği o **Trabzon** türküsüdür. Benim yüreğimi kent olgusuna açandır o: Yıllar yıllar sonra bile, kentin bir kör karanlık orman değil de, içi kalaylı bir kazan olduğuna beni hâlâ inandırmayı başaran. O yapıcı, üretici devinimin ışıltısına...

Dahası, gözlerimi insanının sevincine, umuduna, geleceğine açtığım kentimin / İstanbul'un günden güne nasıl kendi kendini yiyip bitirerek tükettiğine tanık olsam da, insanın insana kıyarak, insanın, insan doğasını vareden / varedecek sevgi - hoşgörü - sevecenlik - yaratıcı gibi öğelerini çiğneyip yıkarak gerçekte kendi geleceğini yokedişine izleyici olsam da, silinmez içimdeki o ışıltı. Çünkü **'kent, insanın bindiği dal, onu kesmemeyi elbet gün gelir öğrenir'** demeyi sürdürebilmem de **o** ışıltının düşüne bağlıdır. Bana **Trabzon**'u göstererek, beni kendisinin nerde, hangi yönde olduğuna uyandıran ona...

Oysa, gerek **İstanbul**, gerekse **Anadolu** kentlerinden birinin çocuğu olalım, hepimizin düşlerini kurgulayan geleceğin, gerçekte uygarlığın batılı, batının da uygar yüzüne dönük olduğunu biliyorum: Bu düşlerin oklarının salt 'oraya' saplanmak istediğini, hedeflerinin orda olduğunu... Özellikle **İstanbullu** olanın: **İstanbul**'da olup da, nasıl **Paris**'i, **Londra**'yı, **Viyana**'yı, **Şikago**'yu, **Moskova**'yı düşlemez insan? Kafasından geçirdiği en çılgınca hayallerle ansa da onları, o güzel, bakımlı, verimli yüzleriyle nasıl düşlemez? Dahası, bu MEDYA çağında! Ya da, **An**adolu kentlisi için önce **İstanbul** kenti neyse, **İstanbul** kentlisi için de, batı kentleri odur. Demek istediğim, benim için de öyle elbet: Yine de **Trabzon**'u bana bir zamanlar **'Kalaylı kazan'** diye tanıtan babamın sesini anımsadıkça düşlerimin yön değiştirmesi elimde değil. Kimbilir, belki de geleceği geçmişe taşımaya kalkışan bir çeşit **'nostaljik'** itilimle, acaba **Trabzon**'dan başlayarak, o kalaylı kazanın düşlerle dolu o yapıcı, üretici ışıltısı bütün **Anadolu** kentlerinde var mı diye bana sorular sorduran: O kapitalist hortlağı çağdaş cangıl düşleriyle ürperen kent karabasanlarına karşılık, ışıltılarla yanan uygarlık kazanlarına benzeyen / benzeyecek **Anadolu** kentlerinin insan - **or**manlarındaki varoluş serüvenlerini.

Babam sağ olsaydı belki bana: **'Benim Nasreddin Hoca kızım'** diye takılırdı ya, benim de geleceğimi kurgulamasını istediğim düşüm buysa ne yapayım?

Sonuç olarak **Trabzon**'a gelince; Onu bu güne dek hiç görmediğim, yalnızca düşlediğim sanırım ki artık açık seçik ortada. Sözünü çok duydum / duymaktayım artık, onun üstüne anlatılanları da her zaman ilginç buldum / bulmaktayım. Dahası, orda bir gün görmeyi düşlediğim ve şimdiden görür gibi olduğum yazın dostlarım bile var. Bir de, yaşamıma yön vermemde bana en büyük desteği sağlayan kişinin, değerli lise öğretmenim **Faik Dranaz**'ın, eski **Trabzon Lisesi Müdürü** oluşu... Ama **Trabzon**'un, beni en çok ilgilendiren yanı yine de **Anadolu** kentleri içinde benim **'İlk kalaylı kazanım'** oluşu: Bir gün kısmet olur da gidersem - dostlar darılmasın- ben en çok bu merakım yüzünden gideceğim **Trabzon'a**. Bakalım, hepimizin -benim de- yaşamlarımızı kurgulayan gelecek düşlerimizi, kent olgusu / gerçeğine taşımakta ne denli başarılı olmuş / olmakta **Trabzon?** Ben inanıyorum ki, onun da **'içi kalaylı kazanı'**, **Anadolu**'nun henüz **İstanbul** benzeri cangıllara dönüşmemiş bütün kentleri gibi apaydınlık: Bakırın **Anadolu**'ya özgü o güneş ışıltısındaki saf, dayanıklı, katıksız, bir yönüyle de değişmez -belki de duragan ve tutucu- rengini hâlâ koruyarak... İşte belki de salt o renk yüzünden yepyeni bir çağın ve çağdaşlığın ışığına açılacak dupduru ışıltısını görür gibi oluyorum. Bilimiyle, tekniğiyle, sanatıyla, insanın doğasını toprağın yasalarının da yararına kurgulayacak olan ışıltısını. Tıpkı babamın, insancıllığını içinde barındıran **'içi kalaylı kazan'**, **o Anadolulu** yüreği gibi: Eski dünyadan yeni dünyaya, **Asya**'dan **Avrupa**'ya...●

bengisu

Hasan Hüsnü DURGUN

Bu düştüğüm su
dört yöne akan ırmak
içim durmadan uğuldayan
bir boranı çoğaltır
her kayadan tat alıp kendini
yıkayan su

●

Kimin atlısıdır bu
en alımlı şavkıyla yaşamın
gününden gecesinden
damıtılmış bir yüzdür
o sensin içime damlayan
su

●

Dizgin tutmaz bir çavlan
coşkusunu dökerek atlasına dünyanın
yüzyılları yürüten
kırılıp bir bardaktan
ışıkça dağılan
su

●

Sıyrılır bin çilenin çapraz
ateşinden yüreğim
akar sevdasına / ummanın
damarını besleyip
her kaptan bir damlacık / yaşama
taşıran su

●

Işığın karanlık yüzünden geldim
adımı bilmesen de olur
yalnız yaşamak / dedim
değer kıyılarına bir gün
bu akıttığım
su

garipsenen dostluğun acılı sonu

● Tacim ÇİÇEK

kendi sevincinde küflenmeye başlayanlara
büyümeye başlasın çocuklar burda yan yana
oğlanlar baba olsun
ve kızlar gebe.
...
Tımarhane korkusu aldı beni
ve çektim perdesini kuşkunun / beynimdeki.

Bunları bildiğim halde, yaşadıklarımdan dolayı kendimi seninle özdeştirerek bu durumdan kurtulmak istiyorum, bir parça da olsa. Doğru mu? Evet, hayır diyor yüreğim ama özge yol bulamıyorum, şimdilik. Seninle mutlanıyorum ya başkaları adıma mutsuzlaşıyorlar. Durumumdan sorumlu tutuyorlar kendilerini. Değiştiğimi söylüyorlar, uzaklaşıyorlar benden, o denli seviniyorum bundan...

Varlığımızı sağlayacakları elde etmemizin kaynağını elinde tutanların istemlerine katkıda bulunmak için buradayız. İlk anlarda önceki benzerlerinden pek farklı değildi burası... Seni gördükten ve de tanıdıktan sonra yaşantıma renk geldi ve içimde çiçekler açtı... Sınırlandırılan bu alanda çeşit çeşittiniz, elma, erik, ceviz, kiraz ve diğerleri... Ama bendeki ilişki kurma isteğim seni seçti güzel söğüt. Duruşun, geçmişten günümüze getirdiğin edanla başkaydın. Sonra sessizliğinle, kendine has mahçupluğunla ve çevrendekileri kıskandıran o salkım salkım saçlarınla... Unutmak istediğim kaçınılmaz gerçeğim az biraz da senin özelliğindi, ortak yanımızdı belki de Dostluğumuzun, birlikteliğimizin gerekçesi ya da... Yaratılan düzen içerisinde diğerlerinin kopyalarından dolayı acılandıkları gerçeği bizim hayatımızda tersine işliyordu ama ben gibileri daha da acılandıkları gerçeği bizim hayatımızda tersine işliyordu ama ben gibileri daha da acılanıyordu... Çünkü bizlere benzemiyordunuz. Türünün içinde yalnızca benzerlerini üretenler taşlanıyordu... Bu sınırlı yerde kimi bundan hazlanıyor, gururlanıyor, kimi de tekil acısını yüreğine bastırıyor. Fakat ortamın koşulları dışlarında geliştiğinden bir şey yapamıyorlar. Benim koşullarımda, sizler için doğal sayılan olgu bizim için farklıydı. Tersyüz edilmiş... Benzerlerim gibi, birlikteliğimizin somut dışavurumu olan canlılar veremediğim için sözel taşlarla öylesine yıpratılıyorum ki anlatmam olası değil, yaşamak gerek... Yakınlığım bundandı, sana... Sen olmak istiyorum. Böylesine karmakarışık duygularımla güzelim saçlarının arasına gizlendiğimde çıkmazlarımdan bir tüy kadar hafifleşerek kurtuluyorum... Gözlerimi yumduğumda da özgün dilini kavrıyorum, dertleşiyoruz birlikte... İlk temasın korkulu, ürpetici ve çekici ortamına kanatlanıyorum, mutluluğa...

Yaşamımızı sürdürdüğümüz burada benzerlerini üretme gerecini içinde taşıyan ürünlerini verenlerin koruyucuları tarafından sınırlandırılanların hiç acılandırılmadıklarını görüyorum, ama senin de içinde bulunduğun şu alanda çevrendekiler öylesine yıpratılıyorlar ki acılanmamak olanaksız. Hayatın karmaşıklığı içerisinde bundan zevk alırcasına ya da onlara inat ürün verircesine çaba gösterenlerin dirençlerine hayranım. Fakat senin kendine dönük yaşamınla acı verenlere set oluşturan bu tavrındandır ki saygıyla karşılanıyorsun. Öyle olabilmek ne büyük sevdadır, bilebilsen.

"yabanıl otlar sarmış yolun otlağını ansızın
boynuma geçmiş ipi halk yığınlarının." diyor Majakovskij.

Binlerce kollarını hoyratça kırıyorlar, koparıyorlar. Tazecik sürgünleri yolunuyor. Üretim fabrikaları yıkılıyor bir bir. Ürünleri barbarca paylaşılıyor, çoğunun gözleri önünde çoğunun. Fakat, sessizliğinizin gür haykırışında türkünüzü işitiyorum.

"ne kadar tüketmek isteseniz de bizleri
gücünüz yetmeyecek buna
Ürünler vereceğiz daha da
barbarlığınız bitene kadar."

Seni tanıdığımda zaman, çevrendekilerin türkülerine durdukları mevsimdi. Onların yarattığı atmosferin içerisine girmemek olanaksız gibiydi... Yaşam kaynağının hemen üstündeydin ve iki genç kavağa dayanmış gibi... Gözlerin kapalıydı... Söylenenleri işitmiyordun belki, işine gelmediğinden de olabilirdi... Bedenimin diliyle sana ulaşmaya çalışmıştım aniden. Yanıt vermiyordun çabalarıma. uykudaydın sanki. Öpülmeyi bekleyen masal kahramanıydın, sen...

Gün ışığı barınağımıza erken girerdi ve annemin beni uyandırmaya uzanan yumuşak elleri gibi yüzümde gezerdi... Her gün... İvedilikle uyanırdım. İçime yaşama sevinci yükleyen bu güzeli selamlardım önce, sonra da alışageldiğim şeylere başlardım... Ondan önce kalkmalıydım, görevim... Güçlenmesini sağlayacakları hazırlardım... Bunları anımsadıkça

(Desen: Nilgün KOZAL)

da başkalaşırım.. Garip duygular ırmağında isteksizce yıkanırdım. Kendim değilim artık.

/... Evet, anlıyorum güzelim duygularını. Şaşırma öyle değil mi ki ikimizin anlayacağı dilden konuşuyoruz... Duyuların seni yanıltmıyor. Konuşuyorum işte, zaman son darbesini indirmeye hazırlanıyor, bu arayı kullanmalıyım... Dediklerimi kavraman biraz zor ama ne demek istediğimi göreceksin birazdan... Güzel gözlerin çıkmasınlar yuvalarından... Az sonra, seslerini işitiyorum cellatlarımın. Çabalama duyamazsın çok uzaktalar şimdilik. Bildiğin bir kaynaktan yürüyecekler bana, hazırlıkları sürüyor... Senin yapabileceğin birşey yok artık... Garipleştin birden... Rahat ol. Duvarların ötelerini görebiliyorum, şaşma... Hep Şahmaran görecek değil ya. Gözlerim senin bedenimi sarmanla açıldılar. Masalın kahramanını uyandırdın sıcak yığınla. Gelişen dostluğumuz başkalarınca hoş karşılanmaz oldu zamanla... Yaşadıklarımdan dolayı kabuğuma çekilmiştim... Kabuğumu kırdın, sona doğru yanan bir sigara oldum. Ateşim sen, sigara ben ve içenlerse çevremizdekiler... Acı geliyoruz onlara, acı... O denli içtendin ki sana ısındım. Bana geleceğin anları sabırsızlıkla beklemeye başladım... Dışarıdan soyutlanan varlığımla kendimi yaşadım sana gelene kadar... Seninle başka tatlar yaşadım... Katlanılmaması gerekenlere karşı durmayı aşıladın... Yaşamına girmeni isteyen duygum ilgiyle peşine takılmamı sağladı. Gözlerimle bulunduğun her yerdeydim. Barınağınızın kapısında aniden değiştin. İçim yandı. Düştü sanki. Tüm çabalarımla bunun doğru olmadığını görmek istedim ama hayır gördüğüm sendin ve kendimi toparladım, gözlerimi üstünde gezdirmeye devam ettim. Bütün saçlarım güçlü bir rüzgarla dağılıyor gibiydi.. Robotlaşıyordun... Ne kadar zaman sürdü bilmiyorum ama bütün gözlerim bedenime isyankar biçimde başkalaşımını izlettiler bana. Barınağın tüm işlerine, bölümlerine göre programlanmıştın. elindekileri girişteki küçük bölüme bıraktın. Hizmetinde olduğunun kirlettiklerini temizlemeye başladın. Ardından güçlenmesini sağlayacak yeni şeyler hazırladın. başka bir odaya geçtin, kapıyı geçmene yetecek denli kısa zamanla birlikte asıl kendine dönüştün. Gözlerin derinlerdeydi... Mahzundun... Duvardaki kendine bakmaya başladın. Onun için güzelleşmeye... Şaşmadım desen yalan olur, birbirinizi görmüyordunuz. Karşılıklı saçlarınızı taradınız ve sen çevreni düzeltmeye başladın ama o duvarda ağlıyordu. Buradan başka bir bölüme yürüdün, kapı sihirli sanki ve yeni yerde seni başka görüyorum... Saçların bembeyaz. Kamburlaşmışsın. Yüzün kırış kırış ve gözlerin ağlamaklı oda da türünüzün ürünlerinin kullanacağı oyuncaklar vardı... Çoğunu bir bir okşadın, sonra içeriden gelen ve seni halden hale sokan sesler işittin, işitiyorum ben de. İçim yanıyor ve duygularını anlıyorum kahroluyordun, elinle ördüğün küçücük giysileri kokladın bağrına bastın ve de ivedilikle buradan çıktın. Girdiğin bu odada değiştin... Ayaklarından yukarıya doğru giderek benleştin... Sana olan yakınlığım, demek.. Karşımda, yerinde ben vardım... Tuhaflaşıyordum... Bir ses, duyuyorum, duyuyorsun ve de ayaklandın, bakıyorum kendinsin. Ona gülüyorsun, sana gülüyor, içtensiniz... Hiç girmediğiniz yere geçtiniz, duvarların ötesini gören ben burayı görmeyişime şaştım, seninle Şahmeranlaştığını anladım, seninle öteleri görebiliyor muşum... Masaya karşılıklı oturdunuz. Düşündüğü kadındın. Öyle sanıyordun ama hayır kafasındakileri görebildiğim için anlıyordum ki usundakilere benzeterek yaşamını sürdürüyordu seninle. Sana baktığı her anda usundakiler olarak görüyordu. Tekvücutlaştığını sandığınız bölüme geçtiniz buradan, onun istemiyle. Mutlandın. Onun gözünde başkasıydın ama benim gözümde sen hep kendindin birlikteliğiniz süresince. Ona kendini içten veriyordun. Gününüz bitiyor. Karanlık iniyor üstünüze... Sırt sırta dönüyorsunuz ve dünyalarınız içerisinde kıvranıyorsunuz... Günışığı ile birlikte alıştığın şeylere başlıyordun yine... İçini kemiren şeyi unutturacak sandığın gereklerle bana geliyordun... Yaslanıyordun ve sıcaklığını hissediyordum. Binlerce ellerimle saçlarını okşuyordum. Bizi yakınlaştıran yalnızca biz biliyorduk... Barınaktaki görevini bitirdikten sonraki zamanını o gereçlerle birlikte benimle geçiriyordun. Çevremizde türünden olanlara gitmiyordun, alıştıkları türden söylecelere katılmıyordun... Yaban görüyorlardı bu yüzden seni söylentiler çıkarmaya başladılar hakkında... Çoğunu duyuyordun ama ilgilenmiyordun. Seni yaşama uyandıracak bir temas bekliyor gibiydin hep. Sonra, koşullarını öğrenenler oldu ve seni olduğu gibi görenler. Çeşitli düşüncelerle yaklaşanlar vardı sana. Ama hiç birisinin yargısına takılmıyordu usun. Kendince yaşıyordun ve de... Benimle bütünleştiğin anlarda yanına toplanırlardı ve olmadık şeyler dökülürdü oluklarından, katlanmadığın halde düşüncelerini belirtmezdin, gülümserdin sadece. Kimi isteyerek yaralıyordu, kimi de istemeden... Yüreğini yakan her sözel bıçakları bağrını delip bana geliyorlardı yanıyordum. Farkına varır mıydın? Küçücük benzerlerinin oyunlarına takılıp kalırlardı da yanardı için. Ürünsüzü acı acı taşlanırken sizde bizde de tersi oluyordu... Garipti bu ama... Dayanamiyordum yaptıklarına, saçlarımı kırbaçlaştırıyordum ve vuruyordum yüzlerine... Çevremdekilerin arasında tek olduğum için yoketmek için

sen yoktun o gün

ergun evren

sen yoktun o gün
kimsecikler yoktu koca kentin yollarında
yalnızlığı bölüştük onunla
bu binbirinci gecenin
bu seni ve beni anlamayanların cüceliği
hadi
gel...

sen yoktun o gün
bölündüm kilometre taşlarına yüzyılların
ümit ışıkları parladı durdu üzerimde
kaçtım
mutluluğumdan kaçtım
utandım...
arandım...
dönmemiştin...
hadi
dön...

sen yoktun.. kimsecikler yoktu.. kent tümüyle ölmüştü
tümüyle karanlıklar içindeydi.. anımsarsın...
atom bombasını da anımsarsın...
yitik çocuklar gibiydim sokaklarda
bir arzuladım bir arzuladım ki...
(nasıl düşünürsen düşün)
ama gel...

söylendiler, acılandın. Yanıma sokulmamam için yakardılar, dinlemedin. Onlara karşın sana da kırbaçlaşmayan saçlarımla danışıklı vuruyordum ki bizi ayırmasınlar diye. Sonunda saçlarımı kökünden kestiler, olmadı, çünkü kısa zamanda yine uzattım onları ikimiz için... Hem senden benden... İkimiz bütünleşirdik... Söylencelerine, ikimizin garip ilişkisini de katarak çirkin bir boyut ekliyorlar. Bu duyularına kadar gitti ve gözlemi sonunda gerçekliğini anladı, sözlerle seni uzaklaştırmak istedi benden, biliyordum. Bunu bana sezdirmek istemedin, ben de bu konuda söylemedim. Huzursuzlukları artıyor. Yaşamının kaçınılmaz sonucu olarak avunma gereçleriyle birlikte benimle olman gerektiğini, diğerleriyle ortak yanlarının olmadığını içeren savunmanla nasıl duygulandığımı o müthiş gecede anlatamam sana... O bir daha görünürde karışmadı sana ama içerisi hep kaynadı... Birimde birlikteliğimiz aykırı bir aşk olarak görüldü ve devamı olası olmadığından da çareler aranmaya başlandı... İşte bunun sonucu olarak yaşayageldiğimiz herşeyi anlayabileceğin biçimde anlatmam kaçınılmaz oldu. Anlaşabildiğimize ben de şaşıyorum ama çıkmazlara karşı duyarlılaşmak diye buna denir sanıyorum, inan hiç senden pişman değilim yaratılanlara karşılık birbirimizde yaşamı sürdürebilmek bile en güzel hayat biçimidir..

Ondan ve yapılması gerekenleri bitirdikten sonra da sürekli yakılan bir sigarayı değişime ve kaçınılmaz sona götüren ateş gibi içimi kemiren ve senin de bildiğin o gerçekten dolayı, kendime dönüp tüketmeyim diye oyalanmaya çalışıyorum sana yaslanarak o gereçlerle. Görüntüyü kurtarmaya yönelik olan bu davranışım aslında içimi yanmaktan kurtarmıyor. Seninle huzurlanmaya çalışıyorum... Çevremdekilerin bendeki ateşe körük olduklarını bildiğim halde yine de katlanıyorum. Kurulu olan şeyleri yıktırmamak için... Anlamıyorlar... Sessizliğimi seslendirendin. Başkaldırıyordum seninle... Gerçek duygularım olarak şaklıyordun yüzlerinde. Sende yokedilmek istenen benim, biliyorum. Saçlarının hoyratça koparılmasından ne denli rahatsız olduğumu, acılandığımı anlatmama gerek yok sanırım. Onların tavırlarına inat saçlanman direncime güç katıyordu bilmelisin. Çağların yasak ilişkileri ve aşkları gibi varolanın sürdürümü için elbetteki baltalanacağız belki ama bu güzel olanı bitirir mi? Asla... Onlara karşı olan her hareketinde sen benleşiyordun, karşı gelen bendim... Bu duyguyu anlayabilirsin.. Onunla ilişkilerimiz, bir oyunu sergilemeden özge nedir ki? Görüntüyü kurtarmaktan başka bir şey değil yaptıklarımız. Kabuğumuzu dış koşullardan dolayı kıramıyoruz ve bu yüzden sürdürüyoruz görevlerimizi. Her alandaki takasımız ne denli yanlış ve çelişki dolu düşünebiliyor musun. Onunla birleştiğimde beni olduğum gibi gördüğünü söyledin, hayır o anda yanımdaki usumda yarattığım kahraman olduğundan öyle görüyordun, başkasıylaydım hep... Öyle anlarda her zamanki kişi olmuyor yanımdaki.. Şaşırma.. Evet, senleşmek istiyorum, her şeye karşın içimde mutlanmak istiyorum. Olamıyor bu. Hem ben hem de çevremdekiler beni cezalandırıyoruz... O da ne senleşiyorum galiba. Öteleri görebiliyorum. Burası, buradakiler korkunç keskileriyle bunca yıl birlikte olduğumun kafasından geliyorlar. Onun kafası kocaman bir mağara... Evet öyle görüyorum. İçinde barınakları var onların. Buralardan çıkanların hepsi ona benziyorlar, benzer karıncalar gibi. Ellerindekiler garip aletler... Çevremi sardılar. Küme küme geliyorlar. Çevrendeler ama ortadaki benim, ben... İstemim gerçekleşiyor ama acılanıyorum. Dışarıya çıkmak istiyorum, bağırıyorum sesim saçlarımdaki kuşların sesleriyle kanatlanıyor maviliğe, çevremde kimseler yok, kapılar da ardına dek açık ya ilerlememe engel bir şey var. Kendime bakıyorum... Simsiyah saçlarım yok, senin saçlarına dönüşmüşler, gövdem gövden olmuş, ayaklarım köklerin... İlk defa üzülüyorum istemine, gerçekleşen düşünceme. Sana gelemiyorum... Ayaklarım beton zeminin altından hızla sana geliyor. Ellerimiz birbirini buluyor. Sıcaklığımız var. Onların ellerindekilerin darbeleriyle ellerimiz ayrılıyor, acılanıyoruz. Direncimizi görüyor, gecelerimizi paylaştığımız ve karşımda kocaman bir ine dönüşen; içinden yeni canalıcılar gönderiyor. Yerimizden ayırdıkları sürece birlikteliğimizin biteceğini sanıyorlar ve bu yüzden çabalıyorlar. Yerinden koparılar, ayakların toprakta gidemiyorsun yine, can çekişiyorsun karşımda ve canımda... Kazıcılar işe başlıyor, bir daha yeşermeyesin diye. En küçük zerrene kadar topraktan çıkarmaya çalışıyorlar. Kollarından yoksunlaştırdılar diğerleri. Bir kısmı da yoldu saçlarını bir bir. Ateşe atıldı ıslak saçların, büzüldüler, kokularıyla bana geldiler. Karşımdaki mağara gülüyor, üzülüyorum yalnızca. Sen yoklaştırıldıkça ben güçlendim, anladım bunu. Acımı hafiflendiren de buydu, yoksa dayanılacak türden değil yapılanlar... Ardından kocaman gövden santimleştirildi, herşeyinle korkunç yaratıklarca kısa zamanda karşımdan götürüldün. Gidiyorlar etimi yiyenin kafadan mağarasına... Her şey bitiyor, yalnızca gördüğüm yerinin boşluğu. Acılı bir serüvene başlıyorsun ellerinde. Ya bende..? İçimdesin....

Mutlu muyum? O burada... Karanlık iniyor...

Günışığını bekliyorum, yeni sabahlara ve de üzüntülerimi teselliye...

Beni kendin olarak gördüğün yerdeyim, hoşçakal.

Ve garip sesler geliyor kulağıma...

Evet, gözlerim kapalı sizin ışığınıza..●

"gün"leri yaşar cemal'in

İsmet Kemal KARADAYI

Bugün günlerden Salı ya,
Süreya
"Dokuz Ocak" sonrası
Bir "ellidokuz yaş" daha büyümüştür.
Yani Tanrı'ya
"Üstü Kalsın" demelerin üzerinden kaç yıl geçmişse
Ve nice Pülümür'lüyse, "sürgün"se
"Ansiklopedi"lerde olsun, "Sözlük"lerde olsun,
Bu da düşünülmüştür.

"Deli misin" diyor Cemal, onu dinliyorum.
Papirüs'le, Oluşum'la, İkibine Doğru'larla,
İster "önceöp"sün, ister "sonra doğur"sun,
İster "Üvercinka", ister "Göçebe" olsun,
Ve "şapka"sını "çiçek"lerle doldursun isterse Cemal,
Ben onu sonsuz dost biliyor,
Aysız yılsız benimsiyorum.

"Uzatır Saçlarını Frigya".
İşte bu
Cemal Süreya'dır bizlere, "nisa sure"li.
Belli
Yaşayacak, yaşar.
Ama n'olsa da
Şiir şairini aşar.

ben sevdaya küseli beri

Neşe YAŞIN

İçimde yeşil kuşlar gibi
çırpınıyor gözlerin
ve bir kucak çiçekle
diz çöküyor sevincim

sen yoksun
Hem varlığına ağlarım hem yokluğuna
sen varken
Hem yokluğuna hem varlığına

Artık hüzün
çıplak ağaçlar gibi
kıvrım kıvrım kollarını uzatır
ve bütün kuşlar
özlemden kanat takıp
aşka ulaşır

Anlamazsın şarkımı
çünkü sevdalarımın tarihini taşır
derin acılarla örülü sepet
tutkumu getirir sana

Bir hançersin artık sen
saplanmış düşünceme
ve beni izleyen gölge
gölgemin içinde

Ben sevdaya küseli beri
hiçbir aşk evde bulmazdı beni
ürkek uykulardan uyandırdın
çılgın bir melodi gibi odama dalıp
hıçkırıklarımı avucuna aldın
Beni benden bir gitar gibi çaldın.

cem yayınevi

Ali Mustafa

ÇAĞDAŞ YANGINLAR

10.000

1989 Akademi Kitabevi Şiir Mansiyonu

"Ali Mustafa, 'yaşamın içindeki insanı, insanın içindeki yaşamı' gücüne inandığı şiirin diliyle sergilemeyi amaçlıyor. Onun yangını ya da yangınları tüm tüm çağların yangınıdır: Bireyin yalnızlığı, sevdalara soyunan tutkuları yaşama susuzluğu, düşleri, düş kırıklıkları. Bütün bunların ardında, 'ülkesinin hüzünlü coğrafyası'nda çoğun açmazlara, acılara vergili gizil bir arka plan yer alıyor."

VEDAT GÜNYOL

CEM YAYINEVİ Nuruosmaniye Cad. Kardeşler Han 3/3 Cağaloğlu/İST. Tel: 527 17 41
Ödemeli gönderemiyoruz. Lütfen ederi kadar posta pulu gönderiniz.

kültür - sanat olayları- haberler

Derleyen: **M. Reşat SÜMERKAN**

SERGİ

● **Trabzon Devlet Güzel Sanatlar Galerisi**'nde 1 ekimde sona eren **Menşure Aktaş**'ın **1. Kişisel Resim Sergisi** ardından 2 ekimde **Trabzon Sanatçıları 18. Plastik Sanat Sergisi** açıldı. Sergiye şu sanatçılar yapıtlarıyla katıldılar: **Abdullah Uyanık, Ali Şentürk, Banu Atik, Ceylan Murathanoğlu, Cemil Şişman, Coşkun Kulaksızoğlu, Haydar Durmuş, Haydar Şişman, Abit Güner, Ünsal Barutçu, Fatma Ertuğrul, Mustafa Beşgen, Mustafa H. Malkoç, Nevin Durmuş, Selçuk Dumanoğlu, Temel Zihni, Turgut Candaş, Ömer F. Çebi. Sanlye Aydın, Sezgin Yüksel, Orhan İlyas.**

● Aynı Galeride 26 ekim 1992 günü de **İl Kültür Müdürlüğü** katkılarıyla **Sevtap Türko "Eski Trabzon Fotoğrafları"** sergisini açtı.

● **Trabzon Devlet Tiyatrosu** fuayesinde ise **Adil Salih**'in **"Anlar ve Zamanlara Dair"** adlı Resim Sergisi 11 ekim günü sanatseverlere sunulmaya başlandı.

TİYATRO

● **Trabzon Devlet Tiyatrosu** 5 ekimde **Haldun Taner**'in **"Ayışığında Şamata"** adlı oyunuyla yeni sezona perdelerini açtı. İki perdelik bu güldürüyü **Murat Atak** yönetiyor.

● **Dormen Tiyatrosu Pierrette Bruno**'nun **"Çılgın Sonbahar"** oyunuyla 17 ekim günü **Trabzon**'un konuğu oldu. 2 bölümlük bu güldürüyü ise **Gencay Gürün** yönetti.